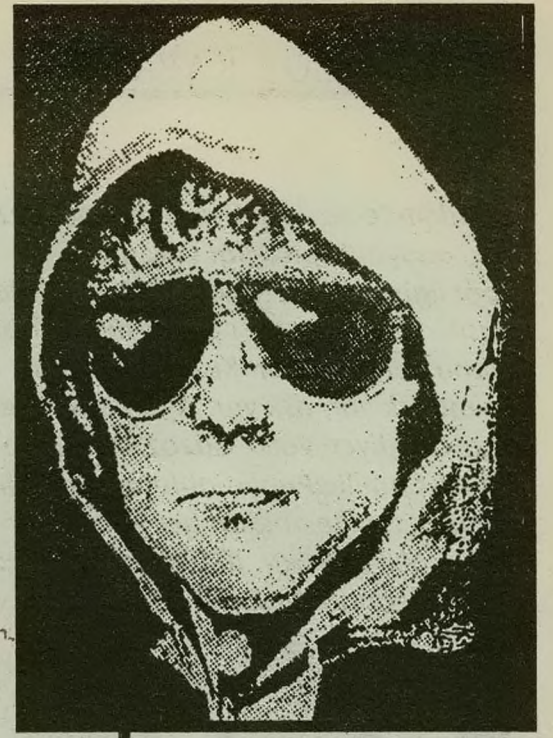

EXPRESS

SAHİBİNİN SESİ DEĞİL, KENDİ SESİ

UNABOMBER'İN
MANİFESTOSU

**Bu düzen
değiş-
meli!**

ÖDP'NİN BAKIRKÖY
BELEDİYE BAŞKANI ADAYI
ENGİN AKDAĞ

"Halk meclisleri
kuracağız"

EXPRESS "ORA" DAYDI

Paris-Teksa
manzaraları

BİR ANTEP
KOYLUSU

**Yoldaş
Kadir dayı**

12. YILINDA AYDINLAR DİLEKÇESİ

**Halkımıza
borcumuz çok**

CANNES FİLM FESTİVALİNDEN
BİR ÖDÜL, BİR SORU

**Özüründen özür
dilemek...**

NEO FEMİNİST ABLA CAMILLE'DEN MESAJ VAR

**Erkekler
Kadınlar
özgürleşin**

özgürleşin

özgürleşin

özgürleşin

ARİSTO TELES ATİNA'DAN
BİLDİRİYOR
27 MAYIS SEBEBİYLE

**İhtiyarlığa
dair...**

Gündemde ne var? Örtülü ödenek rezaleti var, Tansu melaneti var, anayol kepezeliği var, medyanın laleleri var...
Yani ilginç bir şey yok. Gündem böyle, peki ya "saatdem"*
 nasıl? Saatler "yaz"ı gösterdiğine göre, bir kere güneş var. Parası olana deniz de var. Kısmeti olanlara da yaz aşkları var.
 Fakat aşk var, aşk var. Aşkın envai çeşidi var. "Helva" diyen var, "halva" diyen var... Gazoz var, gazoz ağacı var. Saatdemimizde bir de Camille Paglia ablamız var. Şimdi o da kim demeyin, ayıp kaçır. Camille ablada her yol var. Anti-feminist feminizm bile var. Acaip akıl-fikir var, dilbazlık var, fethanlık var. Canalcı sorular var, enteresan mesajlar var. Hem de en hassas yerlere dokunan

sorular, mesajlar... Mesela erkek nedir, erkeklik ilkesi nedir? Erkeklerle eşcinseller arasındaki benzerlikler, farklılıklar nelerdir? Cinsel istek nedir, "anne" kimdir, kadının kozmik baskısı, erkek kimliğinin ıstırabı nasıl bir şeydir? Paglia bütün bu sorulara tatminkar cevaplar vermiyor elbette. Tatminkar cevaplar vermiyor ama, devrimci mesajlar veriyor: İnsanın aklını kışkırtıyor...! Haziran kapıda, saatler yaz aşklarını gösteriyor. Onun için bu hafta "saatdem"imizde Camilla Paglia var... Biliyoruz, kızanlar olacak. Ama, ne yapalım, "son tahlilde" Express de etten kemikten...

*Saatdem konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız Tarık 1000 Ziyad, Express bu sayı, sayfa 17

CAMILLE PAGLIA ANLATIYOR

Erkekler, kadınlar ve ötekiler

CAMILLE PAGLIA

Yüzyıl sona ererken, eşcinsellik meselesine merkezi bir önem vermeliyiz. Modern eşcinsellik, kanımca, varlık sahibi, gözü yukarılarda çekirdek ailenin katlanılmaz baskılarının ve kendi kendine koyduğu yasakların ürünüdür. Gücünü halen sadece işçi sınıfında sürdüren geniş, çok kuşaklı geniş ailenin yıkılışı ile ortada kalakalan çekirdek ailenin...

Erkekliğin kaderi eşcinselliğe sıkı sıkıya bağlıdır. Dünyanın her yerinde, Yunan'da ve Roma'da olduğu kadar, Yakın Doğu'da, Çin'de ve Japonya'da, güzel oğlanlar erkekler tarafından her zaman kadınlar kadar arzulanır bulunmuşlardır. Bu bence son derece doğaldır. Judeo-Hristiyan kültür, oğlanlara duyulan aşkı alışılmamış bulan tek kültürdür.

Sadece erkeklerle cinsel ilişki ya da yetişkin erkeklerin birbirleriyle aşk yaşamaları ise ayrı bir mesele. Bu fenomen o kadar ender rastlanan bir şey ki, bir bütün olarak tarihe baktığımızda, açıklama gerektirdiğini görüyoruz. Ben belli başlı iki eşcinsellik türü görüyorum. İlk ve en eski olanının kökleri bir tanrıça olarak algılanan Anne'dedir. Disco ritimli birer orjiyi andıran törenlerle kutsanan Kibele'nin içdiş edilmiş, transvestit rahipleri, günümüzün gözalıcı, son derece renkli travesti kraliçelerinde halen yaşamaktadır.

İkinci tür eşcinsellik, Anne'den yüz çevirmeyi ve onun her yerde hazır ve nazır gücüne kahrmanca başkaldırmayı sembolize eder. Bu eşcinsellik, dişiliği hor görür ve kusursuz erkekliğe değer atfeder, bunu da "iri yarı" erkek tipinde, ilk kez Yunanlılar tarafından bir bütün olarak tasarlanan boğum boğum kaslı ve mağrur mimari bir yapıt görüntüsündeki erkek formunda sembolleştirir. Eski Yunan'da spor oyunları erkek güzelliğini kutsayan birer dini gösteriydiler. Batı'nın yüksek sanat geleneğini başlatan "Kouros" heykelleri, bunun bir formalizasyonudur.

Bu tür eşcinsellikte sapmış ya da kadınsı bir yan yoktur. Tam tersine, ben modern eşcinsel erkekte, erkeksiliği abartarak, her hayatın hikayesini başlatan Anne'den hızla uzaklaşan bir çizginin en uç noktasını görüyorum. Ben eşcinsel erkeklerle eşcinsel olmayan erkekler arasında, eşcinsel erkeklerle lezbiyenler ya da eşcinsel olmayan erkeklerle eşcinsel olmayan kadınlar arasında olduğundan çok daha fazla ortak nokta buluyorum. Her erkek kendi kimliğini annesine rağmen tanımlar. Bunu yapamazsa, Anne'ye dönmekten ve onun tarafından yutulmaktan başka çaresi yoktur. Çağımızın en akıldan çıkmayan simgesellikteki filmlerinden biri olan komik, *matricidal* (anne öldürmeye dayalı) *Psycho*'daki (1960) acılı mitik model budur.

Genellikle kötü ya da dar görüşlü bir eğitimden geçmiş çağdaş feministler, tarihi gözü yaşlı bir baskıcı erkek ve kurban kadın senaryosu

olarak görmekte ısrar ederler. Ama erkeklerin cinsel bir anksiyete sonucu annelerinden uzaklaştıklarını, toplum, sanat, bilim ve teknoloji gibi karmaşık yapılar yaratmak amacıyla erkek dostluğuna dayalı grup dayanışmaları kurduklarını düşünmek, gerçeğe daha yakındır.

Başka bir erkeğin peşinden koşan her eşcinsel erkek, Anne'yle ipleri koparan o uygarlık-kurucu atılımı özetlemektedir. Buna karşın, lezbiyenler Anne'yi terketmeyi reddederler. Eşcinsel erkekler, içinde duyguya yer olmayan cinselliğin peşindedirler: lez-

biyenlerse, çoğu zaman, içinde seks olmayan bir duygusallıkta bulurlar kendilerini. Erkek eşcinselliği, dışa, riskli, bilinmeyen bir alana ilerlediği için öncü ve bir bütün olarak, entelektüel açıdan doğurgandır. Lezbiyenlik, Anne'yle mutlu bir birleşme gibi yitirilmiş bir durumu aradığı için el bebek gül bebek, geriye ve kusura bakılmasın ama, çoğu kez entelektüel açıdan güçsüzleştirici, içe dönük olmaya eğilimlidir.

Erkeğin cinsel isteği, başka yerlerde de söylediğim gibi, kültüre enerjisini sağlayan faktördür. Erkekler gerçeklik ilkesidir. Yaşadığımız dünyayı ve tadını çıkardığımız şeyleri onlar yaratmışlardır. Kadınlar, kendilerini erkeklerden kopartırlarsa, psikolojik ve ruhsal bir durağanlığa saplanıp kalırlar.

Gençliğimde, yeniyetmelerin dünyanın en beceriksiz, en sefil, en tedirgin, en velet, en pis-pasaklı, en sinir bozucu yaratıkları olduğunu düşünürdüm. Şimdi, orta yaşlarımda ve deyim yerindeyse, "mücadelenin tam ortasında" onları oldukça farklı bir gözle görüyorum. Onları sokakta ya da alışveriş merkezinde ortalığı birbirine katarken seyretmek son derece hoşuma gidiyor, çünkü kendini kadının kozmik baskısından kurtarmaya çabalayan erkek ilkesini temsil ediyorlar.

Doludizgin akan hormonları tarafından güdülen yeniyetme oğlanlar (onların yaşında bu akış en üst noktasındadır), ilk insan sürüleri gibi çeteler halinde gezerler. Analarının denetimiyle karılarının denetimi altında ferahlık verici, kısa bir özgürlük dönemi yaşamaktadırlar. Erkek kimliğinin *agon'u* (acı, ızdırabı) onun kadınlara olan utanç verici bağımlılığıdır. Duygu ve cinsellik alanlarını denetleyenler kadınlardır ve erkekler bunu bilirler.

Cinsellik üzerine düşünmelerimde en çok aklımı kurcalayan, eşcinsel erkeklerin cinsellik konusunda fütursuzlukları oldu. Eşcinsel arkadaşlarımdan sık sık duyduğuma, öğrendiğime göre adı çıkmış lokanta tuvaletleri, otobüs terminalleri, ya da Minerva bizi korusun, Yale Üniversitesi'nin kütüphanesi gibi "sıcak bölgeler" varmış. Bundan da çıkan? Kadınlar, eşcinsel olsun ya da olmasın, kendilerini hiç karşılıksız, rastgele yabancılara vermeyi bir hayat tarzı haline getirmezler.

Sonunda anladım. Eşcinsel erkekler, erkek ilkesinin bekçileridir. Karanlık bir sokak arasında seks yapmak, erkeğin özgürlük düşüne bir saygı duruşudur. Meçhul Yabancı, doğatanrı dinlerden birinin o an yoldan geçmekte olan tanrısıdır. Sunak, tarihöncesinde olduğu gibi, dizlerinin üzerine çöktüğünüz yerdir. Benzer biçimde, orospulara giden erkekler de cinselliği yiğitçe, duygudan, görevden, aileden ayrı tutmaya çalışmaktalar - başka bir deyişle, toplumdan, dinden ve dölleyici Tabiat Ana'dan.

Türkçesi: Fatih Özgüven

Anti-feminist feminist...

Camille Paglia, Batı semalarında parlayan yeni bir entelektüel yıldız. Anti-feminist, feminist, lezbiyen, pornografi savunucusu, müthiş medyatik, Madonna ve Mapplethorpe hayranı, edebiyat ve sanatla günümüz kültürü arasında pek kimselerin cesaret edemeyeceği paralellikler kuran bir yazar-düşünür-sanat tarihçisi-sosyolog. Bir 'genellemeler kraliçesi.' Fakat bazen de genellemeler halinde esp savururken, canacıtı doğrulara veya yarı-doğrulara da dokunabiliyor, söylenmemiş şeylere el atabiliyor, akademik nasırlara dokunabiliyor. *Sexual Personae*'de (Cinsel Maske) Nefertiti'den Emily Dickinson'a kadın 'persona'sını konu edindi, onun devamı olan *Vamps and Tramps*'de de (Vamplar ve Sürtükler) modern mitoslara el attı. Onun yandaki yazısı, Camilla Paglia üslubunun iyi örneği. Kışkırtıcı, genelleşici ve -neden söylememeli?- doğruluk payı da yok değil. (F.Ö.)

AYDINLAR DİLEKÇESİNİN 12. YILDÖNÜMÜ

"Halkımıza borcumuz çok..."

1383 imza, 1383 meydan okuma... Tarih, 15 Mayıs 1984... Aradan 12 yıl geçti ve bugünler, o günlerden beter ama...

Misak-ı millî sınırları dahilinde generallerin ağır gölgesi... Halbuki görüntü kurtarılmış, "serbest" seçimler yapılmış, Turgut Özal ilk kabinesini kurmuş, Kenan Evren reis-i cumhur. Görünürde "Kâinat Paşa"dan başka da asker yok, hepsi kışlasına çekilmiş. Ama yine de her sokak arasında, her yazıda, her evde, her konuşmada, her cezaevinde generallerin ağır gölgesi...

Halbuki, 12 Eylül'ün üzerinden üç kışır sene geçmiş. "Onca süre, hiç direnme emaresi yok, belki dağlarda tek tük çatışmalar. Derken, eylül tehdidi tüm seçimle gelenlerin ve tüm atananların bakışlarında hâlâ simsiyah parıldarken, bir grup aydın (1383 kişi) tarihe "Aydınlar Dilekçesi" olarak geçecek olan 12 Eylül'e karşı en büyük direnişe imza atarlar. Yıl 1984.

Dilekçeyi Hüsnü Göksel, Bahri Savcı, Aziz Nesin, Haluk Gerger, Yakup Kepenek, İlhan Tekeli, Yalçın Küçük, Erbil Tuşalp, Uğur

Mumcu, Şerafettin Turan, Murat Belge ve Mete Tuncay, aylarca çalışarak hazırlamışlardı. 15 Mayıs sabahı, Hüsnü Göksel'in başkanlığındaki beş kişi, Aziz Nesin, Bahri Savcı, Fehmi Yavuz, Bilgesu Erenus ve Esin Afşar, 1383 imzalı dilekçeyi Cumhurbaşkanlığı'na ve Meclis Başkanlığı'na vermişlerdi. Dilekçe Muhsin Batur'dan Türkan Şoray'a, Anadolu'da bir doktordan Kadir İnanır'a kadar bir sürü tanıdık, tanımadık isim vardı.

Dilekçenin verilisinden sonra birkaç gün sessizlik olmuş, hatta Turgut Özal dilekçeyi bir basın toplantısında okuyup, "bu dilekçe verilebildiğine ve Başbakan da bundan bahsedebildiğine göre, herhalde 'Türkiye'de demokrasi yoktur' sözü varid değildir" diyerek Türkiye'nin sivil hayatın gerektirdiklerini yerine getirdiğini ve ihtilalin yerini demokrasiye terkettiğini dosta düşmana ilan etmişti.

Ne var ki, bu demekten bir-iki gün sonra generallerin ağır gölgesi

çöküyor, imza sahipleri hakkında soruşturma açılıyordu.

28 Mayıs 1984 günü piyasaya çıkan Nokta dergisinin 14. sayısı, kapağını bu "1383 imzanın öyküsü"ne ayırmıştı, Aziz Nesin'le yapılan bir söyleşiyi de yazının yanına ekleyerek.

Aziz Nesin bu söyleşide 12 yıl sonra hala geçerliliğini koruyan, hala gerçekleşmemiş saptamalarda ve taleplerde bulunuyordu. Aziz Nesin'e göre, Aydınlar Dilekçesi, "insanlar insan olarak iki ayak üstünde kalabilmek için en az neye gerek duyuyorlarsa, onu savunan" bir metindi.

Şöyle diyordu Aziz Nesin: "Elimizden geldiğince hiçbir ayrılık gözetmeden sağ kesime gitmeye çalıştık. Çok uğraştık. İyi yanıt alamadık sağ kesimden. Dikkat edilirse hiçbir ekonomik sorun getirmedi. Çünkü aramızda, sağ-sol arasında, bu konuda ayrım çıkabilirdi. Biz insanların en asgari, ama en asgari müşterekte birleşebilecekleri bir metin hazırladık. Demokratik haklar, insan hakları... Ama gene de yeterince insan alamadık sağ kesimden. Önemli olan sağcı-solcu değil. Yurdunu seven insan olarak, aydın olarak görev nedir, bunu yerine getirmek önemli olan..."

Nesin'in özenle vurguladığı gibi, "en asgari müşterek" gözetilmiş, bir ortak platform yaratılmaya çalışılmış, ama sağ kesimden "nedense" katılım sağlanamamıştı ve "iş" ne-redeyse tamamen "sol"un üzerine kalmıştı.

Sağ aydın-sol aydın tartışmasının yanı sıra, Nadir Nadi'nin imzasıyla İbrahim Tatlıses'in imzasının yanyana gelmesine tepki gösteren bir kesim de vardı. Onlara göre, İbrahim Tatlıses ve onun gibilerin varlığı dilekçenin "aydın havası"nı ve dolayısıyla amacını bozuyordu.

Aziz Nesin'in öncülük ettiği Aydınlar Dilekçesi'ne imza koyanlar arasında Türkan Şoray, Şerafettin Elçi, Yalçın Pekşen, Fatma Girik de vardı...

Peki ama "aydın" kimdi?

Aziz Nesin, dilekçeye imza koyanların "kimliği"ni şöyle açıklıyordu:

"Bir kere aydınları tanımlamaya gitmedik. Bilimsel bir tanımlama yapmak istemedik. O zaman çok açmazlara, çıkmazlara düşerdik. Çok sorumsuz tartışmalara girerdik. Önce diploma gelirdi. Diploma aydınlar da olamaz mı yani? Şöyle bir genelleme yaptık: Türk toplumu üstünde yaygınlığı ve adıyla etkinliği olan insanları aldık. İşçi olur, sendikacıdır, ama elinde diploması yoktur. Türkan Şoray üniversite bitirmemiş olabilir ama bugünkü konumuyla, kültürel ve sanatsal konumuyla Türk halkı üstünde etkisi vardır..."

Nesin, ayrıca ahlaki bir noktanın da altını çiziyordu:

"Aydınların Türk halkına borcu, aydın olmayan herhangi bir insandan daha fazla. Bu borcu bir nebze olsun ödemek istiyoruz. Biz Türk aydınları başka ülkelerin aydınlarından çok farklıyız. Bizim halkımıza borcumuz çok daha fazla..."

O günlerde, birçok sade vatandaş gibi, aydınlar dilekçesine imza koyanlar, memleketin gidişatından ciddi bir kaygı duyuyorlardı. Ama o günler, bugünlere kıyasla meğer ne kadar "iyi" imiş... O günlerde, bugünkü gibi Vietnam'la Afganistan'la paralellik kurulan bir savaş yoktu. O günlerde, "gözetim altında kaybolanlar" bu kadar çok değildi. "Faili meçhul" cinayetler bu kadar sık

işlenmiyordu. Polis kalabalıklarına ateş açmıyor; memurların, öğretmenlerin, öğrencilerin ağzı, burunu cop darbeleriyle dağılmıyordu. "İşkence" sözcüğü insanları ürpertiyor, devlet bu ağır suçlamayı asla kabullenmiyor, "bunlar münferit vakalardır" diye kendini aklamaya çalışıyordu. Bugün ise, işkence suçlamasına kulak bile asmıyor. Kenan Evren'in ünlü sözü, "asmayalım da besleyelim mi" hala tartışılıyor, "yargısız infaz" diye bir laf gündelik dilde yer alıyordu.

O günlerde, nihayet sivil rejime geçilebileceği umutları vardı. İyi-kötü bir seçim yapılmış, Danışma Meclisi'nin yerini seçilmiş Meclis almış, Evren, Çankaya'ya çekilmişti. Oysa bugün, ülkeyi Milli Güvenlik Kurulu'nun yönettiğini sağır sultan bile biliyor.

Yine o günlerde Üniversiteler dükkân, öğrenciler müşteriye dönüşmemişti henüz. Orta öğretimin paralı olmasını savunabilecek "liberal"ler de yoktu daha piyasada. Et ve buğday ithal edilmiyor, ucuz ekmek kuyrukları görülüyor, Turgut Özal "yüzde 30 enflasyonla bu iş yürümez" nutukları atıyordu. Türkiye, Özal'ın bakanı İsmail Özdağlar'ın aldığı "mütevazı" rüşveti günlerce konuşmuş, sonuçta İsmail Özdağlar'ın siyasi hayatı sona ermişti.

Listeyi uzatmanın, malumu daha fazla ilam etmenin lüzumu yok. 12 yıl öncesiyle bugün arasındaki fark ayan-beyan ortada. Ürpertici, kahredici, isyan ettirici bir fark. Demek, "beterin beteri var" mış gerçekten.

12 yıl önce generallerin gölgesi altında, 1383 imza, 1383 meydan okuma... Ya bugün?

Aziz Nesin, "halka borcumuz çok" diyordu. Bugün bir insanlık borcuyla karşı karşıyayız. Birazcık rahatı olan herkesin borcu çok. Hele "aydın"ların, Aziz Nesin'in tanımlı aydınların: Bu toplum üzerinde şu veya bu şekilde etkisi olan herkesin, lafı-sözü dinlenen herkesin, şan-şöhret sahibi herkesin bu topluma, bu halka borcu var, hem de çok borcu var.

1984 Aydınlar Dilekçesi'nden...

1984 yılında Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Meclis Başkanı Necmettin Karaduman'a sunulan Aydınlar Dilekçesi, dilekçede yer alan talepler, o gün olduğu kadar, bugün de geçerliliklerini koruyorlar. Pek çok şey değişmiş olsa da, dilekçede yazılanların değişmediği ve aynı ihtiyaçların devam ettiği ortada. Ve o gün ne acılsalar, bugün de o kadar aciller.

Gözlem ve İstemler

• Tarihsel birikime dayalı devlet yapısını ayakta tutan kurum, kavram ve ilkelerin korunması ve demokratik ortam içinde güçlendirilmesi gerekmektedir.

• Halkımız, çağdaş toplumlarda

geçerli insan haklarının tümüne layıktır ve bunlara eksiksiz olarak sahip olmalıdır.

• Yaşama ve insanca yaşama haklarının anlam kazanması, düşünceleri özgürce açıklamaya, geliştirmeye ve etrafında örgütlenmeye bağlıdır. Bireylerimizin yeni ve değişik düşünce üretmelerini, bunalım nedeni değil, toplumsal canlılığın gereği sayıyoruz.

• İnsanların son sığınağı olan adalet, insanca yaşamın da başlıca dayanağıdır. Adalet arayışının hiçbir şekilde engellenmemesi, adaletle ulaşmada olağanüstü yargı yollarına ve olağandışı yöntemlere başvurulmaması gerekmektedir.

• Türkiye'nin yasadışı yoğun te-

rör eylemlerinden, demokratik sistemin kendisi sorumlu tutulamaz. Devlet olmanın temel niteliği, terörle mücadelede hukuk ilkelerine bağlı kalmaktır. Terörün varlığı, hiçbir zaman devletin de aynı yöntemlere başvurusunun gerektirilmesi olamaz.

• İşkencenin yargısız, peşin ve ilkel cezalandırma alışkanlığına dönüştürülmüş olmasından endişe ediyoruz. Ayrıca özgürlüğü sınırlama amacını aşan cezaevi koşullarını da eziyet ve işkence sayıyoruz. İşkencenin bütünü ortadan kaldırılması için gerekli önlemler alınmalıdır. Savunma, soruşturma ve suçlama ile birlikte başlamalıdır.

• Ölüme dayalı çözüm düşün-

cesinin ortadan kaldırılması için, idam kararlarının infazlarının durdurulması ve ölüm cezalarının kaldırılması gerektiriyor.

• Görülmekte olan davaların bir an önce sonuçlandırılması gerektiği görüşündeyiz.

• Sosyal barışa katkıda bulunmak için kapsamlı bir affı kaçınılmaz görüyoruz.

• Örgütlenme ve katılım haklarının anayasal düzenlemeler içinde en geniş güvencelere kavuşturulması gerektiğine inanıyoruz.

• Her türlü düşünce üretimi korunmalı, yeri öneriler kamuya özgürce sunulabilmelidir.

• Özgür basının sağlanması için, bağımsız, denetimsiz ve çok yanlı

olarak toplumun kendinden haberi olması, değişik düşüncelerin özgürce yansıtılması ve her türlü eleştirinin basında yer bulması zorunludur. Yine bu nedenlerle TRT'nin de özerkliğinin sağlanması gerektiğine inanıyoruz. YÖK düzeyinin bir an önce seçim ilkelerine dayalı özerklik yönünde değiştirilmesini gerekli görüyoruz.

• Her türlü sanat yapının üretiminde ve yayımında, özgürlüğü, kültürel yaratıyı son derece sınırlayan sansürün toptan kaldırılması, hiçbir konunun tabu haline getirilmemesi, ceza sorumluluğunun yalnızca olağan yargı mercilerince saptanması, sağlıklı bir toplumsal gelişme için gereklidir.

EXPRESS "ORA"DAN BİLDİRİYOR...

Paris-Teksas...

MUHİTTİN SÖYLEMEZ

Buluşma yeri Atatürk Havalimanı. Tipik "Fransız kalma" hissiyatıyla etraf-takileri izliyorum. Genelde orta ölçekli ticaret burjuvazisi. Yaklaşık 100 kişi var. En az yarısı basından. Basın dediysek "özgür basın" değil, lıktelli medyası ve İslami basın. Ne de olsa gezinin amacı açık: "Bölgedeki yatırım ve iş imkanlarını incelemek"...

"İyi de, benim ne işim var" iç sıkıntısını, "önemli olan bölgeyi 'bir şekilde' görmek" avantajıyla dağıtıyorum.

Uçak kalkıyor, "İstanbul kanatlarımın altında." 1.5 saat sonra Diyarbakır'a iniyoruz. "Doğu'nun Paris'i" imajı daha iner inmez sarsılıyor. Askeri yeşil her yere hakim. Medyanın en popüler askeri aracı "Skorski"ler hemen dikkat çekiyor. Siyasi kimliklerini Cengiz Han bıyıklarıyla ifade etmekten çekinmeyen sivil polisler karşılıyor bizi.

Önce bir şehir turu atılıyor. Otobüsler özel kiralınmış, gezi boyunca bize eşlik edecekler. Muavinimiz Gökhan sessiz bir çocuk. Kürt değil, ama Kürtlerle büyümüş. "Hep iyi taraflarını gösteriyorlar size, gerçek böyle değil" diyor. Bol kapılı, surlar içinde bir kent Diyarbakır. En çok dikkat çeken şeyler toz, taş binalar ve askeri araçlar. Neredeyse 15-20 metrede bir özel tim aracı "konuşlanmış".

İlk durağımız Diyarbakır Ticaret Odası... Daha çok İTO'nun DTO'ya had bildirmesi ve akıl öğretmesi şeklinde geçen görüş alışverişinin ardından şehir gezisine çıkıyoruz. Yabancı olduğumuz hemen anlaşılıyor. Neyse ki Dicle Üniversitesi'nde okuyan bir arkadaş rehberliğimizi yapıyor. Adı Müslüm. "Bizim üniversite genelde sakin, fazla olay olmuyor." Söylediğine göre "yeterli" güvenlik görevlisi varmış. "Okula geldiğim ilk yıllarda çok olay olurdu. Bizim yurt şehrin oldukça dışında. Bazı geceler silah sesinden uyuyamazdık."

"Big brother is watching"

Etrafı incelemeye devam. Nedenini anlayamadığımız bir gerginlik var üzerimizde. Ana caddelerin başında yer alan panzerler etrafı kolluyor. Söylendiğine göre şehrin merkezinde pek olay olmuyor. Ortalık asker kaynaklı. Genelde grup halinde geziyorlar. İlgi çekici

görüntüler var. Mesela "Komutan Atatürk Kitaplığı".

Bir arkadaş caddenin fotoğrafını almak için deklanşöre basıyor. Tam o sırada iki genç adam yanıma yaklaşıyor. "Biz polisiz, kimlikleriniz lütfen." Cadde ortasında sorgulanıyoruz. Neden caddenin fotoğrafını çekiyoruz? Kötü bir şey mi var? Yoksa onları mı takip ediyoruz? Resmen dumura uğruyoruz. İnanılmaz bir paranoya. Müslüm şaşkınlığımızı görünce gülüyor. "Sıradan bir olay, her gün birkaç kez mutlaka olur."

Sırada Diyarbakır'ın kalburüstü gençliğinin "takıldığı" mekanlar var. Burası "ofis" denen yer. Neden "ofis" dendiğini soruyoruz, bilen yok: "öyle işte, ofis..." Bildik bütün "ciks" mağazalar bu "ofis" mahallinde. Caddenin üzerindeki en ilgi çekici şey, iki yolun kesiştiği yerde her iki caddeyi de görebilecek şekilde yerleştirilmiş iki kamera. Anlaşılan "büyük birader" iş başında, her geçeni izliyor, görüntülüyor, kaydediyor.

İbo'nun klibi gibi

Bir kafeye giriyoruz. Bir "çift" bilardo oynuyor. Neredeyse İbo'nun klibinin tıpkısı. Bir seyirciler ekik, bir de "dom dom kurşunu"... Köşedeki masada da dört kız kareyi kurmuş, okey çeviriyor. "Doğu'nun Paris'i" boş laf değilmiş meğer.

Diyarbakır'ın sadece bu yüzünü göstermekle görevli bir arkadaş büyük bir zevkle fotoğraf çekiyor. Peki ya "öteki" mahalleler?... Müslüm cevaplıyor:

"Oralara yalnız gitmek imkansız. Yabancı olduğunuz hemen anlaşılır. Tanıdık biri yoksa pek tekin değildir. Dört senedir buradayım, ben bile gitmeye korkuyorum."

Akşama doğru "korku şehri" Diyarbakır'ı bırakıp Urfa'ya doğru yola çıkıyoruz. Otobüste bol bol bölünmezlik edebiyatı yapılıyor. "Şu güzellikler oldukça biz bölünmeyiz arkadaş!" Bu sırada Gökhan'ın radyodan en güzel Kürt ezgilerini çalması bizi yabancılaşmadan biraz olsun kurtarıyor. Yol boyunca görülen geniş ovalar herkesi memnun etmiş. "Beklediğimden çok iyi burası" diyorlar. Ortak kanı "bölge insanının tembel oluşu ve her şeyi devletten beklediği." Daha çok görmek istediklerini görüyorlar. Oysa tüccarından sırtı pek işadamlarına, sokaktaki çocuktan yoksul halka kadar konuştuğu-

Bir değişiklik olmazsa, Bakanlar Kurulu bu hafta Güneydoğu'da toplanacak. Herhalde "jest" olsun diye. Ve herhalde "test" olsun diye... Bu "tarihi" toplantıdan sonra, "ilgi ve şefkat" makamından bir de "Güneydoğu raporu" hazırlanırsa şaşırırmayalım. Son günlerde Güneydoğu'ya giden gidene, rapor hazırlayan hazırlayana... Geçen hafta içinde İstanbul Ticaret Odası da bu kervana katıldı ve Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman ve Gaziantep'e bir gezi düzenledi. Kısmet bu ya, kafiye bir de Express muhabiri vardı... Ve son duruma ilişkin gözlemlerini, izlenimlerini yazdı...

muz herkes aynı şeyden dert yanıyor: İşsizlik ve ilgisizlik.

Akşam saat 21 sularında Urfa'ya iniyoruz. Üzerimizde bir rahatlama. Haki renkli adamlarda epey bir azalma var. Urfa daha sessiz ve daha küçük bir yer. Şehir merkezi sakin. Bir taksi şoförünün verdiği bilgiye göre, bir tek Suruç ilçesinde "olaylar" devam ediyormuş. Bu yüzden güvenlik önlemleri daha çok oraya yığılmış.

"Ağalık diye bir sorun yok..."

Ertesi gün yine ilk ziyaretler iş çevreleriyle. Diyarbakır'dan farklı bir şey söylenmiyor. Tek ilgi çekici şey Urfa Ticaret Odası Başkanı'nın ağalık düzeninin savunması: "Ağalık sorunu var, toprak reformu lazım diyorlar. Ben böyle bir sorun olduğuna inanmıyorum. İnsanların ellerinden topraklarının alınmasına da karşıyım..."

Bir de herkesin hemfikir olduğu "turizmin hızlandırılması" konusu var. Garip ama iki gündür yapılan temaslarda "terör" bir kere bile gündeme gelmiyor. Herkes sanki son yıllardaki geri kalmışlığın farklı özel sebepleri varmış gibi davranıyor.

50 binlik banknotlar...

Sırada Harran ilçesine ziyaret var. Değişik yapı tarzı ve tarihi eserleriyle dikkate değer bir yer. Yol boyunca görülen içi dolu sulama kanalları kafiye sevinç yaratıyor. "Hani UTO Başkanı yüzde 10'u sulanıyor demişti. Peki buraları ne?" diye hayıflanıyor birisi. "Bunlar devamlı istemeye alışmış, ondan memnun olmuyorlar" diye cevaplıyor diğeri. Orta ölçekli burjuvazimizin "demokrat" yapısını daha iyi anlıyoruz yol boyunca.

Harran'da en çok dikkat çeken şey, çocukların devamlı etrafınızda gezip para istemesi. Birkaç iş adamının dağıttığı çikolata ve 50 binlik banknotları birbirlerini parçalarcasına kapşıyorlar. Elleri kol-ları çizilen bir işadamını diğeri uyarıyor: "Sen de kaşındın ama".

Ağa bir gün sarhoşken...

Tarihin ilk üniversitesi olduğu söylenen Harran Üniversitesi'ni görüyoruz. Benim rehberim İsa, orada tanıştık. Orta ikide okuyor. Köy hakkında bir sürü şey anlatıyor.

"Fazla turist gelmiyor buraya. En çok Almanlar oluyor. Şurası ağanın evi, bütün bu arka taraf onun. Daha da fazlaymış ama bir gün sarhoşken herkese dağıtmış. Bunun için çoğu adamın toprağı vardır burada." Okulu bitirince ne yapacağını soruyoruz. "Hiç, burada tarlada çalışacağım. Okuyunca ne oluyor ki?" Teşekkür edip vedalaşıyoruz. Akşam yemekte İTO üyeleri gazetecilerle yakın temasta. Bir tür "görüş alışverişi". Ve Ali Nazik ve çiğ köfte ve içli köfte ve kuru baklava...Bölgedeki yemekler Mehmet Barlas'a en az iki köşe yazısı yazdırır.

Ertesi gün rotamız Atatürk Barajı. GAP'ın en önemli bölümü. Verilen bri-

ting sırasında herkesin ağzı kulaklarında. Prezantasyon mükemmel. Kafiyeledeki herkes, buraların yakında "altın" edeceğinde hemfikir. İlyce gaza gelip "hatta bu yüzden ortaya çıktı PKK sorunu. Hepsini dış mihrakların işi" diyenler var. Özellikle sulama kanallarından akan inanılmaz tazyikli su, bölgenin susuzluktan şikayet etmesinin ne kadar anlamsız olduğu fikrini pekiştiriyor. Oysa UTO Başkanı'nın kanallara verilen yapay tazyikle ilgili anlattıkları hemen unutuluyor.

Dizi dizi Orhan Pamuk

Ve Adıyaman... Halk oyunları ile karşılandığımız Adıyaman'da; devlete en sert eleştirileri yapan Adıyaman Ticaret Odası Başkanı. Biz "burjuvazi"yi kendi haline bırakıp sökağa iniyoruz. İlk durağımız dondurmacı, konu yine işsizlik. "Devamlı he yetler gelip gidiyor, ortada bir şey yok" diyorlar, "Nemrut'a eskiden en az 50 bin kişi çıkardı, şimdi bini zor buluyor." Bir kırtasiyeciye giriyoruz. Dergi ve gazete de satıyor. Dizi dizi Orhan Pamuk romanları. "Express var mı" diyoruz, aldığımız cevap göğsümüzü kabartıyor. İkide iki!.. İki adet Express geliyormuş ve derhal tüketiliyor. En çok satan kitaplar ise Uğur Mumcu'nunkilermiş...

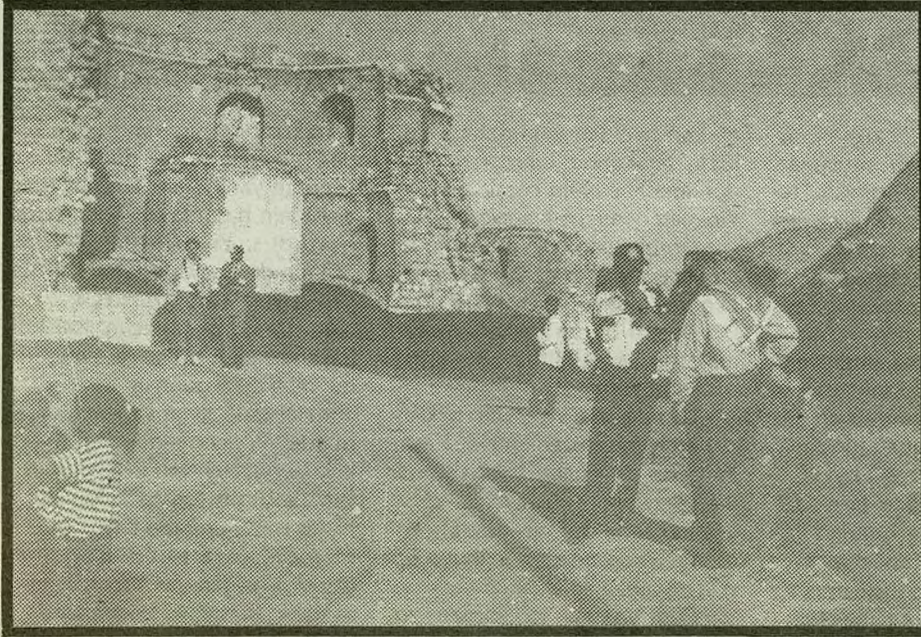
Son iki gün, gezinin son durağı Gaziantep'teyiz. Coğrafi olarak batıya doğru gittikçe, kalkınmışlık da artıyor. Bu anlamda Gaziantep, doğunun bitip batının başladığı yer. Burada Gaziantep Ticaret Odası ile temaslarda sırasında, İTO kendi ayarında birileriyle konuşmanın rahatlığını yaşıyor. Had bildirmek yerine, "ortaklaşa ne yapılabilir", o tartışılıyor. Antep'in nüfus yoğunluğu bölgenin diğer yerlerine göre daha düşük. "Paris" sıfatına burası daha çok yaklaşıyor galiba.

Bol bol havaalanı

Bölgede belki de en yaygın şey havaalanı. Her ilde mutlaka bir adet var. Bütün kesimlerin ağız birliği ettiği konu, dışlanmışlık. Batıya doğru gidildikçe sanayi burjuvazisiyle ticaret burjuvazisi ayrımı daha belirginleşiyor. Bölgede ticaretle uğraşanların çoğunun ağa kökenli olması da, bildik bir veri olarak karşımıza çıkıyor. Genelde yatırım ve teşvik azlığından şikayet var.

İTO kafilesine gelince... Geri kalmışlığın daha çok bölge insanından kaynaklandığını düşünüyorlar. Sanayi burjuvazisine kıyasla, daha "kalkıncı" ve daha muhafazakar oldukları kesin. Geziye katılan basın mensuplarının da çoğu özenle seçilmiş. Cumhuriyet, Demokrasi, Evrensel ve Yeni Yüzyıl'dan muhabir yok. Tam bir hemfikirlik havası var. Daha çok bir tatil şeklinde geçiyor gezi. Karşılaşılan sorunlara karşı bol bol İstanbul'un sorunları örnek veriliyor. "Bizim durumumuz daha vahim, siz halinize şükredin" demeye getiriliyor.

Bakanlar kurulu toplantısı öncesi son durum bu. Her şey eskisi gibi. Körler ve sağırklar diyalogu olanca hızıyla devam ediyor.

Tarihi kent Harran'da gündelik tarih...

BİR ANTEP KÖYLÜSÜ

"Yoldaş" Kadir dayı...

Kadir dayı Antepli bir köylü. 60'lı yaşlarda. Bir gözü görmez olunca ilkokulu birinci sınıfta bırakmış, sonra dışardan bitirmiş. Tek gözlü bir kitap kurdu. Şiire meraklı. Kadir dayı bir derya. Muhabbetine doyum olmuyor. Zehir zemberek gibi yorumları, keskin gözlemleri, tatlı mı tatlı bir dili var. Varın siz de dinleyin Kadir dayıyı...

BAĞIŞ ERTEN

Gaziantep'e 40-50 kilometre uzakta bir köy, Zeytinli Köyü. Bozuk yolları, yıpranmış evleriyle bölgedeki diğer köylerden herhangi bir ayırdediciyi yok. Ta ki "Kadir dayı"yla karşılaşınca kadar.

Kadir dayı, Antepli bir arkadaşın dedesi. Kapıda karşıyor bizi. 60'lı yaşlarda, güler yüzlü ve o bölgedeki herkes gibi oldukça misafirperver. Hemen içeri buyur ediyor. Sonradan misafir odası olduğunu anladığımız tek göz bir oda burası. Televizyon hemen karşıda. "Bir tek atv ile Star'ın haberleri iyi, gerisinin haberleri hep taraflı. Nerede o İsmail Cem'in TRT'si? 'Zeytin Dalı' ve 'Sarı Öküz' diye iki program vardı, vallaha millet dağdaki işini bırakırdı onu izlemek için. Şimdi fikir verici program kalmadı" diye hayıflanarak muhabbete giriyor Kadir dayı. Televizyonun yanında Atatürk'ün ve Ecevit'in fotoğrafları var.

"Neden Ecevit?" diye soruyoruz. "Şimdi pek bir şeyi kalmadı ama, eskiden büyük umuttu. Şimdi o da diğer bütün kirlenmiş partiler gibi. Bir tek dürüstlikle iş bitmiyor. Etrafında bir sürü ipe sapa gelmez adam var. Fikir partileri gitti, hepsi çıkar partilerine döndüler" diyor. Kirlenmiş partiler lafına şaşıyoruz. Fakat muhabbet ilerledikçe anlıyoruz ki, bu şaşkınlık daha başlangıç.

"Geçen, kahvede oturuyoruz, biri bana laf attı. Neymiş, sosyalizm bitmişmiş. Sömürü olduğu sürece sosyalizm de bitmez"... Kullandığı kavramlar gerçekten şaşırtıcı. Bu solculuk hikayesinin nereden geldiğini soruyoruz. "Akıllı adamdan başka ne çıkar?" diyor. Sonradan öğreniyoruz, Kadir dayıların da bu bir gelenek. Örneğin Demokrat Parti zamanında herkes DP'ye verelim derken, anası gidiyor, göstere göstere oyunu CHP'ye atıyor. Hatta bu yüzden kocasıyla arası bozuluyor, bir süre ayrı kalıyorlar. Daha sonra oy atacağı partiyi karıştırmayacağı sözünü alınca eve geri dönüyor. Ailecek solcular anlayacağınız.

Bir bakıyorsunuz halk ağzıyla konuşuyor, bir bakıyorsunuz akademik dille. Öğrenimini soruyoruz: "İlkokul birini bitirdikten sonra gözüm ağrıdı, bırakmak zorunda kaldım. Ama daha sonra tek gözle dışarıdan bitirme sınavına girdim. Sınavda bir sürü coğrafya, tarih sorusu vardı. Ben de çok meraklıydım o zaman. Hoca geldi bir ara, 'biraz yanlış yap, yoksa inanmazlar' dedi. Sonradan bu kitap merakı sürdü gitti. Aha, arka odada gübre çuvallarında bir dolu kitap var hala. Ama son zamanlarda fazla okuyamıyorum. En son Turan Dursun'un Kulleyin'iyle, Uğur Mumcu'nun bütün kitaplarını okudum." Konu derslerden açılmışken son öğrenci olaylarını soruyoruz. "Öğrenciler akıllı insanlar. Az çok bir şeyler biliyorlar. Ama yeterince güçleri yok, polisle başa çıkamıyorlar."

Muhabbet daldan dala devam ediyor. Sırada son seçimler ve Türkiye'deki solun durumu var. "Bu ortamda buralarda aşırı solun güçlenmesi zor. Bu yüzden DSP ile CHP arasında geçti yarış. Ama TİP zamanında silme götürdük buradan. Aybar iyi adamdı. Bütün Antep'ten beş bin oy daha alsaydık milletvekili çıkaracaktık. O zamanlar başkaydı tabii. Gerçi bu seçimde de

eski arkadaşlar geldi, HADEP'e oy ver diye. Herkes oraya veriyormuş. Benim de aklım yattı. Ama Celal Doğan (Gaziantep'in CHP'li belediye Başkanı) geldi, CHP'ye çevirdi bizi. Eskiden beri tanırım, kıramadım. Ama benim HADEP'e oy vermeye razı ettiğim kişileri de döndüremedim. Onlar benden daha sadık çıktı. Ama yine de millet korkuyor solcuyum demeye. Zorla, baskıyla sindirdiler insanları. Zaten bu ANAYOL denen, eski MC'lerin taklidi"...

"Peki sen neden korkmuyorsun" diye sorar gibi oluyoruz, hemen cevabı yapıyor. "Ölmüş eşek kurttan korkmaz diye bir söz vardır. Bizimki de o hesap. Korkunun insana faydası olmuyor. Ben ezeli beri bildiğimi söylerim. Altı kere aldılar götürdüler, yine de yılmadım"...

Öyle hızlı ve hararetle konuşuyor ki, not almakta zorlanıyoruz. Coşkusuna hayran kalmamak elde değil. Gözaltındayken ne yaptıklarını merak ediyoruz. "Ne yapacak ki jandarma? Tuttukları yere sağlam giren hastalıklı çıkar. Yine de susturamazlar beni. Korkarak bir yere varılmaz. Hem bir söz vardır, 'ormanı yüksek dağ bulut çeker' diye. İşte fazla korku da belayı çeker. Galile'yi idam ettiler, doğruları söylüyor diye. Ama sonunda haklı çıktı. Az baskı yapmadılar bana da. MİT'ten iki kere adam gönderdiler. Suriye'ye adam kaçırmışım. Bir gün evden çıktım, kapıda bir adam yere çömelmiş, duruyor. Nereden geldiğini de anlamadım. Yardım istedi. Şöyle bir baktım üstüne. Ceket, pantolonu sefil ama gömleğin yakası, saçları pigicir. Hemen anladım tütünün bozuk olduğunu. Kovdum gitti."

Bu sırada karısı geliyor elinde buz gibi yıkı ayrıyla: Devlet yenge..! Ama orada yenge yerine "gelin baci" deniyor. Kadir dayı bir şeyler ikram edebilmenin rahatlığıyla muhabbeti iyice koyulaştırıyor. Solun bölünmüşlüğüne geliyor konu. "Solu işsizler bölüyor" diyor Kadir dayı ve devam ediyor: "İşsiz insan hayatın umidini kesmiş insan. Bunlara laf anlatmak zordur, bunlar herkesi düşman görürler. Haklılar da. Aç insan ne yapar?" Kadıköy'deki son 1 Mayıs olayları geliyor aklımıza. "Eğer göç bu hızla devam ederse daha beterleri olur doğrusu. Göç etmesinler diye bağıyorlar. Sen adamın köyünü yak, aşını al, sonra da göç etmesinler diye şikayet et. Böyle saçmalık olmaz. Buralarda oralardan gelen bir sürü adam var. Soruyoruz 'niye geldin' diye, 'mecburiyetten' diyor. Mesela bir tanesinin bağı varmış. 'Bağ gitsem dağdaki rahatsız ediyor, evde dursam bu sefer jandarma bastırıyor' diyor. Kalkıp buralara geliyor da iyi mi oluyor? Perişan oluyor zavallı." Güneydoğu, Kadir dayının en hassas olduğu konu. İlginç teşhislere devam ediyor. "Oraları ben beni bilirim bileli karışık. En önemli sorun ağalık sorunu, mutlaka toprak reformu yapılmak zorunda. Dağdan gelen çocuklarla konuştum. Hepsini aynı şeyi söylüyor. Adam hayvan besliyor ağaya vergi veriyor, toprağı işliyor ağaya vergi veriyor. Karşı çıkmaya kalksan, bir sürü iti var, üzerine salıyor. Askerleri de tavlamaşlar. Ne yapsın adamlar? Valla bu iş daha da büyüyecek gibi. Cahil kesimlerde birbirine nefret de başlamış. Bana kalırsa iç savaş tehlikesi var. Bakıyorsun, askere giden adamla dağa giden adam aynı

sınıftan. Niye zengin çocuğu gitmiyor oraya? Burada bazısının sıra sıra toprağı var, bazısının da mezarlık toprağı yok. Gariban orada şehit oluyor da mezarlık toprağı oluyor. Bence ileride Vi-etnam'a dönecek buralar."

Derken, "polis" konusuna giriyor: "Polis kötü niyetli. Onlar bilimsel suç işliyor. İçlerinde mikrop zihniyetli insanlar var. Ben devrimci adamım, bildiğimi söylemekten korkmam. Bir sefer İsmet Sezgin geldi, yakında bir yere. Ona da söyledim bunları. 'Haklısın' dedi, başka hiçbir şey demedi. Sonra İçişleri Bakanı oldu ama hiçbir şey yapamadı."

Söz dönüp dolaşıp politikacılara ve köyle olan ilgilerine geliyor. "Köye hiç politikacı geldi mi?" diye soruyoruz. "Özal döneminde Kalemli geldi. Bir sürü vaatler verdiler. Para bile dağıttılar, sola oy çıkmasını diye. Yine de istedikleri gibi olmadı. Kalemli Meclis Başkanı oldu. Şimdi bütün köylü verdiği vaatleri hatırlayıp gülüyoruz onu gördükçe. Politikacılardan adam çıkmaz. Zaten bozuk, çıkarıcı kişilerle sermaye kesimi ele geçirdi partileri. Ataların dediği gibi, zenginden akıllıya dost olmaz. Baksana Özal'ın avradıyla oğluna. Yediler, yediler bitiremediler. Yolsuzluk, şerefsizlik aldı başını gidiyor. Mesela Mustafa Taşar. Burada ot bitmez bir yere, zeytin ağaçları dikeceğim diye 23 milyar lira para aldı, bundan on sene evvel. Buradaki herkes bilir. Öyle çorak bir yer ki sağlam giden keçi sakat döner. Sonra arazi tekrar satışa çıktı. Adana'da yaptılar ihalesini. Üç milyona geri aldı eski sahibi. Bir sürü müfettiş geldi, onlara da söyledim aynısını. Bana güldüler. Götürdüm kahveye, onlar da aynı şeyi söyledi, ama dinleyen kim? Sonunda bir şey çıkmadı tabii. Sonra terör var diye bağıyorlar. Terör olmaz da ne olur bu memlekette?"

Biz konuşurken evin içi misafirle doluyor. Onlar da ağızları açık, kim bilir kaçınıcı kez Kadir dayıyı dinliyorlar. "Bunların hepsi hırsız. Planlamada oturup ne çalacaklarını planlıyorlar. Millet Civan kaçtı diye boşa üzülüyor. Hırsız hırsız hırsız hırsız. Bunların sadece başları ayrı, yoksul kuyruklarından birbirine bağılıyor."

Gelen misafirlerden biri komşu köylü Sadık dayı. "Sigarayı bırakan köy" diye basında çıkmışlar. "Gencecik delikanlı gibi hissediyorum kendimi" diyor. Sadık dayı Alevi, Kadir dayının hısmı. "Ne güzel geçiniyoruz işte" diyor. Kadir dayı da onaylıyor bu lafı.

Siyaseti bırakıp anılarını konuşmaya başlıyoruz bir müddet sonra. Mesela niye muhtar olmadığını soruyoruz. Ya da köyün muhtarı da onun gibi mi düşünüyor? "Bizim muhtar bir garip adamdır. Gelirken söz veriydi. Törenle gireceğim sol partilerden birine diye. Ama girmedim, DYP'de kaldı. Seçimde de 200 haneli köyde sadece beş oy çıktı DYP'ye. Gençliğimizde daha meraklıydık her şeye. Şimdi eski heves yok. Şiir yazdım mesela. Aşık İhsani'ye gönderirdim, o da Yenigün dergisinde yayınlardı. Çok sevdiğim bir şiir var, okuyayım istersen, Deniz Gezmiş söylemiş bunu." Başlıyor okumaya.

"Bir şah hükmeylesem cihana / Başta mes-cidleri yıkar giderdim / Mektepler yaptırardım bütün insana / Cehaleti kökten söker giderdim / Bir olurdu zengin fakir her zaman / Bütün hastalara olurdu derman / Ne gavur kalırdı ne de müslüman / Hepsini bir yola çeker giderdim / Fabrikalar kurdururdum her yana / İkiliği koymazdım bu sefer / Ayrı gözle bakmazdım bir ferde / Cihana bir gözle bakar giderdim / Gerçek insanları bilirdim Allah / Bundan başkasına tapmazdım billah / Ne kabe kalırdı ne de Beytullah / Oraya bir bostan eker giderdim / İnsanlıktan başka olmazdı cennet / Yok olurdu İsa, Musa, Muhammed / Kalkardı dünyadan din, tarikat / Mezhepler bağını söker giderim."

"Ne güzel söylemiş, görüyor musun? Gerçek komünizm budur işte. Dil, din, ırk, hepsi yok olacak. Alevisi, Sünnisi, Kürdü, Türkü, Ermenisi, Yahudisi hep bir olacak. Ama çok uzakta şimdi. Ama bu adamlar elbet bir gün hesap verecekler. Öldürmekle bitmeyiz ki biz. Bana soruyorlar, ne işin var solculukla diye. Tamam ben darda değilim, çocuklarım da rahat. Ama komşum, köylüm, işçi fakirken ben zengin olsam ne yazar? İnsanın boğazına düğümleniyor yedikleri."

Ağır ağır gitme zamanı geliyor. Kadir dayı bırakmam diyor. Aklımız arkada kalıyor. Büyülenmiş gibiyiz. O akıl almaz hevesiyle kapı önünde devam ediyor konuşmaya. "Şu İslamcılara da çok gıcık oluyorum. Zaten köyde bir cami var, ona da pek giden yok. Gerçi bir hoca vardı birkaç sene önce, tam bir aydınlı, Cumhuriyet okurdu. Her gün konuşurduk. Baktılar ki bozuluyor, merkeze aldılar. Ben burada halkla içiçeyim. 'Elini attığında halkı tutacaksın'. Bak, Lenin söylemiştir bunu. Halkın içinde olacaksın yani."

Çok teşekkür edip ayrılıyor Kadir dayıdan. "Yine gelin, daha kalabalık gelin" diyor. Son bir şiir daha patlatıyor, giderayak:

"Efendim dünyada bütün rezalet / Yıllar yılı başımıza taş bizim / Vicdansızlar adam sayar marifet / Gerçeği söylersek hemen suç bizim / Ankara'da türlü türlü plan var / İstanbul'da açık açık talan var / 800 bine köpek alıp satan var / Hele sorun fiyatımız kaç bizim / Çok beylerin villası var adada / Çekmece'de, 4 Levent'te, Moda'da / 14 nüfus aç yatar tek odada / Bir metrelik yerimiz yok bizim / Aşık hele bozma asabı / Fırıncılar soysun dursun insanı / Bir gün sorulacak bunun hesabı / En sonunda alınacak öç bizim."

Toz, duman arasında Zeytinli Köyü'nden ayrılıyor. İçimizde garip bir burukluk, bir yakınlıktan ayrılıyor sanki. Haksız da sayılmayız. Çoğu adamdan daha yakın bize "yoldaş" Kadir dayı...

ÖDP'NİN BAKIRKÖY BELEDİYE BAŞKANI ADAYI ENGİN AKDAĞ

"Halk meclisleri kuracağız!.."

Engin Akdağ kim? Nereden çıktı?

Ben Bakırköylü bir vatandaşım. Sokakta gördüğünüz herhangi bir insanım. 1955'te Nişantaşı'nda doğdum. 1965'den beri Bakırköy'de oturuyorum. Serbest ticaret yapıyorum. Kozmetik üzerine bir şirketimiz var, ihracat yapıyoruz.

Siyasi bir geçmişiniz var mı?

Var tabii. 1972'lerden kalan bir insanım. 68 kuşağını 72'lerde yakaladık. Ondan sonra Dev-Genç'li olduk herkes gibi. Daha sonraki siyasi geçmişimi söylemeyeyim. Çünkü partide çeşitli gruplardan insanlar olduğu için siyasi geçmişimi ön plana çıkarmak istemiyorum. Zaten ÖDP'ye üye olduğumda eski kimliğimle değil, ÖDP'li kimliğimle ve sol kimliğimle geldim. Ve bütün arkadaşlarıma da bunu empoze etmeye çalıştım. ÖDP yeni bir kuruluş, çok güzel ilişkiler geliştiriyor, bu yüzden insanların kafalarında soru işaretleri bırakmak istemiyorum.

Peki niye ÖDP'yi tercih ettiniz? Niye başka bir sol parti değil de ÖDP?

12 Eylül darbesi geldiğinde uzun süre bir siyasi hareket içerisinde bulunmadım. Benim kafamdaki proje şuydu: Solun bütün fraksiyonları nasıl birleşir? İşte Kurtuluş'tu, Dev-Yol'du, bilmem TIP'ti, TSİP'ti, bunların bir ortak koordinatı olması gerekiyordu. Çünkü hepimizin hedefi aynı. Hepimiz sosyalizmi özlüyoruz, istiyoruz. Hepimiz sosyalizm için çalışıyoruz. Fakat duruş yerlerimiz farklı. Baktığımız yer aynı, farklı pencerelerden bakıyoruz. Bu farklı yerlerde duruşun ne bizlere, ne de en geniş anlamıyla kitlelere bir şey kazandırmadığını gördük. "Geleceği Birlikte Kuralım" hareketinin kitle partisi olma yönündeki o geniş düşüncesi BSP'li arkadaşlarla birlikte gerçekleştirilince, ben de ÖDP'li oldum.

Peki, Bakırköy ilçesinde ÖDP olarak neler yapıyorsunuz? Örneğin, partinizin üyeleri artıyor mu?

Evet var ve günbegün artıyor. Bence, kayıtlı olan seçmenin dışında, ÖDP'li olmayan, ÖDP'nin yerini bilmeyen ama ÖDP'nin politikasını bilen insanlarla ilişki sağlamak zorundayız. Biz 21 Ocak'ta kurulduk, ancak bizim siyasi geçmişimiz Spartaküs'lere, Şeyh Bedrettin'lere dayanıyor. İnsanı temel alan, sevgiyi temel alan, barışı temel alan, insanı kucaklayan, doğayı kucaklayan bir geçmişimiz var. Bu nedenle yıllarca beraber siyaset yaptığımız ya da bizim politikalarımızı bilen insanlarla yeniden bir ilişki ağ oluşturmak, oluştururken de ÖDP'nin varlığını sağlamlaştırmak gerekiyor. Bu nedenle insanların üye olması gerekmiyor, ÖDP'nin politikalarını yaygın-

Solun hatırı sayılır bir kesiminin umudu ÖDP, ilk seçim sınavını 2 Haziran'da Bakırköy'de verecek. Ali Talip Özdemir'den boşalan Belediye Başkanlığı için yapılan bu seçim, ÖDP açısından yerel bir "nüfus sayımı" mahiyetinde. ÖDP'nin Bakırköy Belediye Başkanı adayı Engin Akdağ "sol kamuoyu"nda pek tanınmayan bir isim. Kimdir, neler düşünüyor, neler yapmak istiyor diye merak ettik, aradık. Engin Akdağ anlatıyor...

laştırmak yeterli bence. Bu durumdan siyasi iktidar ve mevcut sistemin devamından yana olanlar rahatsız. Bunun en somut göstergesi, ÖDP'nin düzenlediği bütün etkinliklerin yasaklanmaya, engellemeye çalışılmasıdır. Biz dipten gelen dalgayız. Bu dalga her geçen gün büyüyor.

Bir demecinizde "Bakırköy'de solun itibarını artıracaktır" dediniz...

Alabildiğine kitleleşmeyi hedefleyen bir partiyiz. Sisteme muhalif olan her insanı kucaklayan bir partiyiz. Bugün bence sol bu şekilde bir kucaklamayla yola çıkmalı. Bizim dünyanın değişiminden de ders almamız gerekiyor. Dikkat edilirse Avrupa'da, Doğu Avrupa'da başlayan yeni bir sol anlayış var. Bu sol anlayış o eski katı, bürokratik anlayışı yıkıp daha fazla insanı kucaklamaya yönelik. Yani bir politbüro'nun karar mekanizması olmadığı, alabildiğine yaygınlaştığı bir anlayışı getirmeye çalışıyoruz. Bunun adına sosyalist demokrasi denilebilir. Yani demokrasiyi, insan haklarını, insanı önüne almayan hiçbir siyasi hareket yaşayamaz. Bugün burjuvazi de bunu yapmaya çalışıyor. YDH da bunun bir benzeriydi.

Gazetelerde eşiniz YDH'lı olduğu yazıldı...

Değil. Benim eşim gazeteci ve ÖDP'li. Yakında da üye olacak.

Peki, "solun kaybolan itibarı" neydi sizce?

Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler. Bizlerin mahkum, mülteci ya da çeşitli şekilde sindirilmiş konumdayken, CHP (SHP) sol olmadığı halde sol misyona soyundu. Bugün medyaya bakıyorsunuz sol diyor, DSP diyor, CHP diyor. Bunlar sol filan değil, bunlar sadece sol kimlikle kitlelerin karşısına çıkıp bizi taklit ederek politika yapmaya çalışan insanlar. Onun için gerçek anlamda solu biz temsil ederiz diyoruz, gerçek-

ten bizim içimizde pırıl pırıl, hiçbir şekilde kirlenmemiş ve 12 Eylül darbesini, daha önceki 12 Mart darbesini yaşamış birçok insanın birikimi var. Bu insanlar darbelerin, sistemin baskısını bizzat sırtlarında hisseden insanlar. CHP ve DSP'dekiler - tabanını kastetmiyorum- solcu değil, sol söylemlerle çıkıyorlar, solu temsil ediyoruz diyorlar, burjuvaziyle dirsek teması içerisinde, sistemi yeniden yaratmaya çalışıyorlar. Biz gerçek anlamda sol olarak çıktık.

Gerçek anlamda solcu olmak derken neyi kastediyorsunuz?

Şu anda sistemin devamını güden partilerden yana duruyorlarsa bu insanların solculuğu biraz tartışılır. Biz sistem dışı bir parti olduğumuzu söylüyoruz. Sistemin devamından yana değiliz. Sistemin her türlü baskısını, zulmünü, gerek iktisadi anlamda gerekse kişisel anlamda hisseden insanların yanındayız. Biz sisteme alternatif bir parti olduğumuzu söylüyoruz.

ÖDP'nin belediye başkan adayı olarak yerel yönetim konusunda diğer partilerden farklı ne söylüyorsunuz? Ali Talip Özdemir'den farkınız ne, neleri daha iyi yapabileceğinizi düşünüyorsunuz?

Ali Talip Özdemir iyi bir makyaj uzmanıdır. Ali Talip Özdemir, kent rantını, Bakırköy halkının rantını belirli yerlere peşkeş çekkenlerden biridir. Ancak çok iyi bir makyaj uzmanı olduğu için, sağı solu çiçekleyerek, hem de bunu 100 milyon yerine 1 milyara 2 milyara malediyorsa burada başka şeyler vardır. Ama halk bunu bilmiyor tabii. Ali Talip Özdemir burda gerçek anlamda taşeron mafyasına önderlik eden insanlardan bir tanesidir. Ha bu böyle de, DYP adayı Gürol Soylu farklı mı? Efendim DSP'nin adayı bundan farklı mı? Elimdeki belgelerde Ali Talip Özdemir'in yaptığı o kadar ilginç işler var ki

bunlardan halkın haberi yok. Ali Talip Özdemir milletvekili olurken yerine Ahmet Bahadır'ı bırakıyor halefi olarak. İki yıl sonra o da milletvekili olacak, yerine başkasını bırakacak. Bu çark böyle işliyor.

Ama, vatandaş Bakırköy Belediyesi'nden memnun gözüküyor. Son seçimde yüzde 49 oy aldılar.

Çünkü halk gerçek anlamda neyin ne olduğunu bilmiyor. Vatandaş neyi bilebilir ki, neye hangi paraların harcadığını bilir. Her şey kapalı kapılar arkasında oluyor. Bir sürü yolsuzluklar oluyor, bir sürü yer yağmalanıyor. Ayamama vadisi, Çırpıcı çayı, Carousel'in bulunduğu yer... Bunların kimlere peşkeş çekildiğini halk bilmiyor. Bunlar belirli taşeron mafyasına peşkeş çekildi. Biz bir anlamda imaj toplumuyuz. İmajınız iyi olursa gerisi hiç önemli değil. Ali Talip Özdemir de böyle imaj edindi, herkese mavi boncuk dağıttı. Bir anket yapsanız, sokakta birçok kişi durumdan memnun olduğunu söyler. Oysa "bakın şu kadar kaçak inşaat göz yummuş, bu kadar ihalede yolsuzluk yapmış, bunların hepsinde sizlerin hakkı var" deseniz durum değişir. Bunlar bir de yasal yollarla gasp ediyorlar. Yani zorla değil. Meclisten yasa çıkarıyorlar, kitabına uyduyorlar, kanuni gasp yapıyorlar.

Bakırköy'de belediyecilik hizmeti olarak neler yapacaksınız?

Politikaya atılmadan önce bir vatandaş olarak ne yapılabilir şeklinde hareket ediyordum. Televizyonda geçen gün Gürol Soylu'yu gördüm "ben bunu yapacağım, ben bunu yapacağım" diyor, kendi grubunu bile yadsıyan bir politika güdüyor. Sağ politika bu zaten. Bir tek Gürol Soylu var adeta, başka kimse yok. Yok, çünkü bunların politikası bu, tek adam politikası. Şimdi bu bakımdan bizim genel politikamız tüm insanların katılımıyla bir dünya yaratmak, bir Bakırköy yaratmak. O bakımdan önerilerimiz var. Bu öneriler Bakırköy halkının isteğiyle birlikte gerçekleştirilecek öneriler.

Peki Bakırköy halkının isteklerini nasıl tespit edeceksiniz?

Ben bir vatandaş olarak belirli çarpıklıkları görüyorum. Bu çarpıklıkları Bakırköy halkından insanlar görmüyorsa, gözlerini yumuyorlar demektir. Bir trafik keşmekeşi var, bir çevre keşmekeşi var. Yeşil alanların birilerine peşkeş çekilmesi var. Toplum sağlığına ilişkin bir keşmekeş var. Örneğin Bakırköy'de tam teşekküllü bir doğum hastanesi yok. Bir tane Bakırköy Doğumevi var ama tam teşekküllü bir hastane değil. Çocuk hastanesi yok. Özürlüler okulu yok. Bakırköy'ü bir dolaşın kaldırımlarda

sağlıklı bir insan olarak yürümezsiniz. Yaşlılar için huzurevi yok. Kadınlar için Yıldırım Aktuna döneminde bir sığınma evi vardı. O zaman Bakırköy Belediyesi Bahçelievler'i de kapsıyordu. Ondan sonra gelen RP'li belediye başkanı bu kadın sığınma evini kapattı. Çocuklar için kreş yapılmıştı o kreşi kapatmıştır. Birileri güzel bir şey yapıyorsa elbette ki takdir etmek lazım.

Programınızda "mahalle meclisleri" diye bir proje var. Nedir bu "mahalle meclisleri"?

Bizim en büyük projelerimizden birisi de bu. Yani doğrudan demokrasi yöntemi. Bu sokağın sorunlarını bu sokakta oturan insanlar bilir. Burada yaşayan insanlarla yapılacak bir toplantı ve her insanın olumlu ya da olumsuz görüşünü bildirmesi ve bu yönde politikalar, icratlar izlenmesi gerekir. O insanlar bir şeyler isteyecek, biz kaynak yaratıp icracı olacağız. Bundan güzel bir politika sözkonusu olamaz. Bakırköy'ün belediye Meclis üyesi var 37 tane, bunun 32'si ANAP'lı. Buradan çıkan kararları hiç kimsenin takip etme olanağı yok. Oysa bunların şeffaflık içinde, kameralarla insanlara gösterilmesi lazım. Kapıların herkese açık olması lazım. Çünkü Belediye Meclisi'ne sunduğunuz kararlar tamamen Bakırköy halkını ilgilendiren kararlardır. 3 Haziran'dan sonra bizim farklı bir görevimiz olacak. Kazanalım ya da kazanamayalım bu halk meclislerini hayata geçirip belediyenin izleyicisi, takipçisi olacağız. Bir gölge belediye gibi yapılan her icraatı insanlara duyuracağız. Meclislere gireceğiz, yasal zorlamalarla bunları başaracağız. Bizim dışımızda hiçbir karar alamayacaklar, yeter artık.

Diyelim kazandınız. Yapacağınız ilk "icraat" ne olacak?

Böyle vaatlerde bulunmak istemiyorum ama... Hemen meclisleri harekete geçireceğiz. Sokak sokak, mahalle mahalle halk meclislerini oluşturacağız.

Bir "yerel yönetim deneyi" olarak Fatsa hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ne zaman halkı yanınıza alırsınız, ne zaman kitleleşirseniz arı kovanına çomak sokuyor olursunuz. Fatsa sol siyasal hareketlerde en olumlu deneylerden bir tanesidir. Bir yerel yönetim örneğidir. İnsanın katılımıyla nasıl bir kasaba yaratılacağını kanıttır Fatsa.

ÖDP yeni Fatsa'lar yaratabilir mi sizce?

Geçmişten gelen benim beğenmediğim bir söylem vardır: "Halkı arkamıza almak." Hayır, ben halkı yanıma almam diyorum. Halkı yanıma alırsak niye olmasın. Biz bir model öneriyoruz, eğer Bakırköy halkı bu modele katılmazsa olmaz.

1 MAYIS'IN ARDINDAN

Kim boşalttı bu sendikaların altını?

YÜKSEL İŞİK

1 Mayıs tartışmaları sürüyor. Bir yandan polisin hedef gözeterek ateş ettiği ısrarla belirtilirken, diğer yandan, özellikle her taşın altında 'sahte solcu' arayan Perinçek ve miting organizatörü sendikacılar 'olay çıkaran gruplar'a yönelik tepki dolu açıklamalar yapıyor. Bütün bu tartışmaların haklı yanları olup olmadığını bir yana bırakalım ve 1 Mayıs gibi anlamı ve önemi büyük bir günde miting düzenleyen dört konfederasyonun, bu mitinge niçin üye sayılarının yüzde birini dahi getiremediği üzerine biraz kafa yoralım.

Herkes söyler, sendikalar kitlelerin özörgütleridir. Bu haliyle atacağı en küçük adımdan, planlayabileceği en büyük eyleme kadar her süreci üyesiyle birlikte örgütlemek durumundadırlar. Kuruluş gerekçeleri, üyelerinin ekonomik hak ve çıkarları için yasal/anayasal değişikliklerin gerçekleşmesine yönelik kısmi demokrasi mücadelesi vermektedir. Sendikaların esasen ekonomik mücadele amaçlı örgütler olmalarına karşın, sık sık siyasal iktidarla sokakta karşı karşıya gelmesinin esas nedeni, düzenin bütün toplumsal muhalefet odaklarını çepeçevre sarmış olması ve her toplumsal gücün de bu deli gömleğini yırtmadan esas görevini yerine getiremeyeceğinin bilincine varmasıdır.

1990'lı yıllarla birlikte toplumsal yaşamımızda yer edinen kamu çalışanları sendikalarının seyri, aşağı yukarı böyledir. Kendilerinin bürodaki masanın bir parçası sayılmasını istemeyen, nesne muamelesi görmekten bıkan ve yaşam düzeyleri, yönetici kliğin iki dudağı arasına sıkışan kamu çalışanları, 'artık biz de varız!' diye sokağa çıktıklarında, geliştirdikleri yöntem kendiliğinden ve aşağıdandı. Sözcüğün tam anlamıyla bir aşağıdan inisiyatif!..

Günler günleri, aylar ayları kovaladı. Kamu çalışanlarının her eylemi bir öncekini aşar nitelikte gerçekleşti. Bu arada kamu çalışanları sendikaları da kurumlaşma yoluna girmişlerdi. Her örgütlenmenin bir hukuka gerekmesi vardı. Vardır ama, her kurumlaşma adımı kitleler için olumlu bir adım değildir. Dahası, kurumlaşma kavramı, yaygın adıyla bürokratlaşmayı çağırıştırır ve bürokrasinin zemini, 'düzen ve intizam' adına aşağıdan inisiyatifin köküne kibrit suyu döker. 20 Aralık iş bırakımını gerçekleştirenlerin 18 Nisan'da öğle saatlerinde biriken kalabalığı karşın,

artık kamu çalışanların meydana olarak anılan Kızılay'a sokulmamasının nedenini, aşağıdan inisiyatifin budanmasında aramak gerekir. Tıpkı 15-16 Haziran'ı yaranların 12 Eylülcülere boyun eğmesi gibi...

Konuyu dağıtmayalım ve yeniden başa dönelim. Polisi suçlayanların da, radikal sol grupları 'povokasyona çanak tutmak'la itham edenlerin de, Perinçek gibi, her durumda solcuları suçlamak için fırsat kollayanların da gözden kaçırdığı, kimi analistlerin satır aralarında sorduğu bir soru var; bu soruyu biz de soralım: Mitingi düzenleyen ve üye sayıları itibarıyla milyonu aşan dört büyük konfederasyon, alanın güvenliğini sağlamakla yükümlü oldukları halde bunu niçin yap(a)madılar? Bilerek ve isteyerek yapmadıklarına göre, milyonlara varan üye sayıları aralarında hiç mi bir bağ yoktu? Aralarında çok somut, maddi bir bağ olduğunu varsayalım. Aralarında üye ve örgüt gibi somut bir ilişki olmasına karşın, bu büyük konfederasyonların pankartlarının altının niçin boş olduğunu merak etmek durumundayız. Aynı merakı, herkesin 'tu kaka' diye bir kenara atmaya çalıştığı radikal sol gruplarla yürüdükleri için kurşunlara hedef olan üç kişinin de ücretli emekçi olduğu gerçeğine duyalım. Diyelim ki politize olmuş insan kümeleri, üyesi bulundukları sendikalar yerine (bu mantıkta da bir hata var ya) yakınlık duydukları siyasal oluşumun pankartı altında yürüdüler; peki ya geriye kalan yüzbinlerce sendika üyesi?.. Onlar 1 Mayıs gibi bir günde niçin kendi sendikalarının düzenlediği bir eylemde, sendikalarıyla birlikte olmadılar? Can alıcı soru budur ve bunun yanıtı verilebildiğinde, sendikal hareket alanında bir çok engel aşılabılır olacaktır.

Bu sorunun yanıtını, öncelikle sendikaların niteliğinde aramak gerekecektir. Sendikalar, gerçekten, mümkün olduğunca geniş, mümkün olduğunca kitlesel ve mümkün olduğunca açık olmalıdır. Genişlik, kitlesellik ve açıklık yalnızca yasalar öyle gerektirdiği için değil, en az bunun kadar, belki de daha da önemlisi, örgütlenme potansiyeli bulunan kitleler açısından böyle olmalıdır. Açık ki, sendikalar, üyelerine aralarına Çin Seddi'nden daha aşılmaz bir set çekmişlerdir

ve bilinçli olarak kitlelerin zihinlerinde sendikalara ilişkin bir çeşit vekil rolü biçilmesini sağlamışlardır. Hangi müvekkil, avukatının, varlık nedenini güçlendirmek için gerçekleştirdiği eyleme katılıp gitmeyi, avukatına destek vermeyi zorunluluk olarak görür? Kadıköy mitinginin sendikalar açısından altının boş olmasının nedenini, üyesiyle arasındaki ilişkiyi vekalet düzeyine indirgeyen sendikaların tutumuna bağlamak, hiç de abartılı olmayacaktır. İlksan'ların, Cıvagate'lerin, İSKİ'lerin, Tedaş'ların, Tofaş'ların mucitlerini bilirsiniz; taktikleri, 'bize güvenin, yetkilerinizi bize devredin' sözlerinde özetlenir. Kapitalist sistemin pervasız savunucuları olan yukarıda adı geçenlerle çıkarları doğal olarak kapitalizmle çelişen ücretli emekçilerin aynı yöntemi benimsemeleri olanaklı mı? Yani, kapitalizmin vahşiliğine dizgin vurmak ve geniş emekçi yığınları ortak payda etrafında örgütleyerek sisteme kafa tutmak amacıyla ortaya çıkan sendikal örgütlenmeler, nasıl olur da, kapitalizmin sürdürücülerinin kitleleri dışarıda tutma özenine ortak olurlar?

Kitleler dışarıda tutma yöntemi, kitlelerin kendi özörgütleri olan sendikalara yabancılaşmasına yol açmış, bu nedenle sendikaların doğal olması gereken, geniş, kitlesel ve açık örgütler olabilmeleri sağlanamamıştır. Böyle olunca da, Kadıköy'e yüzbinleri çağıran profesyonel sendikacılar, çağırdıkları kitlelerin güvenliğini polise, yani allaha emanet etmişlerdir.

Bu tartışma daha çok su kaldırır. Türkiye'de gelenektir; iş eleştirmeye geldi mi, karşı tarafa en zehirli oklar fırlatmakta mahirizdir. Sorun negatifliği aşıp, pozitif bir tutum takınma noktasında geldiğinde bocalarız.

Gene de, küçük bir sitem yapmadan bu yazıya son vermek istemem. Bilumum solcular, yukarıda eleştirmeye çalıştığım sendikacıları, 'tabansız bürokratlar' olarak tanımlarlar. Gören de sendika yönetimlerinin bu eğilimlerin eline geçtiğinde ortalığın süt liman olacağını sanır. Onlar da öyle sanıyorlar. Açık söylemek gerekir ki, böyle bir şey, eşyanın tabiatına aykırıdır. Kişilerin değişmesiyle hiçbir şey değişmeyeceğini herkes bilir. Bana tuhaf gelen, kitlelerin özgürleşmesinin sosyalizmle olabileceğini söyleyen bu çevrelerin, sosyalizmin özü olan kendi kendini yönetme mekanizmalarını sendikalara bir türlü öğrenemeleridir...

FENERBAHÇE'DE ÇİRKİN TASFİYE HAREKATII

Yönetici sınıfı, futbolcu sınıfı

BAĞIŞ ERTEN

Fener şampiyon oldu ama para etmedi, hala sorunlarıyla gündeme geliyor. Aykut'un Trabzon maçından sonra yaptığı "düzen karşıtı" çıkıştan sonra Oğuz'un da benzer şeyleri söylemesi ve spor basınının olaya sahip çıkmasıyla kızılca kıyamet koptu. Artık Fener yönetimi, diğer futbolcuların da kafaları "zehirlenmeden" bu muhaliflerin kellesini uçurmak istiyor. Özellikle Aktüel'in, Oğuz ve Aykut'la yaptığı söyleşide söylenen sözler, futbol dünyasının "egemenlerince" hiç de "hoş" karşılanmadı. "Bazı insanların futbolun sadece oyun olduğunu unuttuklarını, futbola başka anlamlar yüklemeye başladıklarını düşünüyorum" diyen ve Türkiye'deki futbol ortamının yönetici sınıfın egemenliği altında olduğunu, basının da bu egemen güçler tarafından yönlendirildiğini belirten Oğuz'la Aykut, yöneticilerin amacını da "yükselmek, insanlar tarafından sevilme ve bir yerlere gelebilmek" olarak tanımlayınca bir anda Fenerbahçe yönetiminin ve beraberindeki "bir kısım medya"nın boy hedefi oldu. "Ben eğer bu işe emek veriyorsam, önce emeğime saygı duyulması gerekiyor" di-

yerek "emek"ten yana koydukları bu tavrın, bir de Beşiktaşlı Rıza, Mustafa Denizli ve Şenol Güneş tarafından desteklenmesi, bir anda futbolcuların, Oğuz'un deyimiyle yönetici sınıfa karşı birleşmeleri dedikodularını gündeme getirdi.

Ne duysa da zaten bundan sonra oldu. Büyüklüğü kendinden menkul başkan Ali Şen iki emektar futbolcusuna çok sert çıktı. Önce "bu lafları söyleyen futbolcular Şampiyonlar Ligini götürecek kafa ve kas yapısına sahip değildir. Ne demek rakip için üzülme?" diyen Şen, son olarak da Oğuz'la Aykut'u Kocaeli'ne "postalamayı" düşünüyor. "Ne kral tanırım ne de imparator. Yumruğumu masaya vurduğum zaman olay biter" diyerek futbolculara savaş açan "Padişah" Ali Şen, yönetimdeki bir iki çatlak sese rağmen, Oğuz'la Aykut'u fazla yaşatmayacak gibi gözüküyor. Satılmasalar da jubile kesin gibi. Ne diyelim. "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar" hesabı. Ama bir de bakıyorsun, futbolcu "sınıfı" müthiş bir dayanışma gösterip, Maradona'nın futbolcu sendikası kurması gibi, örgütlü mücadeleyle yönetici "egemenlere" karşı mücadeleye başlıyor mu? Olur mu, olur. Hem de ne güzel olur.

ES-ES'E

Veda

Uzanlar'ın
İstanbulspor'
u dururken
Es-Es gitti
kümeye.
Yapacak bir şey
yok, meşin
yuvarlağın
adaleti yok.
Kırmızı şimşekleri
Haydar
Ergülen'in
dizeleriyle
uğurluyoruz ve
dönüşlerini
dört gözle
bekliyoruz.

"....."

aşk yenildi hayal kimle beraber
aşk gibi düşüyor kümeleri de
şu benim milli takımım
Eskişehirspor, pes birader!
ben ondan öğrendim düşe kalka
amatör kalıp aşkı sevmeyi
bu şiire derin katkısı olan
hınzırsa öyle profesyonel ki
Eskişehir-Vefa maçlarını görseydi
vefalı olurduk dünyaya karşı
nerde vefa, Eskişehir düşüyor!
yetiş ey şair yetiş imdade..."

ABD'Yİ KARIŞTIRAN TEKNOLOJİ DÜŞMANI BİR ANARŞİST DEVRİMCİ

Unabomber

1995 Eylülü'nde Amerikan basın tarihinde görülmemiş bir olay yaşandı. 17 yıldır kimliği belirlenemeyen ve çeşitli bilim ve teknoloji merkezlerine postayla gönderdiği bombalı paketlerden ötürü "Unabomber" (Bombacı) lakabıyla tanınan kişi, iki büyük gazeteyi, The Washington Post ve The New York Times'ı dize getirdi. "Sanayi Toplumu ve Geleceği" başlıklı manifesto-sunu, bir süredir ara verdiği eylemlerine devam etme tehdidiyle yayınlattı.

Unabomber, 25 Mayıs 1978'den bu yana, üniversitelerde bilimsel araştırmaların yapıldığı laboratuvarlara, doğa ve hayvanların tahribatına yol açan ileri teknolojik merkezlere, kereste fabrikalarına 16 adet bombalı paket gönderdi. Bombaların infilak etmesi sonucu üç kişi öldü, 23 kişi yaralandı. FBI'nın ülkenin dört bir yanında yaptığı bütün araştırmalar, ki tarihinin en masraflı araştırması olarak biliniyor, sonuçsuz kaldı. Unabomber hakkında tek bir somut bilgi dahi edinemedi.

Ancak, Unabomber 17 yıllık gizliliğini sürpriz bir kararla bozdu. Mayıs 1995'te The New York Times gazetesine gönderdiği mektubunda şöyle diyordu: "Yıllardır bomba yapıp haftasonu boş tarlalarda bombalarımı denemekten artık bıkip usandım. FBI denilen şey sadece bir şakadan ibarettir. Yıllardır FBI'nın beni yakalamasını bekliyorum. Ama anlaşıl-an o ki, boşuna bekliyorum, FBI'nın beni yakalayacağı yok. O nedenle kendim açığa çıkıp öykümü anlatmak istiyorum."

Unabomber, medyaya "Sanayi Toplumu ve Geleceği" başlıklı bir manifesto üzerinde çalıştığını ve bitirdiğinde söz konusu iki gazete ve Times veya Newsweek dergilerinde yayınlamak istediğini bildirdi. Haziran ayında Washington Post, New York Times gazeteleri ve Penthouse dergisine manifesto-nun birer kopyası ulaştı. Bu gelişmeler gazete yöneticileri, başsavcı ve FBI arasında gerilimli bir görüşmeler dizisine yol açtı. Sonunda medya 17 yıl-

lık tecrübeden sonra yeni eylem tehdidini ciddiye almak zorunda kaldı. Sürenin biteceği gün yaklaşırken Washington Post yönetimi "kamu güvenliği" gereği yayınlama kararı aldıklarını açıkladı. Böylece Unabomber'in manifestosu, 19 Eylül 1995 tarihli The Washington Post gazetesinde, sekiz sayfalık özel bir ek halinde yayınladı. Manifesto Batı'da geniş yankı uyandırdı. Unabomber gün geçtikçe büyüyen "teknoloji karşıtı" hareketlerin, anarşistlerin bir anda ilahı oluverdi. Amerikan ünlü radikal çevrecilerinden Gar Smith, bir televizyon programında "Unabomber 20. yüzyılın Amerikasının simgelerinden biri olmuştur" diyecekti.

Derken, 7 Nisan 1996'da, dünya medyası konuyla ilgili bir başka haberle çalkalandı. Ajanslar Unabomber'in 18 yıl sonra yakalandığını geçti. Anarşist bombacının Amerika'nın Montana eyaletinde ki bir orman evinde yaşayan Teodor Kaczynski adlı 54 yaşında eski bir matematik profesörü olduğu bildiriliyordu. 1962 Harvard mezunu olan Kaczynski, matematik alanında ihtisas yapıp akademik hayata atılmış, ama sonradan istifa ederek ortadan kaybolmuştu. 1971 yılından beri, kendi elleriyle yaptığı 10 metre karelik orman evinde yaşayan Kaczynski, münzevi bir hayatı seçti. Su, elektrik ve telefonun bulunmadığı kulübesinde, manifestonun yazıldığı cinsten eski bir daktilo ve

bomba imalinde kullanılan çeşitli malzemeler ele geçirildi. Medyada "Nihilist Desperado" olarak da tanınan Unabomber, kardeşinin ihbarı sonucu yakalandı. Orman evi 50 kişilik özel tim tarafından kuşatıldı ve Amerikan tarihinin ilk entelektüel seri cinayet sanığı, paniksiz, heyecansız bir tavırla kapıyı açtı. Söylediği ilk şey "bir avukatla görüşmek istiyorum" oldu. Karakollardaki robot resmin (yan sayfada) aksine saç, sakal birbirine karışmış, bakımsız, pasaklı bir adamdı. Hiçbir kurbanıyla doğrudan ilişkiye geçmemişti, gönderdiği bütün tuzaklı paketlere dostça bir mesaj ileştirmişti. Kandan nefret ediyordu. Paranoyaktı...

Unabomber'in "Sanayi Toplumu ve Geleceği" başlıklı manifestosu, Türkçeye çevrildi, geçtiğimiz günlerde Kaos yayınları tarafından yayımlandı. Küçük bir özetini sayfalarımıza aldığımız manifesto, insanlığın ekonomik ve teknolojik kölelikten endüstriyel-teknolojik sisteme yönelik bir devrimle kurtulacağını savunuyor. Metnin birçok yerinde, Unabomber'in da sık sık belirttiği gibi, katılmaya çağımız fikirler, saptamalar, yaklaşımlar bulunmakta. Ama Unabomber'in içinde yaşadığımız sistemin asal dinamiklerine yönelik, radikal bir bakış geliştirdiği de muhakkak. Ayrıca, gerek sol hakkında söylediklerinde, gerekse toplumsal tahlillerinde Amerikan toplumunu esas aldığını belirtmek de gerekiyor.

21. YÜZYILIN ARIFESİNDE ANİ BİR MANİFESTO

"Endüstriyel sistem yıkılmalıdır"

Giriş

Sanayi devrimi ve sonuçları insan soyu için bir felaket oldu. Bu sonuçlar "gelişmiş" ülkelerde yaşayan bizlerin yaşamdan beklentilerimizi oldukça arttıran toplulum dengesini bozdu, yaşamı anlamsızlaştırdı, insanları aşağılamalara maruz bıraktı, yaygın psikolojik acılara (Üçüncü Dünya'da fiziksel acılara da) yol açtı ve doğal dünyayı şiddetli zarara uğrattı. Teknolojik ilerlemenin devam etmesi durumum daha da kötüleştirilecek; insanları daha büyük aşağılamalara maruz bırakıp, doğal yaşamda daha fazla zarara sebep olacak; büyük olasılıkla daha fazla sosyal bozulmaya ve psikolojik acılara yol açacak; belki de "gelişmiş" ülkelerde bile fiziksel acıların artmasına neden olacak.

Endüstriyel teknolojik sistem, devam edebilir veya yıkılabilir. Eğer devam ederse, sonunda psikolojik ve fiziksel acılar daha düşük seviyelere inebilir; ancak uzun ve acı dolu bir alışma döneminden sonra ve insanlarla diğer pek çok yaşayan organizmayı işlenmiş birer ürün ve çark dişlilerine indirgemek pahasına. Üstelik, sistem devam ederse, sonuçları kaçınıl-

maz olacak. Sistemi, insanların saygınlığını ve bağımsızlığını elinden almayacak bir şekilde yenilemenin veya değiştirmenin bir yolu yok. Eğer sistem çökerse, sonuçları yine çok acı verici olacak. Ancak, sistem büyüdükçe çökmesinin sonuçları da daha dehşetli olacağından, eğer çökecekse en kısa zamanda çökmesinde fayda var.

Biz bu nedenle, endüstriyel sisteme karşı bir devrimi savunuyoruz. Bu devrim şiddetli veya şiddetsiz olabilir; hemen gerçekleştirilebilir veya birkaç on yıla yayılarak görece daha aşamalı olabilir. Bunların hiçbirini şimdiden bilemeyiz. Bu, POLİTİK bir devrim olmayacaktır. Amacı ise hükümetleri değil, bugünkü toplumun ekonomik ve teknolojik temelini yıkmak olacaktır.

Modern solculuğun psikolojisi

Aşağı yukarı herkes çok sorunlu bir toplumda yaşadığımızı kabul edecektir. Dünyamızın içinde bulunduğu çılgınlığın en yaygın göstergesi solculuk olduğu için, solculuğun psikolojisi üzerine bir tartışma, günümüz toplumunun sorunları konusunda genel bir tar-

tışmaya giriş görevi yapabilir.

Peki ama solculuk nedir? 20. yüzyılın ilk yarısında solculuk pratikte sosyalizmle özdeşleştirilebilirdi. Bugün ise bu hareket parçalanmıştır ve kime tam anlamıyla solcu denilebileceği açık değildir. Biz, solcu dediğimizde, temelde sosyalistleri, kollektivistleri, "politik açıdan dürüst" tipleri, feministleri, gay ve özürli hakları savunucularını, hayvan hakları eylemcilerini ve benzerlerini düşünürüz. Ancak bu hareketlerin herhangi biriyle ilgisi olan herkes solcu değildir.

Çağdaş solculuğun temelinde yatan iki eğilime "aşağılık duygusu" ve "aşırı toplumsallaşma" adını veriyoruz. Aşağılık duygusu, çağdaş solculuğun bütününde görülen bir özellikse de, aşırı toplumsallaşma çağdaş solculuğun yalnızca belli bir kesiminde görülen bir özelliktir; ancak bu kesim oldukça etkilidir.

Aşağılık duygusundan kastımız yalnızca katı anlamda aşağılık duygusu değil, buna ilişkin özelliklerin bütün bir yelpazesidir: Kendine az değer verme, güçsüzlük duyguları, depresif eğilimler, yenilmişlik, suçluluk, kendinden

nefret etme v.b. Bizce çağdaş solcular böyle duygulara meyillidirler ve bu duygular çağdaş solun yönünü belirlemede etkilidir.

İnsanların çoğu önemli oranda uygunsuz davranışlarda bulunur. Yalan söylerler, önemsiz hırsızlıklar yaparlar, trafik kurallarını çiğnerler, işlerini asarlar, birbirlerinden nefret ederler ya da başka birini geçmek için sinsi hileler yaparlar. Aşırı toplumsallaşmış bir insan ise bunları yapamaz; ya da yapsa bile kendi içinde bir utanç ve öznefet duygusu geliştirir. Genel ahlaka uygun olmayan duygu ve düşünceleri suçluluk duymadan yaşayamaz, "temiz" olmayan fikirleri düşünemez. Toplumsallaşma sadece bir ahlak meselesi değildir; ahlak başlığı altında toplanamayacak pek çok davranış normuna da uymak üzere sosyalleşiriz. Aşırı toplumsallaşan insan topluma psikolojik bir tasma ile bağlanır. Aşırı toplumsallaşma insanlığın, bireye yaptığı en büyük zulümdür.

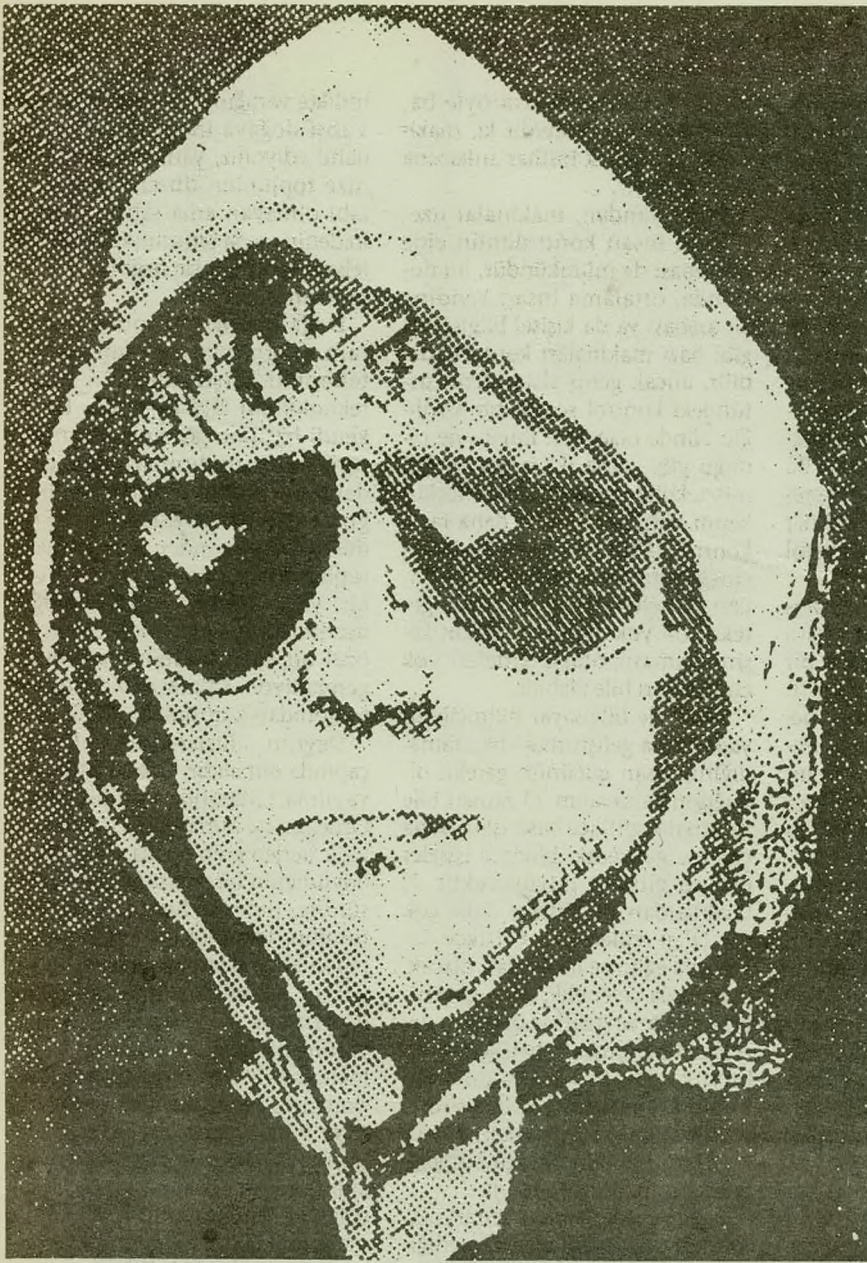
Çağdaş solun önemli ve etkili bir bölümü bu dertten muzdariptir. Aşırı toplumsallaşmış tipte bir solcu, isyan ederek psikolojik tasma- nı çıkarmaya ve bağımsızlığı-

nı ilan etmeye çalışır. Ama bu kadar güçlü değildir. Tam tersine, sol, kabul edilmiş ahlaki bir prensibi kendisininmiş gibi benimser ve sonra da toplumu bu prensibe uymamakla suçlar. Irklar arası eşitlik, cinslerin eşitliği, fakirlere yardım etmek, savaşa karşı barış, genel olarak şiddet karşıtlığı, ifade özgürlüğü, hayvanlara iyi davranmak...

Solcuların problemleri, toplumumuzun bir bütün olarak sahip olduğu problemleri de gösterir. Kendine az değer verme, depresif eğilimler ve yenilmişlik duygusu yalnızca solla sınırlı değil. Toplumda oldukça yaygın. Ve bugünün toplumu da, bizi, önceki bütün toplumlardan daha fazla toplumsallaştırmaya çalışıyor. Nasıl yiyeceğimizi, nasıl spor yapacağımızı, nasıl seviyeceğimizi, çocuklarımızı nasıl yetiştireceğimizi bile uzmanlardan öğrenir hale geldik.

Güç süreci, yapay etkinlik, bağımsızlık

İnsanlar bizim "güç süreci" adını verdiğimiz, büyük olasılıkla biyolojik bir ihtiyaç içindedir. Bu güç ihtiyacıyla yakından ilgiliyse

de tam olarak aynı şey değildir. Güç sürecinin dört ögesi vardır. Bunların en açık olan üçüne Amaç, Çaba ve Amaca Ulaşma adını veriyoruz. Dördüncüsü olan Bağımsızlık ise tanımlanması biraz zor bir öge. Herkeste bulunmayabilir.

Herkesin amaçları vardır; en azından yaşamak için gereken fiziksel ihtiyaçları karşılamak gibi: Yiyecek, su, giyim, barınak, vb. Ancak hali vakti yerinde bir aristokrat bütün bunları çaba harcamadan elde eder. Sonra da sıkıntı ve moral bozukluğu başlar. Yani, ciddi psikolojik problemlere yakalanmamak için bir insan, uğruna çaba harcanması gereken amaçlara gerek duyar ve bu amaçlara ulaşmada en azından makul bir oranda başarıya sahip olmalıdır.

İnsanlar, fiziksel gereksinimlerini karşılamak için çabalamak zorunda kalmadıklarında, kendilerine "yapay amaçlar" bulur. Örneğin, İmparator Hirohito, yozlaşmış bir düşünlüğe dalacağına, kendini deniz biyolojisine adadı ve bu alanda hatırı sayılır kişilerden biri oldu.

"Yapay etkinlikler" kavramını şu anlamda kullanıyoruz: İnsanların yalnızca elde etmek yolunda çaba göstermek için veya yalnızca amaca ulaşmaya çalışmaktan edindikleri "tatmin" için kendilerinde buldukları yapay amaca yönelik faaliyet. X amacına ulaşmak için zamanını ve enerjisini adan bir kişiyi düşünerek kendinize şu soruyu sorun: Eğer bu kişi, za-

manını ve enerjisinin çoğunu biyolojik gereksinimlerini karşılamaya harcamak zorunda kalsaydı ve bu çaba onun fiziksel ve zihinsel yeteneklerini değişik ve ilginç bir biçimde kullanmasını gerektirseydi, bu kişi X amacına ulaşmadığı için kendinde bir eksiklik hissedermiydi? Eğer cevap hayırsa bu kişinin X amacına ulaşmaya çabalaması bir yapay etkinliktir. Hirohito'nun deniz biyolojisi konusundaki çalışmaları gibi...

Çağdaş endüstriyel toplumda, kişinin fiziksel gereksinimini gidermesi için asgari bir çaba yeterlidir. Önemsiz bir beceri edinmek üzere bir eğitim programından geçmek, sonra da işe zamanında gelip, işin gerektirdiği son derece mütevazı çabayı göstermek yeter. Bütün gereken, makul bir oranda akıl ve en çok da İTAAT. Kişi bunlara sahipse, toplum ona beşikten mezara dek bakar.

Çoğu insan için, yapay etkinlikler, gerçek amaçlara ulaşmaya çalışmaktan daha az tatmin edicidir. Bunun göstergelerinden biri de, yapay etkinliklerle çok yakından ilgilenen insanların asla tatmin olmamaları, huzur bulmamalarıdır. Paragöz, sürekli daha fazla servet edinmek için can atar. Bilim adamı, bir problemi bitirir bitirmez diğerine geçer. Uzun mesafe koşucusu, kendini daha hızlı ve daha fazla koşmaya zorlar. Bu insanlar, yaptıklarının kendilerine biyolojik ihtiyaçları gidermek gibi "fani" bir işten daha fazla tatmin getirdiğini söyler. Bunun nedeni

toplumumuzda biyolojik ihtiyacı karşılama işinin saçmalığa indirgenmiş olmasıdır. Daha da önemlisi, toplumumuzda insanlar biyolojik ihtiyaçlarını BAĞIMSIZ OLARAK değil, toplumsal bir makinanın parçaları olarak karşılar. Ama tam aksine, yapay etkinliklerde bulunurken büyük oranda bağımsızdırlar.

Bağımsızlık, güç sürecinin bir parçası olarak her bireye gerekemeyebilir. Ancak, çoğu insan, amaçları için çabalarırken az çok bağımsızlığa ihtiyaç duyar. Çabaları kendi inisiyatiflerine bağlı ve kendi denetimlerinin altında olmalıdır. Eğer insanlar, bağımsız inisiyatif ve kararlarına hiç yer bırakılmayan, katı emirlerin yukarıdan dayatıldığı bir durumda çalışırsa, güç sürecine olan ihtiyaçları doyurulmayacaktır.

Çoğu insan için, kendine değer verme, özgüven ve güç duygusu kazanma, güç süreci yoluyla, yani bir amaca sahip olma, BAĞIMSIZ bir

çaba gösterme ve amaca ulaşma yoluyla olur. Bir kişinin güç sürecinden geçmek için yeterli fırsatı olmazsa, bunun sonuçları, bireye ve sürecin nasıl bozulduğuna bağlı olarak, sıkıntı, ahlaki çöküntü, kendine az değer verme, aşağılık duygusu, yenilmişlik, depresyon, endişe, suçluluk, hüsrana, düşmanlık, eşe ya da çocuğa yönelik taciz, doymak bilmeyen bir düşkünlük, anormal cinsel davranışlar, uyuma ve beslenme bozuklukları v.b. olur.

Toplumsal sorunların kaynağı

Biz çağdaş toplumun sosyal ve psikolojik sorunlarını şu gerçeğe bağlıyoruz: Toplum, insanların, insan soyunun evrimleştiği koşullardan tamamiyle farklı koşullarda yaşamasını ve daha önceki koşullarda geliştirdikleriyle çatışan davranış kalıplarına göre davranmasını gerektiriyor. Modern toplum insanları maruz bıraktığı en önemli anormal koşul, bizim güç sürecini doğru dürüst yaşama şansımızın olmamasıdır. Ancak bu tek anormal durum değildir. Aşırı nüfus yoğunluğu, insanın doğadan soyutlanması, toplumsal değişimin aşırı hızı ve aile gibi, kabile gibi küçük ölçekli toplulukların yıkılması gibi faktörler de etkilidir.

Kalabalığın stres ve saldırganlığı arttırdığı çok iyi bilinir. Bugün varolan kalabalıklaşma derecesi ve insanın doğadan soyutlanması, teknolojik ilerlemenin sonuçları-

dır. Endüstri öncesi toplumlar ağırlıklı olarak tarımsal toplumlardı. Endüstri toplumu şehirleri ve şehirlerde yaşayan nüfus oranını büyük oranda arttırdı; modern tarımsal teknoloji de dünyanın daha önce besleyemediği yoğunlukta bir nüfusu beslemesini olanaklı kıldı. İlkel toplumlarda, doğal dünya, istikrarlı bir çerçeve ve bu nedenle de, bir güvenlik duygusu sağlıyordu. Modern dünyada ise, tam tersine, insan toplumu doğaya egemendir ve çağdaş toplum da teknolojik değişimle birlikte büyük bir hızla değişiyor. Yani, istikrarlı bir çerçeve yok. Muhafazakarlar aptaldır. Bir yandan geleneksel değerlerin yıkılmasından dolayı sızlanırken, diğer yandan da teknolojik ilerleme ve ekonomik gelişmeyi içtenlikle desteklerler.

Özgürlüğün doğası

"Özgürlük"ten şunu kastediyoruz: Güç sürecini, yapay etkinliklerin yapay hedefleriyle değil, gerçek amaçlarla ve hiç kimsenin, özellikle de hiçbir büyük kuruluşun müdahalesi olmadan yaşayabilme fırsatı. Özgürlük, kişinin (ya bir birey ya da küçük bir topluluğun üyesi olarak) ölüm kalım meselelerini kontrol edebilmesidir; yiyecek, giyecek, barınak ve çevresinden gelecek her türlü tehlikeye karşı savunma. Özgürlük güç sahibi olmak demektir; diğer insanları kontrol etmek için değil, ancak kendi yaşamının koşullarını kontrol etmeye yarayan güç. Biri kişinin üzerinde bir güce sahipse, bu güç ne kadar iyi niyetli, hoşgörülü ve müsaadeci olursa olsun kişi özgür değildir.

New England'daki Kızılderililerin çoğu monarşiyle yönetiliyordu ve İtalyan Rönesansı sırasında şehirlerin çoğu diktatörlerin kontrolü altındaydı. Ancak bu toplumların tarihini okurken insan, onlarda bizim toplumumuzdakinden daha fazla kişisel özgürlüğe izin verildiği izlenimi ediniyor. Bu kısmen yönetici idaresini dayatacak etkin mekanizmaların yokluğundan kaynaklanıyor: Çağdaş iyi örgütlenmiş polis güçleri, iletişim mekanizması, denetleme kameraları, sıradan vatandaşların yaşamları hakkında bilgi dosyaları yoktu. Bu nedenle kontrolden kaçmak görece daha kolaydı.

Anayasa tarafından garanti altına alınan bazı haklarımız olduğu için özgür bir toplumda yaşadığımız söyleniyor. Ancak, bu haklar görüldüğü kadar önemli değildir. Örneğin, basın özgürlüğünü düşünün. Elbette bu hakka çatmak istemiyoruz; bu, politik gücün yoğunlaşmasını kısıtlamak ve politik gücü olanları teşhir ederek yola getirmek için önemli bir araç. Ancak, basın özgürlüğü, sıradan bir vatandaşın bir birey olarak çok az işine yarar. Medya, çoğunlukla sistemle bütünleşmiş büyük kuruluşların kontrolündedir. Birazcık parası olan herkes bir şey bastırabilir, bunu Internet'le veya başka bir yolla dağıtabilir. Ama onun söyleyecekleri medyanın büyük miktardaki materyalleri arasında kaybolacak, bu nedenle hiçbir etkisi olmayacaktır. Toplumda kelimelerle bir

etki yaratmak, çoğu birey ve küçük grup için olanaksızdır.

Tarihin ilkeleri

Tarihin iki bileşenden oluşan bir toplam olduğunu düşünün: Sezilebilir bir yolda ilerlemeyen, önceden sezilemeyen olaylardan oluşan düzensiz bir bileşen ve uzun vadeli tarihi bir akıştan oluşan düzenli bir bileşen. Biz burada uzun erimli akımlarla ilgileneceğiz.

Birinci İlke: Eğer uzun vadeli bir tarihi akışta KÜÇÜK bir değişiklik yapılırsa, o değişikliğin etkisi neredeyse her zaman geçici olacaktır. (Örnek: Bir toplumdaki politik çöküntünün temizlenmesi için düzenlenen bir reform hareketi genelde kısa vadeli; er geç reformcular rahatlar ve çöküntü yine topluma sızar. Söz konusu toplumdaki politik çöküntü genelde sabit kalır veya toplumun evrilmesine bağlı olarak yavaşça değişir. Normalde, politik bir temizleme ancak yaygın sosyal değişimlere eşlik ettiğinde kalıcı olacaktır: toplumda KÜÇÜK bir değişim yeterli olmayacaktır.) Eğer, uzun vadeli bir tarihi akışta küçük bir değişiklik kalıcı gibi görünüyorsa, bunun nedeni değişikliğin, akışın zaten içinde bulunduğu yönde etki etmesidir, yani akış değişmemiş, yalnızca bir adım ilerlemiştir.

İkinci İlke: Eğer uzun vadeli bir tarihi atışı etkileyebilecek denli büyük bir değişiklik yapılırsa, bu tüm toplumu değiştirir. Başka bir deyişle, bir toplum tüm parçaların birbiriyle bağlantılı olduğu bir sistemdir ve bunun önemli hiçbir parçasını diğer parçalarını da değiştirmeden değiştiremezsiniz.

Üçüncü İlke: Uzun vadeli tarihi bir akışı kalıcı olarak değiştirebilecek derecede büyük bir değişiklik yapılırsa, bunun, toplum açısından bir bütün olarak ileride getireceği sonuçlar önceden bilinemez.

Dördüncü İlke: Yeni bir toplum kağıt üstünde tasarlanamaz. Yani, ilerideki bir toplumun önceden planlayıp, o toplumun tasarladığınız gibi işlemlerini bekleyemezsiniz.

Üçüncü ve dördüncü ilkeler insan toplumlarının karmaşıklığından kaynaklanır. İnsan davranışındaki bir değişiklik toplumun ekonomisini ve fiziksel çevresini etkiler; ekonomi çevreyi etkiler veya bunun tersi olur, ekonomi ve çevredeki değişiklikler de insan davranışını karmaşık ve tahmin edilemez şekillerde etkiler vb. Etki-tepki ağı açıklanmak ve anlaşılacak için çok fazla karmaşıktır.

Beşinci İlke: İnsanlar, toplumlarının şeklini bilinçli ve akıcı olarak seçmezler. Toplumlar, akılcı insan kontrolü altında olmayan sosyal evrim süreçleri yoluyla gelişir.

Beşinci ilke, diğer dördünün bir sonucudur. Açıklamak gerekirse: Birinci örneğe göre, genel olarak konuşursak, bir sosyal reform girişimi ya toplumun zaten geliştiği yolda etki eder (böylece de, sadece her koşulda olacak bir değişikliği hızlandırır) ya da yalnızca geçici bir etki gösterir, böylece de toplum kısa sürede eski haline döner.

Toplumsal herhangi önemli bir niteliğinin gelişiminde kalıcı bir değişim gerçekleştirmek için reform yetersizdir, devrim gereklidir. (Bir devrim, ille de silahlı bir başkaldırıya veya bir devletin yıkılmasını içermez.) İkinci kurala göre, bir devrim asla toplumun yalnızca bir yönünü değiştirmez, tüm toplumu değiştirir; üçüncü ilkeye göreyse, devrimcilerin asla beklemediği veya istemediği değişiklikler ortaya çıkar. Dördüncü ilkeye göre, devrimciler veya ütopyacılar yeni bir toplum türü oluştururlarsa, bu asla planlanan şekile işlemez.

Endüstriyel toplumda özgürlüğün kısıtlanması kaçınılmazdır

Çağdaş insanın eli kolu bir kullar ve düzenlemeler ağıyla bağlanmıştır. Kaderi, kararlarını etkileyemeyeceği kadar uzak kişilerin eylemlerine bağlıdır. Bu durum teknolojik açıdan ilerlemiş toplumlarda gerekli ve kaçınılmazdır. Sistem işleyebilmek için insan davranışlarını sıkı sıkıya düzenlemek zorundadır.

Sistem insanları davranış kalıplarına çok uzak biçimde davranmaya zorlamaktadır. Örneğin, sistemin bilim adamlarına, matematikçilere, mühendisler ihtiyacı vardır. Onlarsız işleyemez. Bu yüzden çocuklara bu alanlarda yükselmeleri için ağır baskılar uygulanıyor.

Teknolojik toplum küçük, bağımsız parçalara bölünemez; çünkü üretim çok sayıda insanın işbirliğine dayanır. Bir karar, diyelim ki, 1 milyon kişiyi etkiliyorsa, her bir kişinin bu kararda 1 milyonda 1 kadar payı vardır. Pratikte ise, kararları, kamu görevlileri, şirket yöneticileri veya teknik uzmanlar verir. Bireyler hayatlarını etkileyen kararlara müdahale etmekten acizdir ve bunu teknoloji toplumunda çözmenin bir yolu yoktur.

Sistem insani ihtiyaçları doyurmak için varolmaz, varolamaz. Aksine, sistemin ihtiyaçlarına uymak üzere düzenlenmesi gereken, insan davranışlarıdır. Bunun sistemi yönetiyormuş gibi gözükene ideolojiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu teknolojinin suçudur çünkü sistem, ideoloji tarafından değil, teknik gereklilikler tarafından yönlendirilir. Sistem, elbette birçok ihtiyacı karşılıyor ancak genelde, bunu yapmak sistemin yararına olduğu sürece yapıyor. Örneğin, sistem insanlara gıda sağlıyor, çünkü herkes açlıktan ölseydi sistem işlemezdi. Asıl önemli olan insanın ihtiyaçları değil, sistemin ihtiyaçlarıdır.

Teknolojinin "kötü" tarafları "iyi" taraflarından ayrılamaz

Endüstriyel toplumun özgürlük lehine yeniden düzenlenmesinin olanaksızlığının diğer bir nedeni ise, çağdaş teknolojinin, bütün parçalarının diğerine bağlı olduğu bütünlüklü bir sistem olmasıdır. Teknolojinin "kötü" taraflarını

atıp sadece "iyi" taraflarını bırakamazsınız. Çağdaş tıbbi ele alalım. Tıp bilimindeki ilerlemeler, kimya, fizik, biyoloji, bilgisayar bilimi ve diğer alanlardaki ilerlemelere bağlıdır. İleri düzey tıbbi tedaviler, yalnızca teknolojik açıdan gelişkin, ekonomik açıdan zengin bir toplumda bulunabilen, pahalı ve yüksek teknoloji ürünü bir donanım gerektirir.

Tıpta ilerleme, teknolojik sistemin diğer parçaları olmadan sağlanabilseydi bile, birtakım kötülükleri beraberinde getirecekti. Örneğin, şeker hastalığının tedavisinin bulunduğunu varsayalım. O zaman şeker hastalığına genetik bir eğilimi olan insanlar da diğerleri gibi yaşayabilecek ve üretebilecekti. Şeker hastalığına karşı doğal seçim azalacak ve bu tür genler bütün topluma yayılacaktı. Toplumun genetik yapısının bozulmasıyla başka bazı hastalıklara karşı hassasiyet de değişecekti. Tek çözüm bir tür öjenik (Öjeni: İnsan ırkının soyaçekim yoluyla islahına çalışan bir bilim dalı) programı veya yaygın genetik mühendisliği olacaktır. Böylece insan, doğanın veya şansın veya tanrının (dini ve felsefi görüşünüz neyse) bir yaratısı değil, işlenmiş bir ürün olacaktır. Eğer büyük devlet babanın hayatınıza şu anda fazla karıştığını düşünüyorsanız yanılıyorsunuz, siz asıl devlet, çocuklarınızın genetik yapısını düzenlemeye başladığında görün olacakları...

Devrim reformdan daha kolaydır

Sistemde, özgürlüğü teknolojiyle uzlaştıracak bir reform yapılamaz. Tek yol endüstriyel-teknolojik sistemi tamamen yıkmaktır. Bu da devrim anlamına gelir, ille de silahlı bir ayaklanma değil, ama toplumun doğasında radikal ve esaslı bir değişim demektir.

Bir devrim, reformun gerektirdiğinden çok daha fazla değişiklik içerdiğinden, insanların devrimi gerçekleştirmenin daha zor olduğunu düşünme eğilimindedir. Aslında belli koşullar altında devrim, reformdan çok daha kolaydır. Bunun sebebi, devrimci bir hareketin bir reform hareketinin sahip olamayacağı güçlü bir esin kaynağının olmasıdır. Reform hareketi sadece belli bir sosyal problemi çözmeyi vaad eder. Devrimci hareket ise, bir defada bütün problemleri çözmeyi ve tamamen yeni bir dünya yaratmayı hedefler; insanların uğruna büyük risklere gireceği ve fedakarlıklar yapacağı türden bir ideal sağlar.

İnsan soyu dönüm noktasında

Sistem sık sık varlığını tehdit eden belli başlı bazı problemlerle umutsuz bir mücadeleye girer. Bunların içinde insan davranış problemleri en önemlisidir. Eğer sistem insan davranış üzerinde kısa zamanda yeterli bir kontrol sağlarsa, büyük olasılıkla varlığını sürdürür. Aksi takdirde yok olur. Bu konu gelecek 40 ile 100 yıl içinde çözüme ulaşacaktır.

Farzedin ki, sistem gelecek 40 ile

100 yıl içinde doğacak krizi atlattı. O zamana kadar, bu sorunların çözülmesi ya da en azından kontrol altına alınması gerekecektir, özellikle başı çeken problem de insanları "toplumsallaştırmak"tır, yani atalarından miras kalmış davranışları sistemi tehdit edemeyecek duruma gelene dek insanları uysallaştırmak. Bu başarıldıktan sonra, teknolojinin ilerlemesine karşı başka engel kalmayacak gibidir ve büyük bir olasılıkla mantıksal sonuna doğru ilerleyecektir. Bu da insanlar ve diğer bütün önemli organizmalar dahil dünyadaki her şey üzerinde mutlak bir kontrol anlamına gelmektedir.

Eğer sistem yıkılırsa, bir "kaos dönemi", tarihin geçmişte çeşitli devirlerde kaydettiği türden bir "sorunlar dönemi" yaşanabilir. Böyle bir sorunlar döneminde nelerin olacağını tahmin etmek imkansızdır. Ama ne olursa olsun insan ırkına yeni bir şans verilmiş olur. En büyük tehlike yıkımdan bir iki yıl sonra endüstri toplumunun kendini toparlamaya başlamasıdır. Mutlaka birçok kişi, özellikle de güce aç tipler, fabrikaların yeniden çalışmasını isteyecektir.

Endüstriyel toplum bütünüyle devrimci bir eylem sonucu yıkılmayacaktır. Eğer sistem yıkılırsa bu ya kendiliğinden, ya da devrimcilerin yardımcı olacağı yarı spontan bir süreç yoluyla olacak.

Gelecek

Şimdi, endüstriyel toplumun önümüzdeki birkaç on yıl için devam ettiğini ve kusurlarından arındırıldığını, kusursuz işlediğini düşünelim. Bu nasıl bir sistem olacaktır?

Öncelikle bilgisayar bilimcilerinin, her şeyi insanlardan daha iyi başaran akıllı makinalar yapmayı başardıklarını varsayalım. Bu durumda bütün işler iyi organize edilmiş, büyük makina sistemleri tarafından gerçekleştirilecek ve insan gücü gerekli olmayacaktır. Makinaların, tüm kararları insan gözetimi olmadan almasına izin verilecektir ya da insanların makina üzerindeki kontrolü elinde tutması mümkün olabilecektir.

Eğer tüm karar yetkisi makinalara verilirse, bunun sonuçları hakkında tahminde bulunamayız, çünkü bu tür makinaların nasıl davranacağını tahmin etmek olanaksız. Biz yalnızca insan ırkının kaderinin, makinaların elinde olacağına işaret ediyoruz. Bizim iddia ettiğimiz şey şudur: İnsan ırkı kolayca kendini makinalara bağımlı hale sürüklenmiş halde bulabilir ve makinaların kararlarını kabul etmekten başka hiçbir pratik seçimi kalmayabilir. Toplum ve onun karşılaştığı sorunlar karmaşılaştıkça ve makinalar gittikçe akıllandıkça insanlar onlara daha fazla karar verme yetkisi verirler, çünkü makinaların kararları, insanlarınkinden daha iyi sonuçlar getirir. Sonunda, sistemi işletebilmek için gerekli olan kararlar öyle karmaşılaşabilir ki, insanlar onları gereğince yapacak kapasitede olmayabilir. Bu aşamada makinalar etkin bir kontrol sahibi olacaktır. İnsanlar makinaları pat diye kapatma-

yacaktır, çünkü onlara öyle bağımlı hale geleceklerdir ki, makinaları kapatmak intihar anlamına gelebilecektir.

Diğer yandan, makinalar üzerindeki insan kontrolünün elde tutulması da mümkündür. Bu durumda, ortalama insan kendine ait arabası ya da kişisel bilgisayarı gibi bazı makinaları kontrol edebilir, ancak geniş sistemlerin üstündeki kontrol seçkin bir azınlığın elinde olacaktır. Bugün de olduğu gibi. Ama iki farkla. Gelişmiş tekniklere bağlı olarak seçkin kesim kitleler üzerinde daha fazla kontrol sahibi olacaktır ve insan emeği artık gerekli olmayacağından, kitleler sistem üzerinde gereksiz bir yük olacaktır. Seçkin kesim acımasız olursa kitleleri yok etme kararı bile alabilir.

Şimdi de bilgisayar bilimcilerin yapay zeka geliştirmeyi başaramadığını, insan gücünün gerekli olduğunu varsayalım. O zaman bile makinalar gittikçe basit işleri daha çok ele geçirecek, böylece işsizler ordusu gittikçe büyüyecektir. İş bularlardan ise gittikçe daha çok şey talep edilecektir: Gittikçe daha fazla eğitime ihtiyaçları olacak, daha fazla yetenekli, daha güvenilir, sağlıklı ve itaatkar olmaları gerekecektir; çünkü gittikçe daha büyük, dev bir organizmanın hücreleri haline geleceklerdir. Prestij ve güç için bitmez tükenmez bir rekabetin olduğu bir gelecek toplumu düşleyebiliriz...

Yukarıda özetlenen senaryoların tüm olasılıkları serimlemediğini söylemeye gerek yok. Bunlar yalnızca bize olası gelenler. Ama bizim söylediklerimizden daha hoş hiçbir mantıklı senaryo aklımıza gelmiyor.

Strateji

Devrimciler düşen iki önemli görev var: Endüstriyel toplumdaki toplumsal gerilimi ve istikrarsızlığı arttırmak ve teknoloji ile endüstriyel sisteme karşı bir ideoloji yaymak. Sistem yeterince istikrarsız ve gerilimli olduğunda, teknolojiye karşı bir devrim mümkün olabilir. Buradaki yöntem, Fransız ve Rus devrimlerindeki benzeyecektir. Fransız ve Rus toplumlarında da devrimden önceki birkaç on yılda gittikçe artan yayılma ve bulunam belirlileri görülmüştü.

Fransız ve Rus devrimlerinin başarısız olduğu yolunda bir itiraz yükselebilir. Ancak çoğu devrimin iki amacı vardır. Birinci amaç, toplumun eski yapısını yıkmak; ikincisi ise, devrimciler tarafından öngörülen yeni bir toplum kurmaktır. Fransız ve Rus devrimleri yeni bir toplum kurmayı (iyi ki!) başaramadılar, ancak eski toplumu yıkmada konusunda oldukça başarılıydılar. Bizim tek amacımız varolan toplum yapısını yıkmak.

Ancak bir ideoloji, coşkun bir destek alabilmesi için, olumsuz bir idealin yanı sıra, olumlu bir ideale de sahip olmalıdır: Bir şeye karşı olduğu kadar, bir şeyden yana olmalıdır. Bizim önerdiğimiz olumlu ideal Doğa'dır. Yani, Vahşi Doğa: Yeryüzünün, insan yönetiminden, denetiminden ve müdahalesinden bağımsız olarak canlılarıyla

birlikte varlığını sürdürmesi ideali. Vahşi doğaya insan doğasını da dahil ediyoruz, yani bireyin organize toplumun düzenlemelerine tabi olmayan ama şahsın, özgür iradenin ya da tanrının (dini ya da felsefi görüşlerinize bağlı) bir yaratısı olan işlevlerini.

Doğa birçok nedenden ötürü tam anlamıyla mükemmel bir teknoloji karşıtı idealdir. Doğa teknolojinin tam karşıtıdır. Doğa kendi başının çaresine bakar: O, tüm insan toplumlarından çok daha önce ortaya çıkan kendiliğinden bir yaratıydı. Ancak, Endüstri Devrimi'nden sonra insan toplumunun doğa üzerindeki etkisi yıkıcı olmaya başladı. Doğa üzerindeki baskıyı kaldırmak için özel bir sosyal sistem yaratmak gerekmiyor. Yalnızca endüstriyel toplumdan kurtulmak yeterli.

Devrim, uluslararası ve dünya çapında olmalıdır. Ülkeden ülkeye yayılma temelinde yürütülemez. Örneğin, ne zaman ABD'de teknolojik ilerlemenin ya da ekonomik büyümenin biraz kısıtlanmasa öne sürülse, insanlar histeri krizlerine tutulup, teknolojiye geri kalırsak Japonlar'ın bizi geçeceğini söylüyorlar. Kutsal robotlar! Japonlar bizden çok araba satarsa, dünya yörüngesinden fırlar! (Milliyetçilik teknolojinin en önemli destekçilerindendir.) Çin, Vietnam ve Kuzey Kore gibi diktatörlükle yönetilen uluslar ilerlese, sonunda diktatörlerin dünyaya hakim olacağı iddia edilebilir. Bu da endüstriyel sisteme mümkün olduğunca her yerde aynı zamanda saldırılmasının bir nedeni. Doğru, endüstriyel sistemin her yerde aynı zamanda yıkılacağına bir garantisi yok ve sistemi yıkmaya girişiminin diktatörlerin egemenliğine yol açması bile mümkün. Ama bu, göze alınması gereken bir risk.

Devrimciler, dünya ekonomisini birbirine bağlayan anlaşmaları desteklemeyi düşümemelidirler. NAFTA veya GATT gibi serbest ticaret anlaşmaları kısa vadede doğaya zarar verebilir, ancak uluslararası ekonomik bağımlılığı güçlendirdiğinden uzun vadede yararlı olabilir. Güçlü bir ulusun yıkılmasının tüm endüstriyel ulusların yıkılmasına yol açacağı denli birleşik bir dünya ekonomisi olursa, sistemi dünya çapında yıkmak daha kolay olur.

Devrimcilerin sisteme, belli oranda, modern teknolojiyi kullanmadan saldırmaya çalışmasının bir yararı olmaz. En azından mesajlarını yaymak için iletişim medyasını kullanmalıdır. Ama modern teknolojiyi sadece tek bir amaç için kullanmalıdırlar: Teknolojik sisteme saldırmak.

Yanında bir fıçı şarapla oturan bir alkolik düşünün. Onun kendi kendine şunları söylemeye başladığını farzedin: "Aşırıya kaçmadan içilirse şarabın zararı yoktur. Hatta dediklerine göre az miktarda şarap faydalıdır bile! Eğer sadece ufak bir kadeh içersem bana bir zararı dokunmaz..." Daha sonra ne olacağını hepiniz biliyorsunuz. Teknolojik toplumun aynen bir fıçı şarabın yanınaındaki bu alkoliğe benzediğini asla unutmayın!

DELIRYUM

Yoksunluk çağı

H. TUGRUL ATASOY

Gecenin ilerleyen saatlerinde acı bir feryatla düşüncelerimden sıyrıldım, gördüğü korkunç hayallerin pençesinde kıvrılan hastanın odasına girdim. O an gözleri yalnızca kendi beyninin yarattığı canavarları görüyordu. Sonra aniden tüm vücudu gevşedi. Yüzüne önce bir şaşkınlık, sonra hafif bir tebessüm yerleşir gibi oldu. Dayanamayacak ve akla sığmayacak kadar bir uçtan diğerine götürüyordu beyni onu. Bir an cehennemde, bir an cennette, bir an karanlıkta, bir an köredici bir aydınlıkta yaşıyordu onu, sanki oç alırcasına. Ta Hipokrates'ten bu yana bilinen ve "deliryum" denen şeyi yaşıyordu. Deliryum*, ölüm tehlikesi çok yüksek olabilen tıbbi bir olaydır. Madde yoksunluğu tabloya yol açan nedenlerden bana en ilginç geleni. Beyin ve ilgili sistemler dışarıdan alınan bir maddenin kendinde yarattığı uyarılara öylesine alışıyor ki, yokluğu durumunda beyin tamamen normal çalışma ve algılama seyrinin dışına çıkıyor. İçinde onu zehirleyen toksik bir madde ya da onu itip ezen, yok eden bir tümör varmışçasına çıldırabiliyor. Kendi tetiğini kendi çekebiliyor. Aynı, günümüzde beş milyar beyne sahip tüm insanlık gibi.

Çoğumuzun bildiği bir gerçek vardır, tamamen uyaransız bırakılan zeki canlılar çıldırırlar. En gerçek ve gerekli

uyaran, insanın kendini bilmesidir sanırım. Yaşanılan hayattan zevk alabilmek, yaşamın insanı tatmin edebilmesi, kısaca mutluluk dediğimiz şeydir. Walter Benjamin, "Mutlu olmak, korku duymaksızın kendi kendinin farkına varabilmektir" diyor. Kendini bilmek, hemen hemen istisnasız tüm düşünce akımlarının izdeşlerine ilk ve en önemli öğüdüdür.

Bir gün bir adam Nasreddin Hoca'yı yerde bir şeyler ararken görür ve ne aradığını sorar. Hoca da ona anahtarını kaybettiğini söyler ve bir süre birlikte ararlar. Aramaktan yorulan adam, "Hoca anahtar burada kaybettiğinden emin misin?" diye sorar. Hoca da, "aslında anahtar evde kaybettim" der. Adam öfkelenir: "Hoca evde kaybettiğin anahtar niye burada anyorsun öyleyse?" Hoca istifini bozmadan, "burası daha aydınlık da ondan" diye cevap verir... Sürekli olarak çağımızda yabancılaşma kavramından bahsediliyor. Kendi içimizin karmaşası yerine, yapay başka aydınlıklarda, kendi içimizde kaybettiğimizi arıyoruz. Doğamızdan ve doğallığımızdan, yani kendimizden uzaklaşıyor, bu kavramlarla yabancılaşıyoruz. Max Horkheimer "Akıl Tutulması" adlı kitabında çağımıza ilişkin bir rey hakkında şöyle diyor: "Bireye doğduğu günden başlayarak, bu dünyada bir tek var olma yolu olduğu hissettirilir; bir gün kendini gerçekleştirme umudundan vazgeçmek."

En önemli iç uyaran kaynaklarımızın yerini yapay uyaranlar alıyor. Bunlar sadece alkol, eroin, halüsinojenlerle sınırlı değil. Artık yapay iş ve aşk ilişkilerimiz, yararsız ve hatta insanlığın kökünü kazıyabilecek bilimsel ve teknolojik hedeflerimiz, uğruna yaşamaya başladığımız tüketim hırsımız, bizi şekilden şekile sokan modamız, bizim yerimize düşünen, yargılayan, hayal eden medyamız var. Kendi doğal uyaranlarından yoksun bırakılıp yapay uyaranlarla mantıklı yaşamı sürdürmeye başlayan beyinlerin önünde üç seçenek var:

Birincisi, bu uyaranlarla yaşayıp gitmek ve en ufak bir yoksunlukta bir çeşit deliryuma girmek, yani hani şu akıl başında hiç kimsenin onaylamadığı ama yine kimsenin niye olduğuna tam olarak akıl erdiremediği çılgın olaylar var ya, işte onlar. Örneğin şirketler arası veya devletler arası savaşlar ya da para, moda veya medyada üç dakika boy göstermek uğruna işlenen maddi manevi cinayetler gibi olaylar.

İkinci yol, bu uyaranlardan fazla nasiplenememenin getirdiği kısıncılık karışık tepkiden oluşan karışık yabancılaşmış kavramların uyaran sağanağı altında kalmak. Dinden kaçıp şeytana tapmak, paranın tanrılığına kızıp gururun tanrılığına sığınmak gibi. Yararsız, yapay ve acımasız altkültürler oluşturup hiç uğruna yaşayıp ölmek gibi. Sonuçta karşı olunan kitlenin kendini doğrulaması ve yorulmadan tepkilerden kurtulması sağlanmaz sadece.

Bir de üçüncü yol var; bu da bir

şekilde bu yapay uyaranlardan sıyrılıp kendini, doğasını tanıyabilmek, kendisi olabilmek için çaba sarfedenlerin yolu. Bu azınlığa teknolojik kurumsallaşmış bilim üretilen alanlarda, politikada, modada, medyada, ticarette kolay kolay rastlayamazsınız. Onlar sanat dallarında, tahakküme dayalı olmayan kurumsallaşmamış bilim, din ve felsefe akımlarında, halk içinde üreten insanlar arasında boy gösterirler. Kısaca nesnel ile öznel akıllı, insanla doğayı, doğa ile tını birbiri aleyhine düalist veya monist ayrımlara sokmayan insanlardan bahsediyorum. Tanımların ve tanımların kabulünün yerini tanıma almıştır. Yine Horkheimer'in kitabından bir alıntı yaparsak, yazar, doğa ile tını ayrımı hakkında şöyle diyor: "Biçimci tanımlama yöntemi doğa kavramına uygulandığı zaman, özellikle yetersizdir. Çünkü doğayı ve onun tamamlayıcısı olan tını tanımlamak demek, kaçınılmaz olarak, ya bunların ikiliğini ya da birliğini öne sürmek ve birini ya da ötekini esas almak, -olgu- olarak kabul etmek demektir. Oysa bu iki temel felsefi kategori, ayrılmaz biçimde birbirine bağlıdır. -Olgu- gibi bir kavramın kendisinde ancak insan bilincinin insanın içindeki ve dışındaki doğadan yabancılaşmasının sonucu olarak anlaşılabilir, bu da uygarlığın bir sonucudur". Bahsedilen yabancılaşmadan kendini koruyabilen sorunların ilk çözüm yerinin yine kişinin kendisinde olduğunu bilen insanlar, karşılıksız üretmişler, yaratmışlar ve diğerleriyle bir olabilmişlerdir. Ayrıca şunun farkına var-

mışlardır ki, kalkış ve varış yeri öncelikle insanın kendi varlığıdır, bu yolla kendini bilmesidir. Sonra tanınacak ve bilinecek diğer şeylere ulaşılır. Çünkü öyle ya da böyle tüm insanlar iç huzura ve tanımı ne kadar değişirse değişsin mutluluğa ulaşmak isterler. Bir Zen şiirinde dendiği gibi, "Onu kendinizde bulamazsanız başka nerede arayabilirsiniz ki?"

Beynimiz algıda seçici davranır. Gü-nümüz insanı bu seçiciliği algının kapılarını kendi iç dünyasına ve doğal uyaranlarına kapatıp çağımızın yapay değerlerine sonuna kadar açarak kendi aleyhine çevirmiştir. Çağımız insanının beyni hem alışık olmadığı uyaranlarla zehirlenmekte hem de doğal ihtiyaçlarına sırt çevirmesi sonucu tümünden dengesini yitirmekte. İçine düşülen çılgınlığın, dezoryantasyonun, değer yitiminin kanıtlan görsel olarak hergün prime-time'da TV kanallarında. Ama siz yine de kendinizde kalın. "Alem Adem, Adem de Alem içindedir." (Hacı Bektaş)

*Çok kısaca, merkezî sinir sisteminin ihtiyacı olan bir maddenin eksikliğinde (oksijen, glukoz gibi) veya toksik bir maddenin dolaşımında bulunması durumunda (böbrek yetmezliği sonucu atılamayan üre ya da toksinler gibi) veya direkt beyin hasarında (beyin tümörü, travma gibi) yada en çok bilinen nedeniyle vücudun alıştığı bir maddenin kesilmesinde (alkol, eroin gibi) görülür. Bu durumda hastanın bilinci çok ani değişimlere uğrar, zaman, yer, kişi algısı bozulur, çok canlı hayaller görülür.

p d a e m r u y k a i s p a l y i i ğ n i

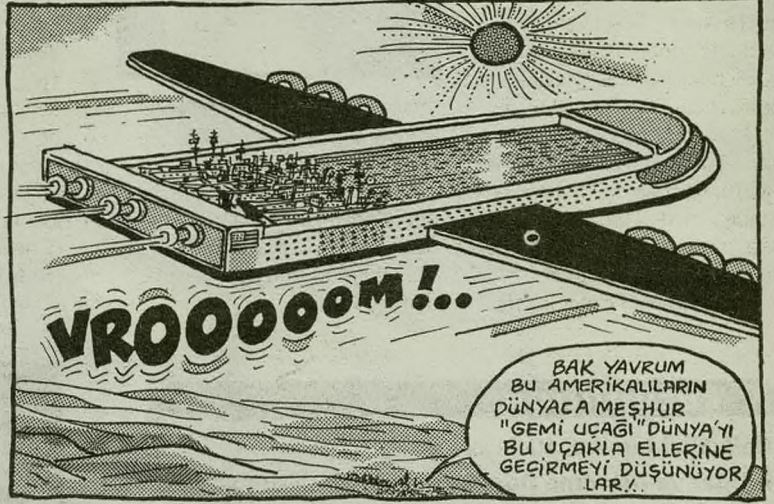
BURHANIYE'DE BİR OKUR

Geçen yaz tatilimin bir bölümünü Ressaam Çizer Alp Tamer Ulukılıç'ların Burhaniye, Ar-Tur'daki yazlığında geçirdim... Bir sabah yatağımdan şiddetli bir kum sancısıyla uyandım... Alp uyuyor... Bir, birbuçuk saat kadar evin içinde dolandım durdum... Amuda kalkıp beynime kan doldurdum olmadı... Soğuk düş aldım olmadı... Şunu yaptım olmadı, bunu yaptım olmadı... Sancı o kadar artmıştı ki artık, onu denetim altına alabilmek herhangi düşünsel ve fiziksel bir manevrayla mümkün değildi... Kusmaya başladım... Böbrek sancısı kusturur... Artık Alpi kaldırmanın zamanı gelmişti... Çünkü ölüyordum... Ona "abimi bul, öldüğüm için fazla üzülmemesini söyle" diyecektim ki... Hangi arada giyindi, hangi arada dışarı çıktı, taksi buldu, buradaki hatırlamıyorum... Burhaniye Devlet Hastahanesine yattım. Ve vücuduma morfin takviyeli serum verdiler... Şişeden akan her damlayı dikkatle izledim. Bu damlalar bana mutluluk, huzur ve sükunet olarak geri gelecekti... Hastahanedeki çıkarken şüphesiz ve kuşkusuz, kayıtsız ve şartsız bir yeryüzü mutluluğu yaşıyordum... Hayat nasıl da geri gelmişti... Her yer nasıl da aydınlıktı... Bu çok ender yaşadığım ruh halini dahada uzatmak için kendime bir şölen düzenleyecektim... Bu şölen şuydu: Hastahane'nin tam karşısında o güzel güzel çay bahçesinde oturup buz gibi bir gazoz içerek havuzun fışkıyesini seyretmek... Bu arada Alp ortalıkta yoktu... Galiba aramızda küçük bir gerginlik oldu ve bir yerlere kayboldu... Çay bahçesinde oturdum, nasıl mutluyum nasıllı...

Fışsssss... SİRİL... Tüm önümdeki masaya bir adam oturdu... Klasik giyimli biri... Oldukça düz - benim insanlarımdan... Temiz kumaş pantolon, kemerli, temiz kısa kollu gömlek, saçlar kısas herşey normal... Bu tip insanlar benim "Tab-Der tipi" insanlarımdır... Adamı bir süre izledim ve onda önemli bir eksiği keşfettim: Bu adamın gazetesi yoktu... Mutlaka bu adamın yanında bir gazetesi olmalıydı vs diye düşünürken, adam kalktı ve gazeteciye doğru gitti ve geri döndü... Aldığı gazete: Euresel, Yeni politika, Aydınlık, Söz, Kurri, A-Politika ve Express değildi... "Sabah"tı...

Türkiye'de hem işi boş olmayan hem de 1 milyon satan bir gazete yapılabilir mi?.. Yapılabilir... Ben bunları yakın çevremde anlattığımda bana "Vaaav yeni Asil Nadir he?.. Ali Şen Başkan FB şampiyon" diye takılırlar... Tabi iletişim hemen kopar... Ben anlarım ki, onlardaki benim ben imgem ile benim bendeki ben imgem çok farklı... Bu durum benim aleyhimeydi... Ve üzülürüm... Küçük bir çevreye sıkışmış "algülüm ver gülüm" ortamından sıyrılamamak bizi son derece rahatsız ediyor... Yaşarlar kısa olmak durumunda... Yanlış anlaşılma ihtimalleri var... Hep bir şeyler eksik kalıyor... Şöyle bitirebiliriz... Ben (kendim olarak) Türkiye entelijansiyasını beğenmiyorum, sevmiyorum... Bu sevmeme küçük görme anlamında bir sevmeme... Daha doğru su Türkiye "entelijansiyası" diye bir şey yok... Ve bunların hiç biri benim derdim değil... Bizim derdimiz, Express'i daha iyi yapmak... Çizgisini hiç değiştirmeden daha geniş bir kitleye ulaşmak... Bu mümkün... Bir sene içinde elinizde tuttuğunuz bu dergiyi sizin dışınızda 19 999 kişi daha okuyacak... Tabi bir sene diyoruz, hayat ne gösterir bilinmez... Bazı engeller çıkabilir mi, Pamuk İpliği kopabilir mi bilinmez... İyi de bunu böyle açıklamamızın bir alemi var mı?.. Okurlarımıza -

göstelerimize... İnsanlar zor durumdayken "kader arkadaşlığı" ilişkilerin motoru oluyor, biraz soluk alınma- bir belge bulunması iyidir... Gösterilerimize... İnsanlar zor durumdayken "kader arkadaşlığı" ilişkilerin motoru oluyor, biraz soluk alınma-

göstelerimize... İnsanlar zor durumdayken "kader arkadaşlığı" ilişkilerin motoru oluyor, biraz soluk alınma- bir belge bulunması iyidir... Gösterilerimize... İnsanlar zor durumdayken "kader arkadaşlığı" ilişkilerin motoru oluyor, biraz soluk alınma-

kargadır bu,
tuner...

KILAVUZ

SES VE IŞIK GÖSTERİSİ

25 MAYIS-1 HAZİRAN

meşaz

Zimba Coş Sunar

Sevgili Kemal Kaptan, Express için yaptığın gönüllü radyo reklamını gurur ve sevinçle dinledik. Harbiden çok etkilendik. Alnından öpüyoruz.

X MÜRETTEBATI

Hatay'dan Express Meşaz: Yolunu şaşırıp da oraya buraya savrulmuş bütün dostlara; burada durum fotoğraftaki gibi... Ona göre...

E&H- SAVRUKLAR

Zaruri izahat: Hataylı savrukların göndermiş olduğu kartpostalı renksiz basmak anlamsız ol-

duğu için tarif etmek zorundayız. Bir bozkır manzarası. Sonbahar. Ortam hayli rüzgarlı. Havada sümülüs şeklinde bulutlar bulunmakta. Sarı bozkır mavi gökyüzünün bulunduğu noktada öyle tek başına duran, mağrur bir ağaç bulunmakta. Arkadaşlar bu ağaca dikkat çekiyor. Galiba fıstık ağacı. Yoksa Joshua Tree mi?

KARGA

Konu, yorum Enis: "Opera" sustu Uvertür başlamalı.

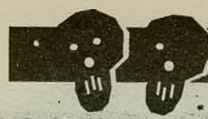
VIVALDI

Dostlar hazırlarda "Resimli Anlatımın 100. Yılı" konulu söyleşim var. İletişim için: PK 7, Çine, Aydın. Ayrıca Hindistan'ı görmeliyim, yol masrafları için kitaplarım satılık; hepsi yayınevinden yeni çıkmış gibi, cıl cıl, öksüz kalmasınlar.

ÖZKAN TONOS

"Kürtler bu yıl da Eurovision'a katılmıyor" diye yazmıştı Ferhan Şensoy beş sene evvel. Bu yıl bir Bröton, Brötonca şarkıyla Fransa adına Eurovision'a katıldı da, bu laf geldi aklımıza...

SAZAN SAZ

8. İstanbul Tiyatro Festivali

Adam Adamdır

Bertolt Brecht. Yöneten: Mahir Günşiray. Tiyatro Ti. Brecht'in 1925'te henüz tiyatro kuramını olgunlaştırmadığı dönemde yazdığı ve sonradan birçok kez elden geçirdiği oyun, epik tiyatroya geçiş niteliğiyle öne çıkıyor. Endüstrileşme sancısını çeken Almanya insanının hala bugüne söyleyeceği çok şey var.

26 P, 15.00, Martı Sanatevi

Savaş Oyunları

Edward Bond. Grup çalışması. Bilsak Tiyatro Atölyesi. Şiddetin günlük yaşamımızdaki yeri ve varabileceği uç noktalar. Topluluk bunu, "saldırganlığın oluşturduğu düzenin" gizli örtüsünü kaldırıp, alıştığımız ilişki biçimlerinin arka yüzünü çevirerek gösterir. Anlar açılarak zaman yavaşlatılır, ilişkilerin görünmez atomları belirginleşir, toplumun "itiraflarının" altı çizilir. Mutlaka izleyin.

26 P 18.30, 27 Pt 21.30, Roxy

Prometeus'un Günlüğü

Aiskhylos / Heiner Müller. Yöneten: Heiner Goebbels. Heiner Goebbels Project. Almanya. Aiskhylos'un ünlü "Zincire Vurulmuş Prometeus" oyunundan yola çıkarak kaleme alınan metin, hükmetme, baskımlılık, özgürlük gibi temaları ele alırken aydın kimliğini sorguluyor. Yönetmen oyunu bestelemiş ve bizzat icracı olarak sahnede bulunuyor. Pişano ve davulun canlı müziği eşliğinde müthiş bir gerilim yakalayan oyun, tiyatral bir konser olarak tanımlanıyor. Alışılmadık bir tiyatro gösterisi.

25 26 P, 21.30, Rumeli Hisarı

Gilgameş

Mezopotamya Destanı. Yönetmen: Namık Agayev. Antalya Büyükşehir Belediye Tiyatrosu. İnsanlık kadar eski bir soru: Ölüm ve ölümsüzlüğün gizi. Azeri yönetmen bu soruyu bir kez daha gündeme getiriyor. Efsanevi efsaneyi, görsel unsurlar, beden dili ve canlı müzikle ihtisamlı bir gösteri haline getirmiş yönetmenimiz. Davullar, cam bardaklar, cura, saksofon, kanun, flüt gibi çeşitli müzik aletleri Mezopotamya kültürünün çeşitliliğini yansıtan birer unsur halinde.

27 Pt, 28 S, 29 Ç 18.30, İstanbul Sanat Merkezi

Budala

Fyodor Dostoyevski. Yönetmen: Bozkurt Kuruç. Ankara Devlet Tiyatrosu. X camiasının ruhani liderlerinden Dostoyevski (nur içinde yatsın) "Budala"nın kahramanı Prens Mişkin'i Sibirya'daki sürgün yıllarında bir 'iyi ruhlu insan' ideası olarak keşfetmiş, iyi-kötü, sevgi-nefret gibi ikilemleri onun kişiliğinde tahlil etmişti. Bugün bile

değerinden hiçbir şey kaybetmeden duran romandan uyarlanan bu oyunu, el mecbur, tavsiye ediyoruz. Bozkurt Kuruç Dostoyevski'yi fazla kurcalayamaz şeklinde tezahür eden optimist bir gaffet içindeyiz.

27 Pt, 28 S 20.30, Taksim Sahnesi

Abélard ve Héloïse

Ronald Duncan. Yönetmen: Işıl Kasapoğlu. Aksanat Prodüksiyon Tiyatrosu. "Tarih beni bir şair, bir filozof olarak değil, bir sevgili, senin sevgilin olarak hatırlayacak" diyor koca Abélard... Oyun 12. yüzyılın önde gelen filozoflarından Abélard ile Héloïse arasındaki des-tansı aşk öyküsünden ve çiftin birbirine yazdığı aşk mektuplarından oluşuyor. Marazi bir sevdâ öyküsü. Nitekim Héloïse de sevdiği adama şöyle diyor: "Tanrı böyle sevemiyorsa, ben de sevgimi tanrı yaparım."

28 S, 29 Ç 21.30, Aksanat

Moskova Petruşki

Venedik Yerofeev / Stephen Mulrine. Yönetmen: Mustafa Avkiran. Antalya 5. Sokak Tiyatrosu. Babası Stalin'in bir sürgün kampında ölen romancı Yerofeev'in hikayesi, Moskova metrosundaki bir yolculuğu konu alıyor. Ayyaş bir bilgiç veya yaşamını alkole adanmış bir adamın öyküsü. Düşkünlüğü, ruh zenginliği, sevgi arayışı, özgürlük özlemi... Rusya tarihi Venya'nın kişiliğinde cisim bulur. Tek kişilik oyunda Payidar Tüfekçioğlu harikulade deniyor.

29 Ç, 30 P 18.30, Talimhane

Doktor Jivago

Boris Pasternak. Uyarlayan ve yöneten: Yuri Lubimov. Taganka Tiyatrosu. Rusya. Pasternak'ın ünlü romanı evvelce beyazperdeye uyarlanmış ve Jivago da Ömer Şerif nezdinde vücut bulmuştu. Şimdi de tiyatro sahnesinde. Yönetmenimiz "Rus zekasının trajedisi" olarak yorumladığı romanı dondurup, konuya Pasternak'ın poetikası ışığında yaklaşmış. Requiemden caza, çaçadan aryaya zengin bir spektrum arzeden müzik Alfred Schnittke tarafından bizzat oyun için bestelenmiş. Seyretmek bir ayrıcalık diyorlar.

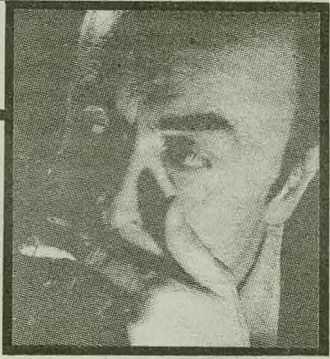
30 Pş, 31 C 20.30, AKM Büyük Salon

Karatren

Edip Cansever

28 MAYIS 1986

İkinci Yeni'nin öteki ucuydu. Ece Ayhan, İkinci Yeni'deki varlığını, "onun topu vardı o yüzden takıma aldık" şeklinde açıklasa da, Edip Cansever'siz bir İkinci Yeni düşünmek gayri kabil. Hali vakti yerindeydi. Sosyalistti. Altmışlarda TIP hareketi içinde yeraldı. Turgut Uyar votkacı, o rakıcıydı. Alkole çok düşkündü. Her akşamüstü Bebek'teki Şadırvan'a iner içerdi.

Otelleri ve parkları çok severdi. Dünyaya yabancı bir şairdi. Şiirlerinde derinden hissedilirdi bu. Çağırılmayan Yakub'u, Ruhi Bey'i, Dökümcü Niko'su, Seniha'sı, Ester'i, Cemal'i, Ahmet Abi'si hep donmuş bir zaman-dan ses verdiler...

X-kütüphane

Halk Silahlanınca Abel Paz Kaos
İktidar ve Direnme Odakları Michel Foucault Bağlam
Tahakküm ve Direniş Sanatları J. C. Scott Ayrıntı
Gelecek Uzun Sürer Louis Althusser Can
Açık Bir Kitap John Huston Nisan
Pasajlar Walter Benjamin YKY
Destursuz Bağa Girenler Orhan Şaik Gökyay Dergah
Sinema ve Tarih Marc Ferro Kesit
Entelektüel Edward Said Ayrıntı
Din ve İdeoloji Şerif Mardin İletişim
Lucas Diye Biri Julio Cortázar Metis
Tek Ses İçin Susanna Tamaro Can
Bozkırda Bir Katedral Zbigniew Herbert İyi Şeyler
Oteller Kenti Edip Cansever Adam
Murathan '95 Murathan Mungan Metis

Otomobil fiyatları her ay
% 30 oranında
yüzde yüz
artıyor

Bu haftaki
GAGK'mız da
Apo'dan:

Muska

Sadık Yemni. Metis Yayınları. 310 sayfa.

Romanı sıcaklığına, hevesle elimize aldık. Demek ki sağına soluna tam bakmamışız, "muska"yı, "kötülük"ü, "cadılar"ı birbirine bağlayamadık, kitabı başka bir şey sandık. Arka kapakta "işgal altındaki Gâvur İzmir", "60'lı yılların kozmopolit, kalender İzmir'i" yazınca dalgaya düştük, ekonomik, siyasal, toplumsal ayaklarıyla bir büyük tarihsel panorama, İzmir'in komprador konumundan çıkılarak yazılan bir "ecnebileşme" ro-

manı okuyacağımızı sandık. Yanıldık. Ama tam "hevesimiz kaçtı" diye düşünürken, kitap bir sardı ki, bir daha da bırakamadık. Hollanda'da yaşayan Sadık Yemni'nin Türkiye'de yayınlanan ilk kitabı "Muska", yıllar boyunca uzayan bir "kötülük"ün öyküsü. Sırlarla dolu 94. Sokak, burayı ve sokakta ki efsunlu kuyuyu ele geçirmek isteyen Kara Nes-

ne, biraraya geldiklerinde en az onun kadar güçlenen "duacı, falcı, kurşuncu" ve dahi adeta dedektif üç yaşlı kadın, birinin torunu olan, büyüye karşı dayanıklı ve Kara Nesne'nin başının belası Sarp, halden anılar kabadayı Ziya, ayaklı dedikodu Zehra, mahallenin delisi Çatlak Şadiye, "üç yaşayan" Halit Duman (disiplinli, ilkeci, varlıklı fizikçi Halit Duman, onunla çatışan alaycı ve boşverci Hallos, nihayet çöpleri karıştırıp nafakasını çıkaran, harabede yaşayan, derviş ve ermiş Mecnun)... "Muska"daki bütün tipler, olay-

ların akışı, kitaba tepeden tırnağa hakim olan o saf ama hafif buğulu, eğlendirici ama korkutucu esrarlı hava gayet başarılı. Aslında -ne yalan söylemeli- bu nevi metafizik, gerçeküstü "anlatı"lardan pek hazzetmeyiz ya, bu romanda bizi vuran bir şeyler var. İzmir desek, İzmir'e gitmişliğimiz yok, kitapta da İzmir çok yok zaten, ama nereden olursa olsun hepimizin yaşadığı bir çocukluk ve mahalle havası (annelerimizin günleri, kahve falları, iki taş arası tek kale yapılan maçlar, misget, mahalle savaşları, kızların "kuku"ları, dünyayı keşfeder gibi çıkılan "çevre araştırmaları", inşaatın ikinci katından kum yığınının atlamalar...) var ki bu kitapta, bizi kaptı seneler eweline götürdü. Bir de tabii, sıkılmaya asla mahal vermeyen, kısa ve uzun vadeli flashback'lerle desteklenen o Agatha Christie işi el değmemiş, nefis gerilim... "Muska", son yılların en başarılı romanlarından biri. Bizim gibi cin, peri, fal, büyü işleri için "hiç işim olmaz" diyenlerdenseniz bile, muhakkak ki kendinizden bir şeyler bulacaksınız. M.E.

Kamyon

Memet Baydur. Yönetmen: Osman Wöber. İstanbul Devlet Tiyatrosu. Dağ başında, ısızlığın ortasında bozulup kalmış bir kamyon ve damperinde dört büyük sandık. Kamyonu da dört kişi var. Konar göçer hayatları yüzünden hayatını yaşayamamış bir şoför, bir muavin, iki hamal. Kamyonun bozulmasıyla bu dört insan, hayatlarında ilk kez kendileriyle yüzleşir. Sadece kendileri değil, biz şehirli de dahil olmak üzere çevrelerini kuşatan her şeyle...

31 C 18.30, 1 Ct 15.00, Aziz Nesin Sahnesi

Histeri

Terry Johnson. Yöntemen: Işıl Kasapoğlu. Tiyatro Stüdyosu. Ölümçül çene kanserine yakalanmış olan Sigmund Freud, Ocak 1938'de, Nazi kıyımından yakasını kurtarmış olarak Londra'ya vardı. Martta, Ben Travers'in "Kirli İşe Kuytu Köşe" adlı farsını izledi. Temmuzda Salvador Dali ona çaya geldi. Kasımda Freud, psikonevrozun nedenlerine ilişkin bir kitap yayınladı... "Histeri" Freud ve Dali'nin, gerçekte yaşanmış ve Dali'ye göre sürrealizmin ölümüne yol açmış buluşmalarının üstüne kurulmuş bir oyun.

31 C, 1 Ct 21.30, Taksim Sahnesi

Alla Demidova

Medea

Euripides / Heiner Müller. Uyarlayan ve yöneten: Theodoros Terzopoulos. Attis Tiyatrosu-Tiyatro A. Yunanistan-Rusya. Euripides, antik Yunan tiyatrosunun en büyük tragedya yazarından. Heiner Müller, çağdaş tiyatrosunun en önemli yazarlarından. Alla Demidova çağdaş divalardan. Euripides ve Müller'in Medea'larını Gürcü kültürünün (Colchis) zenginliklerine yaslayan yönetmen Terzopoulos ise bir tiyatro sihirbazı. Oyun Medea'yı Demidova tek başına oynayacak. Müthiş bir final gösterisi...

2 P 19.00, Aya İrini

acil san'at

Siluetler

Sevinç Altan, 1983'te MSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nden mezun oldu. Yedi kişisel sergi açtı. İstanbul'da yaşıyor. Nisan ayında Ankara'da sergilendikten sonra İstanbul'a, Roxy'ye gelen son sergisi "Silüetler" adını taşıyor. Karışık malzeme kullanıyor. İşleri ne heykel ne de enstalasyon. Şair Lale Müldür onun hakkında şunları söylüyor: "Sevinç Altan yapıtlarında gözlemciyle nesne, neden ile etki arasındaki ayrımın bulanıklığıyla esrarengiz bir dünya kuruyor. Yapıtları bakıldığı anda gerçekliklerini yitiriyor: Biliçaltının karanlık dehşetlerine götürüyor."

anadolu pop

Rüzgârla Gelen

KIZILIRMAK

"Rüzgarı dinlerseniz insanı duyarsınız... Ki rüzgar her iklimin rengini taşıyor gittiği her yere..." Acı taşıyan rüzgarların sevinç ve coşkuyla kucaklaşması ve hep sevinç taşıması dileğiyle başlıyor Kızılırmak'ın son albümü "Rüzgârla Gelen". İlkay Akkaya (vokal), Tuncay Akdoğan (klasik-akustik gitar) İsmail İlknur (bağlama), Yaşar Aydın (perküsyon) ve yeni üye İlhan Karahan'dan (bas-elektro gitar) oluşan Kızılırmak bu albümde de birçok türkü yorumuna yer vermiş: Nesirni Çimen'in derlemesi "Şen Değil", Mahsuni Şerif türküsü "Kırmem", Kürtçe ezgiler ve "Haynik Na" bunlardan birkaçı ("Vengo Yeno"yu Emrah'tan dinlediğiniz Türkçe versiyonundan hatırlayacaksınız) Bunlar arasında "Şen Değil" in yorumu biraz farklılık gösteriyor. Bağlamaların kullanılmadığı türküler, perküsyon ağırlıklı bir düzenlemeyle yorumlanıyor. Gani Nar'ın geri vokali de dikkat çekici. "Kırmem" de, melodi ve düzenleme uyumuyla albümün iyilerinden. Bu arada Kürtçe türkülerdeki Koma Amed ve Mezopotamya Kültür Merkezi desteği unutulmamalı.

Bir önceki albümü "Çığlık" ile yalın tarzını iyice pekiştiren Kızılırmak bu albümde de aynı yolda yürüyor: Süssüz düzenlemeler, yumuşak keman ve piyano soloları, içten vokaller sadece türkü yorumlarında değil, kendi şarkılarında da görülüyor. Örneğin, yumuşak kavgalı türküsü "Sür Atını", sevdalı şarkısı "Gitti"... En ayırsız şarkı ise "Yağmursuz Topraklar". Bol elektrogitarlı bu şarkı Kızılırmak'ın tarzının biraz dışında görülüyor ya, kimbilir... Kızılırmak'ın acı ve hüznü dolu parçalarında bolca sevgi var. "Öfkene değil, sevgine sarıl" diyor onlar. Rüzgarın getirdiği acı dolu şarkıları sevgi adına söylüyorlar. **ULAŞ ÖZDEMİR**

X-disk O tek

Acetone- I Guess I Would

Arif Sağ - İnsan Olmaya Geldim

Edwyn Collins - Gorgeous George

Erkin Koray - Bak Sana Ne Diyeceğim

Fikret Kızılok - Yadigar

Frank Zappa - Uncle Meat

La Haine - Soundtrack

Levent Yüksel - Zalim

Mano Negra - Casa Babylon

Orbital - The Box

Orhan Gencebay - Ya Evde Yoksan

Rachid Taha - Olé Olé

Rage Against The Machine - Evil Empire

Tanju Okan - Parkta Yatıyorum

Whipping Boy - Heartworm

haftanın albümü

Walking Wounded

EVERYTHING BUT THE GIRL

(EMI / Kent)

Everything But The Girl, '80 sonrası'nın 'indie pop'unda, yani post-punk dönemde ortaya çıkan gruplar arasında apayrı bir yere sahip. Grup, vokalist ve lirik yazarı Tracey Thorn (terazi) ile besteci ve multienstrümantalist Ben Watt'tan (yay) oluşuyor. İkisi de 1962 doğumlu. Tracey'nin müzikal kariyerinde güvenilir insan Paul Weiler'in 80'lerdeki grubu Style Council'in da bulunduğunu hemen ekleyelim.

Neredeyse sessiz sedasız yol alan bir ikili. Her zaman, deyim yerindeyse, "küçük" bir müzik yaptı EBTG. Herkesin distorsiyon üstüne yoğunlaştığı, gürültü sanatıyla uğraştığı bir partide, sakın, serinkanlı, tane tane söyleyen bir sound çıkardılar ortaya. EBTG poetikası olan bir grup. Yaptıkları müzik, şiire karışan, hatta belki de şiirin ta kendisi bir müzik. Her zaman yaşanıp bitmiş bir acıyı hissedersiniz, ama bu acıyı neredeyse gizlerler. Her şey seçilmiş sözcüklere,

akorlara, ses cümlelerine dönüşmüş-tür artık. Geçen yılın bir numaralı şarkısı "Missing"i düşünün: "Seni öz-lüyorum / Çölün yağmuru özlediği gibi." Çok basit, başkasının ağzında kitsch olabilecek bir cümle. Ama değil işte. Minimalist bir tavrın ürünü olan küçük bir dokunuş her şeyi değiştiriyor...

Grubun kız çocuğu Tracey, "Protection" albümünde Massive Attack'a taze kan olmuştu. Albümün karakterinde epey bir payı vardı. Şimdi de tersi bir durum söz konusu. Bu defa EBTG müziğinde Massive Attack etkisi, daha doğrusu trip-hop etkisi gözleniyor. Albüme ismini veren "Walking Wounded"ı dinlemek, bize hak vermenize yetecektir. "Single" adlı parçalarında ise sirenleri anlatan bir Tim Buckley şarkısından sampling yapmışlar. "Missing"e yaratıcı mixler yapan Todd Terry bu albümde de görüntüye girmiş. Ayrıca Omni Trio da müzikal konstrüksiyona katılmış.

Telaşa Mahal Yok!

TÜRKİŞ HARDCORE-PUNK KOMPİLEYŞİN (TMY Prod.)

Şonunda bizim underground aléminin gerçekten çılgın isimlerinin birçoğunu birarada dinleyebileceğimiz hardcore-punk albümü ortaya çıktı. Hiçbirinin piyasaya çıkmış da birçok grup gibi bar programı yapan gruplardan olmayan bu gruplar (bu arada bizim cümle de rotayı şaşırdı giderek gaglaşıyor galiba) kendi aralarında birleşip bir albüm (demo demek daha doğru olur) yaptılar. (Oh!) Aralarında kimler yok ki. Daha önce underground konserlerden tanıştığımız Radical Noise, Rashit, Regore, Tampion, yanlarında pek tanımadığımız ama artık onları da konserlerde görmek istediğimiz Ask It Why, Sert İtham, Godzilla, X-Youth ve diğerleri. Ayrıca albümde meşhur 2/5 BZ hareketinden de bir destek şarkısı var. Kayıt olanaklarının kötülüğünü bile takmadan ve hiçbir ticari amaç güdül-meksizin yapılmış bu albümden, hepimiz (Beyoğlu Atlas Pasajı'ndaki Kod-Müzik'e uğrayarak) (200 bini bastırıp) birer tane alıyoruzuz. Beğenilmeye değil, desteğe ihtiyaçları var. Telaşa mahal yok, herkese yetecek kadar mevcut. **SİD**

GRUPLAR-PARÇALAR

ASK IT WHY - Kremalı pasta
SERT İTHAM - Troops of the coups
NECROSIS - Stagedive to cop
PICK AXE - Oruç
RADICAL NOISE - Körsün
EMPTY CAGE - Hassiktir lan!
DISPUTE - Have a future
RASHIT - İnsan pazar
GODZILLA - Bok kafa
V.O.I. - What a world
2/5 BZ - Şaka etmiyorum
REGORE - Again
IT JIBS - No religion
M31'S - Straight
NO NAME - No vivi section
T.P.G.F. - Kafam karışıyor!
X-YOUTH - Coca Cola is my god!
TURMOIL - Go off pray
HOMEWORK - Basta, dé trop!
KÖPEK - ???
PROF - Yaşam sokakta başlar
TAMPON - Pe ke ke
NİCHT PERSÖNLİCH NUR ARBEİT - Misery
NOVAYA LEM LİYA - Hadi gülüm yandan
E.T.C. - Ones not enough...

KONTAKT

TMY PROD. Gaziethempeşa Sok.
Çimen Apt. No 41 / 7 81110 Bostancı,
İstanbul, TURKEY

ARTIK EŞCİNSELLERİN DE BİR RADYO PROGRAMI VAR

Türkiye'nin ilk ve tek
Gay & Lezbiyen
radyo programı

94.9 FM

% 100 GL

Her pazar 24.00-01.00 arası **Açık Radyo**'da.
Bu program Lambda İstanbul tarafından hazırlanmıştır.

THE CURE'UN BEYNI ROBERT SMITH

Artık daha az öfkeliyim...

The Cure, dört yıllık bir ayrılığın ardından en nihayet kendini stüdyoya attı ve yeni albümünü doldurdu: *Wild Mood Swings*. Yer yer Meksika, yer yer Arap diyarlarından rüzgar almış, biraz nefesliler, biraz yaylılar ilaveli bildik Cure sesi var albümde. Fazla "büyüdüğü" halde alternatif rock camiasında barınmayı sürdüren Cure, tabii ki hâlâ Robert Smith'in "kasvet" yüklü sesi, besteleri ve "ruh"u sayesinde ayakta duruyor. Bu albüm için tüm grup elemanları (bir kısmı yeni), Smith'in Londra yakınlarında, Bath yöresinde kirala-
dığı eve kapanmışlar, orada takılmışlar. Ev, Kral VIII. Henry'den kalma bir malikane, ayrıca bir dönem Jane Seymour da burada yaşamış. (Express şüpheleniyor: Yabancı-
yerli bütün gazete ve dergiler, bildiğimiz aktris Jane Seymour'u kastediyorlar ama, sakın adı geçen şahıs, VIII. Henry'nin üçüncü karısı Jane Seymour olmasın!) Albümün kayıtları esnasında Robert Smith'in en çok dinlediği CD'lerin listesini de ele geçirdik, çok ilgimizi çekti: Nirvana-*Unplugged*, Jimi Hendrix, David Bowie-*Young Americans*, My Bloody Valentine-*Loveless*, Led Zepelin-II, Alex Harvey, Cocteau Twins, Banco De Gaia, Nick Drake... Smith'in Li-
bération ve Le Nouvel Observateur'a anlattıklarını birbiriyle harmanlayarak takdim ediyoruz...

Doyum noktası. Londra'da bir giriş katında otururken bir yazarlık devresi geçirdim. Uğursuz zamanlardı. Perişan haldeydim, bir köşeye fırlatılıp atılmış gibiydim, "şimdi yazmazsan, bir daha hiç yazamazsın" diyordum kendi kendime. Başladım, ama bitiremedim. Bende yazar sabrı yok. Tanıdığım bütün yazarlar, hayatından memnun olmayan insanlar. Benim hayatımı ve elde ettiğim tatminleri kıskandıklarını söylüyorlar. Hem zaten, yeteneğim de yok. Örnek aldığım insanlardan çok etkileniyorum, haliyle çok sıradan hissediyorum kendimi. Senfoniler için de aynı şey geçerli. Onlardaki güç beni avucunun içine alıyor. Yazmayı çok istiyorum ama, o gü-

ce sa-
h i p
o l-

madığımı biliyorum. Denemeye yeltenmiyorum. Tevazu zannetmeyin, sınırlarımı gayet iyi biliyorum. Elde ettiklerim sayesinde pekâlâ doyuma ulaştım, The Cure, aralayabileceğimi bile ummadığım kapıları açtı bana. Bazen kendimi çok rahat ve sakin bir hayatın kollarında hissediyorum. Hiçbir yükün altına girmezsem çok daha mutlu olacağımı düşünüyorum. Deniz kenarında bir evim var. Orada aylarca dalgalara bakıp yaşayabilirim gibime geliyor. Ama karım Mary, hiç de öyle düşünmüyor. Hayatımın bu şekilde dengeye kavuşamayacağını iddia ediyor. Bir taraftan, gerçekten de, hiçbir şeyle uğraşmadığım zamanlar etrafımda yıkıp yok edecek bir şey arıyorum.

İlham perileri. Punk döneminde bize musallat olan fikirden gitgide uzaklaşıyoruz: "Yaş-
landıkça çaptan düşersin".

Mümkün, elbette bu da mümkün. Geçmişteki en iyi gruplardan biri olduğumuzu düşünüyorum ve bu bana korkutucu geliyor. 15 dakika süren tek bir şarkı da yapabilir ve bununla yetinebilir-dik. Bu-
g ü n
b u n u
y a p a n
ö y l e
ç o k
g r u p
v a r
k i.

Müzikal olarak ilham kaynaklarım kurumasından asla korkmadım, böyle bir problemle hiç karşılaşmadım. Ama tersine iş şarkı sözlerine geldi mi sürekli bir kaygı var. Yazmak benim için gittikçe zorlaşıyor. Bu albümdeki sözler için delice zaman harcadım, biraz tembellikten, biraz da motivasyon yokluğundan. Bir tür ihtiras problemim var, çünkü artık zirveye ulaştım gibime geliyor. Bu albüm için 20 şarkı sözü yazdım, belki beş tanesi içime sinmiştir, o kadar. Oysa gençken bu iş kolay görünürdü. Hep benzersiz bir bakış açım olduğunu hissedirdim. Bugünse artık böyle bir takıntım yok. 17 *Seconds* ve *Faith* döneminde söz yazmak için kendimi tecrit ederdim, çünkü benim için iletişim kurmanın tek yolu buydu. Artık daha az öfkeliyim. Burada olduğumu

göstermek için bağırma ihtiyacım yok.

Mola. Gruptan bıkmıştım. Kendimden de nefret etme noktasına gelmişim. Sesimden, sahne hareketlerimden huylanıyordum. İstikrarsız biri olup çıkmıştım. Sonunda normalleşme kararı aldım. *Wish* turnesinden sonra Sussex'deki evime döndüm. 1988'de çocukluk arkadaşım ile evlenmiş olmama rağmen, o günden beri kesintisiz bir sene bile bir arada olamamıştık. Solo bir albüm doldurmayı da düşündüm. Ama bir tasarıdan öteye gitmedi bu fikir. Bana ne getirirdi ki bu? Cure'un bir elemanıyken gerçekleştiremediğim şeyler mi var? Yalnızca canımdan bezmişim, o kadar. Grupla geçirdiğimiz bu toplu hayat hoşuma gidiyor. Ayrıca zaten son zamanlardaki beraberliğimiz ister istemez pek de müziğe dayanmayan bir beraberlik. Geçen yaz grup hiç çalışmadan varlığını sürdürdü. Gezintiler yaptık, balığa çıktık, dağa tırmandık. Grupta eskisi gibi gerginlikler yok artık. Karşılıklı etkileşimler içinde, ummadığım verimliliklere ulaştık ama, bütün bu dalaşmalardan bir güzelliğe çıkarana kadar epey vakit harcadım. Grupta sanki her an birbirimize girecekmişiz gibi çok yoğun bir hava vardı. Ben de en ateşliler arasındaydım, ama aynı zamanda da arabulucu rolüne soyunmaya mecburdum. Şimdi bu halde olmadığımız için mutluyum.

Albüm. İlk demoyu 1993'ün sonlarında kaydettim. Bir Cure albümü hep böyle başlar. Ben evde yalnız başıma bir parça kaydederdim, sonra öbürlerini çağırırdım. Ama şimdi işin rengi değişti. Grup kriz geçiriyordu. Bir anlamda "iyileştirici" bir süreçti aynı zamanda. Cure'la devam etmek isteyip istemediğime emin olmalıydım. Bu defasında grubu yeniden yaratmak gerekiyordu. Simon Gallup'u dönme-ye ikna etmek için bir hafta bana yetti. Boris Williams'ın ayrılmasından sonra yeni bir davulcuya ihtiyacımız vardı. New Musical Express ve Melody Maker'da bir mesaj yayınlattım: "Pop grubu davulcu arıyor." Söz konusu grubun The Cure olduğunu açıklamadım tabii ki. 140 kişiden cevap geldi. Her birinden bir fotoğraf, bir biyografi ve çeşitli sorulara cevaplar istedim. Neticede Jason Cooper'ı seçtik. Kişiliği yüzünden. Yalnız davulcu değil, bir sokak komedyeni, dülger, Asya'yı gezip dolaşmış... Cure elemanları teknik uzmanlıklarından çok, güçlü karakterleriyle kendilerini göstermeliler. Cure'un içinde olağanüstü müzisyenler olmadı hiçbir zaman. İddialı bir kişilik yapısı ve kendine güven gerekiyor, öbür türlü

Robert Smith: "En büyük emelim Kafka'nın Dava'sını kasete okumak."

çıldırırız. Klavyeler içinse önce bir kızla çalışmayı düşündüm ama vazgeçtim. Çünkü bir kız, grubun dengesini bozar, çocukların kişiliğini değiştirir. Vaktiyle Siouxsie & The Banshees'le birlikte çaldığım için, bunu iyi bilirim. Sonunda 87-90 arası aramızda olan Roger O'Donnell'a iki şarkı için başvurdum. Ama tüm albümde hazır bulundu. Sanki Cure'u hiç bırakıp gitmemiş gibiydi. En başta 12 şarkı yazdım. Çok sade, çok sıcak ve Nick Drake ruhuna uygun neredeyse akustik bir albüm hayal ediyordum. Ama bu kavrama kısıp kalmak gibi bir riskle karşılaşacağımı ve bir seneyi Nick Drake'lik taslayarak geçirmek istemediğimi çabuk fark ettim. Başarı, işi aceleye getirmemenin yolların öğretti bana. Geçmişte aceleliydim, her şey yolunda değilse kendi kendime "neyse, başka sefere" diye söylenirdim. Ama bu sefer mükemmeli aradım.

Hayranlar. Nasıl hâlâ devam edebildiğimi biliyorum galiba. Dikkatlerin üzerimde olmasına bayılıyorum, önemli biri olma fikri beni her zaman cezbediyor. Tersine, tuhaf bir mahluk gibi görülmekten nefret ediyorum. Çok neşeli şarkılar yapmış da olsak, 20 senedir iç karartıcı bir imaj tenimize yapıştı kaldı. Bir dönem bu beni sinirlendirirdi ama şimdi üstüme alınmıyorum. Cure'un gerçek hayranları enayi değil. Karalar giyen ve benim gibi makyaj yapan insanlar da gerçek hayranlar değil.

Turneye çıkma fikri artık hiç sarmıyor beni. Simon'a kalsa, konser vermiyorsan, grup değilsin demektir. Hiç çekinmeden şunu söyleyebilmeyi istiyorum ki, bu konserler son olacak. Aksi takdirde gelecek seferki turnede 40 yaşında filan olacağım.

Kitaplar. Şu an için film müzikleri bestelemeyi hayal ediyorum. Jenerikte isminin geçtiğini görünce ulaşacağım tatmin bana yeter. Sevdiğim yönetmenlerden üçüyle bağlantıya geçtim: Tim Burton, David Lynch ve Polanski. Sadece sonuncusu cevap vermedi. Lynch iki sayfalık bir mektup gönderdi. Bu cevap içimi rahatlatmış, çünkü berbat derecede sarhoş olduğum bir akşam ona bir faks çekmişim ve ertesi sabah kendimi böylesine koyverdiğim için çok pişman olmuşum.

Bütün bunların dışında ne mi yapıyorum? Okuyorum. Kuantum fiziğiyle ilgili kitaplar. Bir tür entellektüel meydan okuma... Şimdiye kadar ihmal ettiğim İngiliz klasiklerini okudum. Bronte kızkardeşleri, Charles Dickens'ı... Babamın hediye ettiği Shakespeare'in *Bütün Eserleri*'ne gömüldüm. Bir ses-kitabı kaydetmeye niyetim var. Bu fikri çok seviyorum. Dickens'ı da bu yöntemle yeniden keşfettim. *Büyük Umutlar*'ı dinledim, harikuladeydi. Şu anda en büyük emelim eşim-dostum dinlesin diye Kafka'nın *Dava*'sını kasete okumak.

CANNES FİLM FESTİVALI: BİR ÖDÜL, BİR SORU

Özürlüden özür dilemek

Sekizinci Gün adlı filmle Cannes'da en iyi erkek aktör ödülünü Daniel Auteuil'le paylaşan mongoloid oyuncu Pascal Duquenne pek farkına varamadan bir tartışmayı da beraberinde getiriyor: Yönetmenin oyuncularını "kullanmasının" bir sınırı var mı?

LEVENT TAYLA / Paris

Bir Cannes film festivali daha geride kaldı. Mayısın parlak güneşiyle reket eden yıldızlarıyla, yıldızcıklarıyla, yıldız adaylarıyla, sönmüş yıldızlarıyla ve onların çevrelerinde dönüp duran gazeteci kılığındaki uydularıyla bir hafta, 10 gün boyunca gözlerimizi kamaştırdı durdu, Fransa'nın Akdeniz kıyısındaki bu tatil kenti. Şimdi gözlerimiz gündelik hayatın sıradan loşluğuna alışırken, o curcuna içinde beyaz perdede birbiri ardına koşuşturan rengarenk görüntüler de yavaş yavaş yerlerine oturmaya başlıyor. Litvanya'dan Zimbabwe'ye kadar birçok ülkeden 100'e yakın film katılmıştı festivale. Bunların içinden ancak şanslı bir bölümü, çeşitli dallardaki "altın palmiye"lerinden aldıkları destekle piyasada boy ölçüşmeye başlıyorlar.

Sekizinci Gün / Le Huitième Jour, azınlık-taki bu şanslı filmlerden biri. Filmin başrollerini paylaşan iki aktör, aynı zamanda en iyi erkek oyuncu ödülünü de paylaştılar: Daniel Auteuil ve Pascal Duquenne... İlki, yıllardır çizdiği başarılı kompozisyonlarla Fransız sinemasının ağır toplarından biri. Diğeri ise 25 yaşında, kimsenin adını sanını duymadığı, muhtemelen bundan sonra da duymayacağı Belçikalı bir delikanlı. Dahası, bir mongoloid (ya da daha "doğru" tanımla bir trizomik). Yani bizlerden farklı olarak hücrelerinde 46 çift yerine 47 çift kromozom bulunan bir insan. Ne var ki bu fark, yalnızca uzmanların mikroskop altında saptayabildikleri bir ayrıntı değil. Yolda yürürken Pascal'le karşılaşmak birçoklarımız açısından kaldırım değişikliği için yeterli bir sebep olabilir. Sözümlü sakınmadan kullanacak olursak, bir hilkat garibesi o. Film de zaten fazlasıyla normal Harry (D. Auteuil) ile bu nev-i şahsına münhasır Georges'un (P. Duquenne) zıtlığı üzerine kuruluyor.

Harry büyük bir bankada üst düzey yöneticidir. Genç kadroları motive etmek, pazarlama stratejileriyle donatmaktır görevi. Her gün düzenlediği toplantılarda son derece dinamik bir ifadeyle, "müşterinizin gözlerinin içine bakarak gülümseyin, ona başarılı olduğunuz duygusunu verin..." yollu tiradlar atmaktadır. Oysa karısı (Miou-Miou) iki çocuğu da alıp terketmiştir onu. Öte yandan Georges özürlülere ait bir klinikte düşle gerçek arası bir hayat sürmektedir. Bir gün, bavuluna doldurduğu üçbuçuk eşyasıyla özgürlüğe doğru yola çıkar. Bir rastlantı sonucu iki kahraman ıssız bir yolda karşılaşır ve Harry, kendi başındaki dertler yetmezmiş gibi, bu hilkat garibesini bir anda arabasının içinde bulur. Ne var ki, Georges, Harry'nin yalnızca arabasına değil, ta yaşamının içine

girmiştir. Filmin bundan sonrası izleyicilerin burun çekmeleri, hıçkırıkları ve gizli gizli gözyaşı dökmeleri arasında uzayıp gider (hatta belki biraz fazla bile uzar). Direksiyon Harry'de olmasına rağmen ilişkinin yönlendiricisi Georges'dur. Çünkü o saflığı temsil eder, sınırsız sevgiyi, yalansız dolansız bir hayatı, böceklerin kanat çırpışından keyif almayı, kendi kendine hediye edilen bir dakikanın mutluluğunu (filmin hiç kuşkusuz en başarılı bir dakikası) anlatır. Sonuçta, Harry ona yol gösterecekken, o Harry'ye ve biz tüm "normal"lere doğrunun, iyinin yolunu gösterir.

Sekizinci Gün Belçikalı yönetmen Jaco Van Dormael'in ikinci uzun metraj denemesi. İlk filmi *Kahraman Toto*, bundan dört yıl önce yine Cannes'da, en başarılı "ilk"lere verilen Altın Kamera ödülüne layık görülmüştü. Dormael ilk filminin getirdiği başarıyı bir daha yakalayabilmek endişesiyle olsa gerek, devlet tahlili gibi, başarısızlık riski çok düşük ama buna karşılık, getirisi de aynı ölçüde sınırlı bir film yapmış bu kez. İzleyicinin sinir uçlarını uyarabilmek için, sinema sanatının bilinen bütün tekniklerinin kullanılmış olmasının yanısıra *Guguk Kuşu*'ndan *Rain Man*'e, *Forrest Gump*'tan *E.T.*'ye kadar birçok filmde tanınmış sahneler, tanınmış klişeler burada da karşımıza çıkıyor. Ama normal ile normal olmayanın sorgulandığı bütün bu filmlerden ayrılan bir yanı var *Sekizinci Gün*'ün. *E.T.* gibi ya da bir otistiği canlandıran Dustin Hoffman gibi, yüzye farklı, ama özünde filmin "insancıl" mesajını taşıyan kahramanı Georges, bir robot ya da kılıktan kılığa giren yetenekli bir oyuncu değil, gerçek bir mongoloid. İşte tam bu noktada etik bir soru çıkıyor karşımıza. Bir yönetmen oyuncularını hangi sınıra kadar "kullanabilir"?

Eğer oyuncu filmin senaryosunu okumuş, söz konusu yönetmenle de çalışmayı kabul etmişse, bu soru pek anlamlı olmayabilir. Ya da denilebilir ki, böyle bir sınır tespit etmek mümkün değildir. Peki ama, ya oyuncu Pascal Duquenne örneğinde olduğu gibi, bütün bu kararları bilinçle verebilecek durumda değilse ne olacak? Belki burada da çocuk oyuncuların durumu örnek gösterilebilir ve denilir ki, nasıl onların aileleri bu kararı veriyorsa, Pascal'in ailesi de devreye girebilir (nitekim gerçekten de böyle oldu). Ama bence bu da soruya yeterli açıklıkta bir yanıt getirmiyor. Çünkü Pascal'in ya da filmdeki adıyla Georges'un işlevi, "evde yalnız kalan Kevin'in" kahramanlıklarına ya da bizim

"Ömercik" in tatlı haylazlıklarına hiç benzemiyor. Ondan talep edilen neredeyse insanlık dışı bir yaratığın içindeki insani değerleri canlandırması yani kendini oynaması. Bu bir mongoloid değil, total bir köpek (acıma duygusu uyandırması için total olması önemli), kanadı kırık bir güvercin, La Fontaine'in öyküsündeki tembel cırcır böceği de olabiliirdi. Kısacası başrolünü bir insanın oynadığı bir "fabl" *Sekizinci Gün*.

İnsan, Pascal Duquenne'in gerçekten başarıyla oynadığı kimi sahneleri izlerken, akıllı yunus Flipper'in numaraları karşısında duyduğuna benzer bir hayranlık duygusu içinde yakalıyor kendini. Tarzan'ın Çita'sından kahraman köpek Lassie'ye kadar bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Ve bu film önümüzdeki süre içinde ticari açıdan başarı kazancaksa, bu, yönetmenin ya da oyuncuların sanatsal becerisinden değil, "gerçek" bir mongoloidin nasıl oyunculuk yaptığını görmek istemenin altındaki o tuhaf merak duygusundan olacak hiç kuşkusuz. Panayırdağı sakallı kadının ya da iki başlı cüceyi görmek isterkenki korkuyla karışık merak duygusundan.

Yönetmen Jaco Van Dormael'in sinema geçmişine bir göz atınca bu etik "sınır aşımı"nın nasıl meydana geldiği kolayca anlaşılıyor. Daha 14 yaşındayken eline bir fotoğraf makinesi alıp hayvan fotoğrafları çekmeye başlamış Dormael. Biraz daha büyüyünce de hayvan belgeselleri çekmeye karar vermiş. Bu arada bir belgesel film de mongoloidler üzerine çekmiş. Eh biraz daha büyüyüp belgeselden konulu filme geçince de ortaya böylesi bir fabl çıkmış anlaşılır.

Anlaşılması biraz daha zor olan, Cannes'daki jüri üyelerinin kararı. Pascal Duquenne'in performansı insanı zaman zaman şaşkınlığa düşürüyor, bu doğru, ama buna ne ölçüde oyunculuk denilebilir acaba? Yoksa onlar da biz izleyiciler gibi "Flipper sendromu"na mı yakalandılar? Efendisine doğru yolu gösteren akıllı hayvanın baş döndürücü numaralarının etkisi altında mı kaldılar? Acaba bir tür vicdan azabının ürünü olarak mı verdiler bu kararı? Bir özürlüden özür dilemek için mi? "Bu film bir fabl olsa da, biz senin bir insan olduğunu biliyoruz" demek için mi? Dediğim gibi, jürinin kararını anlamak çok kolay değil.

ERKEKLER VE ESTETİK

Erkek farklılaşıyor mu?

GAY'E EFENDİSİZ

Heteroseksüel erkeklerin "güzellik" serüveninin estetik ameliyatına kadar uzandığını görüyoruz. Konumu ne olursa olsun, sözkonusu serüven heteroseksüel erkekler açısından epey sancılı olmalı. Serüvenin seyrini, "erkeklik" denilen sosyo-kültürel ucubenin ne olduğu ve nasıl algılandığı belirliyor olmalı. Biyolojiden bağımsız olan ve egemenlik ilişkilerinin sonucu olarak belirlenen ve şekillenen, toplumsal erkeklik de denilen bu ucubeye şimdi ne olacak? Söylendiği gibi, gerçekten "erkekler farklılaşıyor" mu?

Açıktır ki sözü edilen "farklılaşma" bir makyaj değişikliği olarak yeni bir imaj şeklinde somutluk kazanıyor. İmaj sözkonusu olduğunda zaten varolan bir ayırımı altını çizmek yerinde olur. İnsanın, bedensel ve ruhsal bütünlüğü için, kendi için kendine yönelmesi; kendiyle ilgilenmesi, kendini tanıması ve sevmesi, bize göre birincil bir anlam ve öneme sahiptir. "Makyaj" ve "İmaj" da kabul etmek gerekir ki her zaman boş şeyler değildir. Sosyo-kültürel süreçte insan, diğer insanlarla, doğayla ve toplumsal olaylarla etkileşiminde ve iletişimde fizikiyle oynamış ve bedenine müdahale etmiştir. Boş ve baktan olan, sadece makyajdan ibaret bir vücuttur. Plastik bir insan taklidinden başka bir şey olmayan böyle bir vücut güzellik bir yana, bir taş heykelden bile ruhsuzdur. Heteroseksüel erkeklerin, fizik güzellik (?) için makyaj ve estetik ameliyatına yönelmeleri neyi ne kadar ve hangi yönde farklılaştırıyor ve değiştiriyor? Yanıtlanması beklenemez soru bu olmalı. Eve çamaşır makinasının girmesiyle kadınların çamaşır derdi bitmediği gibi, heteroseksüel erkeklerin makyajıyla da toplumsal erkeklik ortadan kalkmaz.

Bir makyajla üzeri gölgelenmeye çalışılan toplumsal erkeklik nedir? Her şeyden önce toplumsal erkeklik kadınların köleleştirilmeleriyle varlık bulmuştur. Sosyo-kültürel yansımalarında farklılıklar olsa da kapitalist toplumda doruğuna çıkmıştır. Heteroseksüel erkek iktidarıyla korunan toplumsal erkeklik, o iktidarın kurumlarına yeniden üretilir. Bir dayatma olarak biyolojik cinsiyetin üstüne örülür. Kategorik bir dayatma olarak insanın üzerinde bir yük ve pranga işlevi de görür. İktidarın sunduğu rant dolayısıyla çekiciliği olmakla birlikte, insanın özgürleşmesi ve kendini özgürce yaratabilmesi önünde kurtulması gereken bir engeldir. Bu noktada birçok heteroseksüel erkek süreci toplumsal erkeklikten vazgeçmek eşittir eşcinsellik olarak algılandığından ikilemler yaşatabiliyor. Rol ve davranış kalıplarına uymayan en küçük bir hareket ve yönelimin (Karı mısın, ibne mısın?) şiddetle cezalandırıldığı ortada iken sözkonusu kaygılar anlaşılabilir. Rol ve davranış kalıplarının adı üstünde toplumsal kategorilerce belirlendiğini ve her zaman değişebildiğini ve değişebi-

leceğini görmek lazım.

Toplumsal erkeklik, eşcinsel erkekler ve kadınlar üstünde de bir baskı aracı olabiliyor. Eşcinsellik ayrı bir varoluş olarak kabul edilmediğinden eşcinsel erkekler, toplumsal erkekliğe uymayan ya da uymayı reddeden sorumlu ve suçlu kişiler olarak görülür. Doğaldır ki baştan böyle bir dayatma olmasa, eşcinsel erkekler kendilerini keşfetme süreçlerini sancısız ve sorunsuz yaşayarak kendilerini var edebileceklerdir. Aynı şekilde heteroseksüel erkekler de "Erkeklik"lerini ispatlamak için kılıktan kılığa girerek o kadar eziyet çekmeyeceklerdir. Toplumsal erkekliğin karşısında toplumsal kadınlığın dışına çıkmayan kadınlar da (lezbiyen ya da heteroseksüel olsun) o korkunç baskılanma ve ezilme altında hiçbir zaman gerçek bedensel ve ruhsal bütünlüklerini ortaya koyamazlar. Daha en baştan güçsüz ve aciz olduklarına inandırılan kadınlar potansiyel fizik güçlerini bile dışsallaştıramazlar. Zincirine bir halka da kozmetik sanayiince eklenen kadın, ayakları olup yürüyemeyen, kanatları olup uçamayan bir yaratığa dönüşmüştür. Çekicilik (?) ve güzellik (?) için onca eziyete katlanan kadının erkekten benzer şeyleri istemesi haklıdır aslında. Fakat bizim konumuz bu değil.

Kapitalist pazarda, kadın, işgücü olarak sömürülmekle birlikte, ayrıca onun cinselliği imaj olarak da sömürülebilir. Başta reklam sektörü olmak üzere bu durum açıkça görülür. Kadınların hiçbir zaman kullanılmayacağı ürünlerde bile kadın ve onun meta haline getirilmiş cinselliği kullanılır. Gerçek olmayan ihtiyaç üretimiyle varlığını sürdüren kapitalist toplumda, kadın cinselliğinin meta haline dönüştürülerek ya doğrudan ya da takviye aracı olarak kullanılması anlaşılabilir bir şey bu durumda. Erkek de reklam dünyasında, gücünün, cesaretin ve tek başında ayakta kalmanın sembolü olarak kullanılıyordu. Feminist mücadele etkisini bu alanda da gösterdi ve erkek cinsel yönüyle de kullanılır oldu. Maço olmayan ama sert bakan, kılız ama kaslı / badiili yarı çıplak erkekler reklamlarda boy göstermeye başladı. Bu tür erkekler aynı zamanda eşcinsel imajını da ön plana çıkarırken lezbiyen imajlı reklamlar da gecikmedi. Gelişmeler kadın cinselliğinin meta olarak kullanılmasında bir değişiklik getirmedikleri gibi, tekeller artık bir taşla birden çok kuş / müşteri vurmaya başladılar.

Şimdi bir Japon kozmetik firmasının reklamına birlikte bakalım. Japon kozmetik firması Kanebo tarafından bir ruj reklamında ilk kez erkek kullanılıyordu. Kadınlar tarafından kullanılan rujun bir erkek tarafından sunulması belki de liberal feministlerin hoşuna bile gidebilir. Erkekler açısından ise yine değişen bir şey yok. Erkeğin resminin kenarında ise "bana süper lip ile saldır" yazıyordu. Reklamlardaki

parlak japon erkeği bize maço bir erkeği hatırlatıyor. Sirt üstü yatmış bir maço sırtarak kadına, "bana tecavüz et" diyor, "Bana süper lip ile saldır".

Focus dergisi, erkeklerin estetik ameliyatları ilgili bir haber yapıyor, aynı haberin Türk medyasında aktarımı ve sunumu birbirinden çok farklı şekillerde gerçekleşiyor. Cumhuriyet, her zaman olduğu gibi haberi yarı Bilim-Teknik havasında aktarıyor. Hürriyet ise tam bir magazin ağız ile haberin sadece popo ile ilgili olan bölümünü bol resimli olarak veriyor. Hürriyet, popoları silikon taktırmayı erkeklerin en çok rağbet ettiği estetik müdahale olarak aktarıyor. Cumhuriyet göğüs kadar her noktayı şekillerle sergilerken göğüsten aşağı inmiyor. Hürriyet ise popodan yukarı çıkmıyor. Şimdi burada Hürriyet'i ve Cumhuriyet'i eleştirmek gibi bir niyetimiz yok. Medya her zamanki

medyalığını yapıyor. Dikkat çekmek istediğimiz noktalar şunlar: Türkiye'de heteroseksüel erkeğin olmazsa olmazlarından biri durumundaki bıyığın sözü bile edilmiyor. Bıyığın adı bile geçmeyince göğüs kılıkları rahatça aldırılıyor. Bu süreçte Avrupalı ve Amerikalı erkekler erkekliklerinden bir şey yitirmedikleri gibi kadınlara daha çekici geliyorlarmış. Elbette oralarda da estetik ameliyatların ve güzellik maddelerinin erkekler açısından bir sınırı vardır. Her şey bir yana görülmesi gereken, mutlaklaştırılmaya çalışılan sosyo-kültürel kalıpların pekala değişebiliyor olmasıdır. Yine de gözden kaçırmamız gereken bu değişikliğin mantığı olmalı. Uzun vadeli düşündüğümüzde insanın ruhsal ve bedensel bütünlüğü gözardı edilip bir robot insanın yaratılması tehlikesi akla geliyor. Nazizmin sarışın Alman askerlerinin tornadan çıkmış gibi bir örnek oluşunu kastediyoruz. Böyle bir zihniyet varolan ayrımcılığı daha da keskinleştirecektir. Ele krem sürmenin bile kadınsılık olarak algılandığı bir kültürde gerçi robot insana kadar ne tehlikeler vardır kimbilir!

Erkeklerin farklılaştığına, Suna Tanaltay da dikkat çekiyor. Kendisi

tipik bir burjuva psikoloğudur. Bizim açımızdan zaten düşman cephesindedir. Fakat burjuva gençlerine de yarardan çok zararı olduğunu düşünüyoruz. Çünkü onları toplumsal gerçeklikten uzaklaştırarak yabancılaştırıyor. Gerçi bu onların sorunu ama yalnızca onlarla yetinmiyor. Psikolog Tanaltay sokakta yürüyen çiftlere baktığında, cinsiyetleri zaman zaman birbirine karıştırıyormuş. Erkekler giyim, takı, küpe ve dövmelele kadınsı süslenmeye yenik düşmüşler. Tanaltay'ın belirttiğine göre küpeler de takıldığı kulağa göre farklı şifreler ifade ediyormuş! Burada giyimi, takıyı, küpeyi, kılı, tüyü tartışmaya-çagım. Suna Tanaltay, orta sınıf ahlak zabıtası rolüne soyunmuş anlaşılan. "İlk çağlardan bu yana hep kadınlar süslenmiş ancak günümüzde erkekler de böyle bir yönelime girmiştir." Tanaltay geçmişe bugünün gözlükleriyle bakıyor ve yanlış ve eksik şeyler görüyor. "Erkek, tarihin çok uzun bir döneminde doğa ile savaşırken kadını besleme uğraşı verirken hep somut yararları önde tutmuştur." Böyle diyor psikoloğumuz. Geç-

mişte insanların, hem kadınların hem erkeklerin vücutlarına, saçlarına, başlarına sürdükleri boyalar, taktıkları takılar bugünün gözüyle bakıldığında boş ve saçma gelebilir. Fakat o insanlar için somut karlılıkları mutlaka vardı. Galiba Tanaltay sözlerinden de çıkarabileceğimiz gibi erkek avdayken kadın boş boş oturuyor ve o esnada makyaj yapıyor sanıyor. Burada Tanaltay o kadar çok yanlış yapıyor ki hangi birini sayalım. Zamanmerkezcilik, kültürmerkezcilik, erkekmerkezcilik hepsi Tanaltay'ın bakış açısında mevcut. Kadınlar isteseler de boş oturamazlardı. Avdan eli boş dönen erkekleri ve çocukları kim besliyordu? Her baktan anlayan psikologlar biraz da antropoloji ve sosyoloji bilselerdi belki insanlara daha yararlı olurlardı. Gerçi zihniyet değişmediği sürece onlar yine görmek istediklerini görürlerdi.

Onların dilini kullanacak olursak "Bilimci" sorumluluğunu bir yana bırakıp ortalama bir anne babanın kaygılarını dillendiriyor. Uzun saçtan, takıdan, küpeden dert yanıyor. Anlamaya çalışması gerekirken tam tersi sorumsuzca davranıyor. Ortada bir yarış ya da kazan-kaybeden birileri varmış gibi erkeklerdeki sözümona farklılaşmaları, kadınsı süslenmeye yenik düşme olarak görüyor. Açıktır ki yoksulların ve alttan gelenlerin fiziksel değişikliklerine dikkat çekiliyor. Yoksa burjuva ve zengin erkekler zaten süsleniyorlardı. Bu görmezlikten geliniyor. Daha doğrusu alt kesimlerdeki insanlar aynı şeyleri yapmaya başlayana kadar ses çıkarılmıyor. Alt kesimlerde benzer davranışlar görülmeye başlandığında yaygara koparılıyor. Bu durum egemen ahlakın bir iki yüzölçüğüdür. Bu iki yüzölçüğün burjuva sınıfı tarafında yaşananlar güya gizlidir. Hafta sonu travestiliğinden, "bi" kereden bir şey olmazsa kadar o cephede her şey meşrudur. Kılıfına uydurabilirsen her şey denenebilir gerisi magazin muhabirleri ile danişıklı dövüşe kalmıştır.

Onlardan biri yaparsa macera olur, yoksullardan biri yaparsa sapıklık olur. Onlardan biri yaparsa çılgınlık olur, yoksullardan biri yaparsa soytarlık olur. Suna Tanaltay'lara düşen bu ikiyüzlülüğe bilimsel kılıflar hazırlamaktır.

Fiziksel değişiklikler sosyo-kültürel çağrışımlıdır. Yani sembolik bir anlam da taşırlar. Kadınsılık ve erkeksilğin dışında bir süreçtir bu. 60'lı ve 70'li yıllarda erkeğin uzun saçlı bir asilik belirtisi idi ve köylerde bile klasik uzun saçlı erkekler olurdu. 80'lerle birlikte hatta biraz daha erkenlerde saçlar birden kıaldı. Günümüzde kırdan uzun saçlı erkek görmek belki de imkansız iken kentlerde yeniden saçlar uzadı. Ama hiç kimsenin aklına asilik ya da devrimcilik gelmiyor. Artık uzun saçlı bir erkek hele de at kuyruğu yapmışsa ya entel ya da ibne olarak algılanıyor. Giysiler, takılar ve benzeri şeylerin sosyo kültürel süreçte birden çok anlamları olabiliyor ve aynı şeyler farklı zamanlarda farklı anlamlar kazanabiliyor. Bu anlamları ilgili zaman ve mekanda değerlendirmek gerekir. Yoksa 'ah vahla' ya da 'hot zot'la bir bok olmaz.

Herkes saçını uzatabilir ya da herkes küpe takabilir. Ama herkes güzellik salonlarına veya estetik kliniklerine gidemez. İlgili pazarda ve medyada kullanılan "Babalar", "Erkekler" çoğul öznel kapitalist toplumun yapısı gereği doğru bilgi vermez. Güzellik salonları ve estetik klinikleri para gerektirir ve farklılaşan erkekliğin toplumsal yansımalarını doğru tahlil edebilmek için ilgili erkeklerin sosyo ekonomik konumlarını bilmek gerekir. Bununla birlikte ilgili pazar üst-orta sınıf ve burjuva erkekleri ile yetinemeyeceği için bu alanın genişleme olasılığı yüksektir. "Süslenme" ve "Estetik kaygı" tek başına kapitalist pazarın kâr mantığı ve imaj kaygısı ile açıklamak yeterli olmayacaktır. Bununla birlikte estetik kaygının ne kadar insanın kendi bedenini sevmesini ve ona saygı duymasından ve ne kadar imaj kaygısından kaynaklanıyor olduğunun ortaya konması gerekir. Bu durum zorunlu ve gerekli bir ayrımdır. Çünkü kapitalist toplumun insanı aynı zamanda vücutuna da yabancılaştırmıştır. Kapitalist toplum insan vücudunu da bir mal olarak görür ve piyasaya çeker. Kapitalist toplumun insanı eğer vücuduyla ilgilenebiliyorsa bedensel ve ruhsal bütünlüğü için değil başkaları için ilgilenir. Kendini başkalarına sunar. Bu durum bir pazarlama olarak da görülebilir. (Pazarlama derken, kapitalist toplumda herhangi bir meslek olan fa-hişeliği kastetmiyoruz). Bir mal / meta olarak insan vücudu insanın kendi denetiminden çıkmıştır. İlgili pazarın kuralları insan vücuduna yön vermektedir. Geline aşamada "Güzellik" de "Estetik" de çoktan içi boşaltılmış kavramlardır.

Farklılaşan ya da elden giden "Erkeklik" in yasını tutacak değildir. Gerçekten "Elden giden" bir şey olsa bir tekme de biz vururuz kuşkusuz. Heteroseksüel erkek iktidarınca korunup kollanan ve onun kurumlarınınca davranışsal ve zihinsel olarak yeniden üretilen toplumsal erkeklik bizim sorunumuz olmalı. O değişiyor mu, o parçalanıyor mu? Makyaj değişiklikleri ile kendimizi kandırmayacaksa yanıtlanması gereken soru budur.

**EXPRESS
DÜŞMANLARIMIZI
BİR BİR AÇIKLIYOR:**

Tanrı yardımcımız olsun..!

Express, ünlü Türkçü Türk bü-yüğü Nihal Atsız'ın, oğlu Yağ-mur Atsız'a bıraktığı vasiyetname-yi ele geçirdi ve Türk düşmanları-nın kimler olduğunu öğrendi. İşte Nihal Atsız'ın kaleminden Türk düşmanları:

1) Tarihi düşmanlarımız: Ruslar, Çinliler, Acedler, Yunanlılar.

2) Yeni düşmanlarımız: Bulgar-lar, Almanlar, İtalyanlar, İngilizler, Fransızlar, Araplar, Sırp-lar, Hırvat-lar, İspanyollar, Portekizliler, Ro-menler...

3) İçerdeki düşmanlarımız: Kürt-ler, Çerkezler, Abazalar, Boşnaklar, Arnavutlar, Pomaklar, Lazlar, Lez-giler, Gürcüler, Çeçenler...

Dokuz Işık'ın yaratıcısı Nihal At-sız, "düşmanlarımızı" böyle üç baş-lık altında vermemiş, ama aynı sı-ralamayı kullanmış.

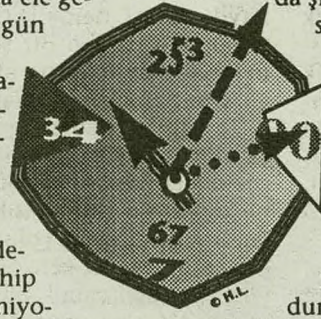
Ayrıca, "komünizm bize düş-man bir meslektir" ve "yahudiler bütün milletlerin gizli düşmanlarıdır" demiş ve vasiyetini şu cümle-le bitirmiş: "Bu kadar çok düş-manla çarpışmak için iyi hazırlan-malı. Tanrı yardımcın olsun!.."

GÜNDEM BİTTİ,

Sıra "saatdem" de

TARİK 1000 ZİYAD

O tobüste birden başım ağrımaya başladı. Bir yandan da kafamda bir kelime dolaşıyor: Gündem. Ve ilaveleri: Gündemin içinde, altında, üstünde; gündemi yaratmak, takip etmek... Peki gündem ne? Gündemin kendisi ne? Merak ediyorum. Otobüste tüm bunları düşünüyorum. Neden mi? Mecburiyet-ten. Çünkü oturduğum yerden dışarı-sını göremiyorum. Cam beyaza boyan-mış. Kucağımda katlanmış ısrarla okun-mayı sürdürdüğüm, son sayfalarına doğru sabırla ilerlediğim bir gazete. Otobüsün dışındaki reklam, bulaşıcı bir hastalık gibi yayılmış: otobüsün gövde-sinde ilerleyip camları da ele ge-çirmiş durumda. Geçen gün yine başka bir otobüste ayakta reklamların kapla-dığı boyalı pencere cam-ları arasındaki bir aralık-tan caddeyi zar zor gö-rebiliyordum. Yorgun argın eve dönerken bi-raz camdan etrafı seyrede-bilme imkanına artık sahip değilim. Dışarısını göremiyo-rum. Neler oluyor? Gazete yine 'gün-demi yakaladık' diye yazıyor. "Tabii on-ların penceresinden dışarı görülüyor da onun için" diye düşünüyorum. Ne ya-

pılmalı? Bunalıyorum. Tam karşımda bembeyaz bir boya. Zar zor yüzüm gö-rülüyor. Beyaz boyalı cam, ayna gibi karşımda duruyor. Bakışıyoruz. Reklam sırtı ve yüzüm iç içe. Az daha durağıma kaçıracağ oluyorum, güç bela otobüs-ten iniyorum. Akşam evde başım ağrı-yor. Gündemin İngilizcesini düşünüyö-rum. Az biraz da ateşim var. TV seyre-derken reklamlardan istifade halama soruyorum. "Sizin zamanınızda gün-dem var mıydı?" diye. "Hayır.. hadise, hülasa, olay, durumlar... falan vardı ama gündem yoktu. Yeni çıktı bu keli-me." Mutfağa çay demlemeye giderken de koridordan sesleniyor, "herhalde ya-kında saatdem de çıkar". Birden kafam-da şimşekler çakıyor. Evet benim sorunum saatdemle ilgili. Sa-dece, pencerelerini reklam-ların örttüğü otobüslere bindiğim zaman başım ağrıyor. Evet ilk kez bir saatdemi yakalamıştım, saatdeme yakalanmıştım. Saatdemin içindeydim, al-tındaydım, üstündeydim, yaratıyordum, takip ediyordum... Nedense bu buluşu-be-ni rahatlatmış. Gelecekte çok yaygın ola-cak olan saatdemi günümüzde ilk kez ben yaşıyordum. Gözlerim yaşarırken nedense gülümsedim.

ALINTI KULLANIM KILAVUZU

Sis olduğunda göze batar

ENİS BATUR

Buraya, "Buffon'un da dediği gibi aşk herşeyden önce temastır" cümlesini yazdığım ve siz bu cümleyi okuduğunuz an, sözkonusu cümle 250 yıllık bir devri-âlemin yeni bir halkasını tamamlayacak. Ben bu cümleye Sciascia'nın günlüğünde rastladım. Sciascia, Gide'in günlük "Yap-raklar"ında rastlamış. Gide, Balzac'ın bir metninde. Bir cümlemin, bazı cümlelerin dolaşım biçimleri başlıbaşına bir serüven mantığı taşıyor.

Anmak, alıntı yapmak, neresinden bakılsa sıradan, masum bir işlem gibi görünür, ilk bakışta. Tam öyle değil oysa: Bir yazın ku-ramcısı, Antoine Compagnon, başlıbaşına bir kitap yazacak ölçüde büyüteç altına çekmişti "alıntı"yı: "İkinci El" başlığını ta-şıyan incelemesi neredeyse bir casus roma-nı kadar sürükleyiciydi.

Demek ki bir alıntı tarihinden söz edebili-riz, parça parça yazılmış, yazılmakta olan bir tarih: Örneğin Proust'un yaptığı alıntı-ların bir kitaba konu olduğuna daha önce değinmiştim.

Bir alıntı ekonomisi gelişmiştir: Herakle-itos'tan ne biliyor tanıyorsak, bunu öteki-lerin yaptığı akaratımlara borçluyuz. Bir alıntı stratejisi yok mudur: Parça bü-tünden neşterle öyle ustalıklı ayrılır ki, yer değiştirip başka bir bütüne eklemenirkin kimsenin canı yanmasın, sağlanır, sağlan-malıdır.

Bir alıntı estetiği kurulmuştur, gizlice: Alın-tıyı yazılı metne özgü bir öge sayanlar, müziği iyi dinlemeyen, resme iyi bakma-yanlar arasından çıkar: Besteciler, sinema-cılar da alıntı yapmışlardır.

Apaçık, cırtlıçiplak durabilir bir alıntı: Tır-nak içinde, yazarının adıyla destekli, adresi vurgulanmış biçimiyle.

Gizlenme bile örtünebilir. İsteyerek ya da sinsice gizlendiğine de tanık olunur.

Sis olduğunda göze batar.

Gücü işlevselliğine sıkı sıkıya bağlıdır.

Sözün özü: Kullanım kılavuzu vardır.

ESKİ BİR "KUNTA KİNTE" DEN MEKTUP VAR:

Duyarlı insanlar n'olur benim de şerefimi kurtarın!

GÜL KARAKOYUN

Birkaç hafta önce Express'te çıkan Ümit Bayazoğlu imzalı "Heybeli-ada Ortaokulunda Kunta Kinte sınıfı" başlıklı haber, adamızın "duyarlı insan-larının" ve "ilerici demokrat ay-dınlarının" hayatlarına bir renk, bir kıpırdanma getirdi, Haçlı seferlerine katılır gibi bir coşku yaşadılar. Meğer biz bu insanlar sayesinde ne kadar kurtarılmış bölgede yaşıyormuşuz da haberimiz yokmuş. Allah onlardan razı olsun.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın en son yayınladığı resmi istatistiklerde, lise-ler arası başarı düzeyi sıralamasında sondan 50 arasına giren Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi'nin de böylece şerefi kurtulmuş oldu. Allah bu lise-nin "duyarlı" öğretmenlerinden de razı olsun.

Şimdi bu insanlara sormak istedi-ğim bir soru var: "adayı seven duyarlı insanlar" adı altında imza kampan-yası düzenleyen ve Express'te çıkan yazının tek satırının bile doğru ol-

madiğini dile getiren bu insanlar, iki sene önce koskoca ANAP'lı Belediye Başkanı Recep Koç'un mafya hesap-laşması sonucu öldürüldüğünü inkar mı edecekler? Adalardaki mafyanın varlığını şiddetle reddeden bu "du-yarlı insanlar", memur ve öğrenci düşmanı ve işkenceci tavırlarıyla "be-ni kumar mafyası mahfetti" diyen Orhan Taşanlar'ı da mı bilmezler? Hadi diyelim ki bunlar büyük işler, başımızı belaya sokmayalım, ne de olsa bu ülkede bazı işler böyle yürü-yor. Peki o yazının altına imza atan sevgili öğretmenlerimiz, altına imza attığınız (büyük ihtimalle çoğunuz-un okumadığı) o yazının içinde şö-y-le bir bölüm vardı: "... dünyadaki her okulda yaramaz ya da geç öğrenen sınıf vardır..." İşte sevgili Express emekçileri, bu cümle ile o reddettileri "yaramaz ve geç öğrenen sınıfın" varolduğunu kendi dilleriyle itiraf ediyorlar.

Gerçek olan şudur: Evet her sınıfta yaramaz ve geç öğrenen birkaç öğ-renci vardır. Ama bütün bu özellikle-

ri kapsayacak ve bu öğrencilerin top-landığı bir sınıf sadece Heybeliada il-köğretim Okulunda vardır. "Adayı se-ven duyarlı insanlar" başlıklı yazı, Burgazadası'ndan ve Kınalıada'dan hiçbir öğrenci velisini Okul Aile Bir-li-ği'ne sokmayanların çabaları sonucu oluşturulmuştur.

Ümit Bayazoğlu'nun haberini altı-na imza atacak kadar doğru buluyo-rum. Çünkü ben de Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi'nde okurken bu tür ayrımcı bir uygulamaya maruz kal-mıştım. 465 Gül Karakoyun. 4/B sını-fından hiçbir gerekçe gösterilmeden 4/A sınıfına yani "yaramaz ve geç öğ-renenler sınıfına" transfer edilmiş bi-riyim.

Sevgili "adayı seven duyarlı insan-lar" benim de bu gecikmiş şerefimi kurtarabilecekler mi acaba? Haydi masa başına, imza toplamaya yeni-den başlayın. Ne de olsa dün dündür, bugün bugündür değil mi! "Dürüst-lükten uzak, salt para kazanmak için yazılar yazan" Express emekçileri ya-nınızdayız. Sevgiler...

Bu haftaki mürettebat: Abdurrahim Soğan - Aristo Teles - Bağış Erten - Camille Paglia - Derya Bengi - Derya Sayın - Enis Batur - Ensar Altun - Erdir Zat - Fatih Özgüven - Gay'e Efendisiz - Gül Karakoyun - Hakan Lokanoğlu - Haydar Ergülen - Levent Tayla - Merve Erol - Minik - Muhittin Söylemez - Necla Çakmakçı - Nedim Yalkı - Samim - Sid - Siren İdemen - Tank 1000 Ziyad - Ulaş Özdemir - Ümit Bayazoğlu - Yücel Göktürk **Grafik Tasarım:** Hakan Karataş - Serdar Beyaz **Ofset Hazırlık:** Erdal Altıparmak - Hakkı Açıkhay - Enver Dindar **Baskı:** Yeni Asya Mat. A.Ş. 655 88 59 **Dağıtım:** Yay-Sat **Adres:** Siraselviler Cad. No:64/3 Taksim-İst. **Tel:** Hizmet dışı **Sayı:** 122 25 Mayıs 1996 **Cumartesi İmtiyaz Hakkı:** Nefes Yayıncılık A.Ş. adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** E. Derya Bengi **Abone Servisi:** Abdurrahim Soğan (Apo)

ABONELİK KOŞULLARI: AVRUPA (UÇAK) 1 Yıllık abone bedeli 130 DM - AMERİKA (UÇAK) 1 Yıllık abone bedeli 136 ABD Doları - YURTIÇI (POSTA) 1 Yıllık abone bedeli 3.000.000 TL - Yapı Kredi Bankası Cihangir Şubesi Hesap No: 0061949-4 - İrfan Akgündüz adına **Not:** Banka Dekontunuzu ve açık adresinizi ulaştırınız.

EXPRESS HİÇBİR YAYIN GRUBU TARAFINDAN ÇIKARTILMAMAKTA VE DESTEKLENMEMEKTEDİR

DÜZYAZI: 100 YAZI (78)

Gazoz ile Bisiklet

HAYDAR ERGÜLEN

Bisikleti bilmiyorum ama gazozda argo bir anlam olmalı. Bunu baştan ve şunun için yazıyorum, bazen kimi sözcüklerin argoya teşne olduğunu düşünüp, sevgili **Hulki Aktunç'un**, gerçekten büyük, "**Büyük Argo Sözlüğü**"ne bakıyorum, fakat bugün bakmayacağım, belki yazıyı bitirince ve değiştirmek üzere bakarım.

Gazozun argosu varsa da, ben bildiğimiz ve henüz ortalığı bu kadar kola ve benzerleri doldurmamışken, kana kana içtiğimiz gazozdan, yalnızca gazoz olarak söz etmek istiyorum. Bir de gazozun arkadaşı yahut kankardeşi olan bisikletten, ki ikisinin birarada bulunması bile bir çocukluk rüyasını doldurmaya yeter. Benim de görüldüğüm ve çocukluktan hayli uzaklaştıktan sonra görmeye başladığım rüyayı, tam olarak gazoz-bisiklet ikilisi doldurmasa da, anladım ki her rüyada bunlar şart!

Çocukluk çünkü, gecikmeyle de olsa, bir başka çocuğun rüyasını görmektir. Hele tam olarak yaşayamadıkları çocukluklarını, orta yaşlarında yeniden akıllarına düşürenler için bu daha da geçerlidir: Onlar artık kendi rüyalarından çok, bir başkasının rüyasını görmek isterler. Böylece de çocukluğun paylaşılabılır bir ülke, herkesi birarada büyüten bir bahçe olduğunu keşfederler, bundan bir çocuk gibi sevindiklerine bir çocuk kadar inanıyorum. Yeter ki bu yeniden çocukluğa dönüş, çocukluğun bu geç keşfi, ve artık kaçınılmaz biçimde bir oyuna dönüşen bu eğlenceden başkaları zarar görmesin, yani oyun başkasının kötülüğü için kurulmasın. Yoksa "çocuk ol-

ma!" denilse de, her yaşta çocuk olunabilir, daha güzeli çocuk kalınabilir ve onlardan güzel dersler alınabilir. Dersini iyi ve güzel alanlar, başkalarına ders vermeye kalkmazlar. Çevrenize bir bakın, sürekli ders vermeye çalışan birilerini göreceksiniz ki onların durumu pek acıklıdır, çocuklukta almadıkları dersleri şimdi vermeye kalkışmalarında yürek parçalayıcı bir şeyler vardır. Onlara tez elden, çocukluğun vaktinin geçmeyeceğini, ama bunun için önce çocukları sevmek gerektiğini söylemeli, yoksa çocukluğun dilini hiçbir okulda öğretmezler ve hayat onları sınıfta bırakır.

Biz de bir zamanlar çocuk olmuştuk, anılarız onların hâlinde, dilinden, diyenlere de hemen inanmayın. Ne yazık ki bir zamanlar herkes çocuk olmamıştır, küçük olmuştur herkes, sonra büyük de olmuştur, ama çocuk olmanın bunlarla pek ilgisi yoktur. Üstelik ne acı ki pek çoğumuz çocuk almadan büyümüşüz, vaktinden önce de büyümüşüz ki, ne bir esnekliğimiz var, ne hoşgörümüz.

Bırakın ciddi memleket meselelerini, bir oyunda, bir eğlencede bile düşman gibi davranıyoruz birbirimize, sanki savşıyoruz. Oyunda bile eğlenemiyoruz, eğlenmeye kalkarlarsa her türden suçlamayla karşılaşılır, her türden aşağılanmaya reva görülür, özür bile kabul edilmiyor, üstelik nakit olduğu halde! Elbette oyunda da çocuklukta da itişme, didişme, kavga vardır, ama kan davası yoktur. Daha oyun sona ermeden unutulur her şey, çocuklukta kötülük yok mudur, olmaz mı, ama çocukluk kötülüğü iyilikle yok etmek içindir zaten, çocukluktan iyilik çıkmayacaksa niye bu kadar kıymet verilsin, üzerinde durulsun ki? Çocukluktan iyilikle büyülemiyorsak, büyük kötülükler, büyümenin zararları bizi bekliyor demektir. Eh, yeteri kadar kötülük içinde niye bu toplumdan çocuk çıkmadığını da görüyoruz işte!

Bir toplumdan çok 'adam' çıkıyorsa, ben korkarım! Bir toplumdan biraz da çocuk çıkmalı, çıkmalı ki adam gibi adam olunsun, yoksa kabalıktan başka kibirleri olmayan, horozlanmaktan başka büyüklüğü olmayan, sövmekten, dövmekten başka ağalığı olmayan, azardan, şiddetten başka babalığı olmayan bir sürü adam çıkar ki ortaya, eski çocukluktan vazgeçtim, henüz doğmamış çocukların bile hayatı kararır. Öyle olunca da çocuk kıymetini kim bilecek? Çocukluğun kıymetini ancak vaktiyle çocuk olanlar, bugün de ruhunda onu taşıyanlar bilir. 23 Nisan gibi bir çocuk bayramı olan, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı kutlayan bir toplum olmak çok gönendirici, çok övünç verici bir şey, ama kalbinde ve ruhunda ço-

cukluk taşımayanların bu kadar fazla oluşu da pek hazin!

Şimdi ben de çocukluğumun unutulmaz ikilisi gazoz ile bisikletten konuşmak dururken, oyun bozanlardan, muzıkılardan bahsederek çocukluğa haksızlık ediyorum! Biliyorum ama, çocukluğa o kadar çok haksızlık ediliyor ki, bunları söylememek de olmaz. Bu dünyayı çocuklardan ödünç aldığımızı bilmezden gelenler, unutturmaya çalışanlar, neler yapmıyorlar ki çocuklara? Bunların neler olduğunu ise biliyorum, önce çocuklar anlar. Hani 'bunda anlamayacak ne var, çocuk bile anlar!' diyorlar ya, bence o sözü tersine çevirmeli, 'büyüklerin anladığını çocuklar haydi haydi anlar!' demeli. Çünkü çocuklar anlar. Ellerinden bir şey gelmese de, üzülseler de içlerine atsalar, sussalar, gözyaşı dökseler de anlar çocuklar.

Ne yapsam sadede gelemiyorum, ne yapsam çocukluğun iyiliği, masumluluğu, çocuklara yapılan kötülüğe yetişemiyorum, ne yapsam o gazoz bisikletin yorgunluğunu gideremiyorum, yoksa ben hiç çocuk olmadım mı? Bir kere oldum, çabuk büyüttüler! Bizi çabuk büyüttüler demek büyük lâf ama, gerçeği de bu. Bizi de kendilerine benzetmek için hızla büyüttüler! "Çocukluğun Yüzyılları" nı değil, çocukluğun onyıllarını bile yaşayamadım! Pek eskiden, daha '80 filan değilken, meraklı ve hevesli bir sosyoloji öğrencisiyken okuduğumuz **Philippe Ariès'in** "**Centuries of Childhood**" (Çocukluğun Yüzyılları) adlı kitabından etkilenererek aynı adı taşıyan bir şiir yazmıştım:

"suyun sesine uyudum / ayaklandım / tutulur / ... / suçsuz bir anı yok gibi çocukluğumdan / ... / uzun bir uyku buldum / girdim içine / unuttular / ... / bulutlara tırmanmak istemez mi bir insan / ... / bir diş gibi ağrıdım / ölümü göresiye / uyuttular / ... / söyleseler çıkar mıydım hiç hayatın koynundan".

Hayatın koynundan çıkınca dünyaya düşersiniz çünkü, bir daha da asla dönemezsiniz o dünyaya. Sonra hayat dünyada geçmeye başlar, önceleri rüyada geçerken. Ve çocukluk efsanesi yıkılır bir kez, sonrası bildiğimiz hikâye: Yalnızlık, üşüme, karanlık, korku, endişe, ikiyüzlülük, vahşet, yani otuziki kısım tek-mili birden dedikleri ne varsa...

Bu kez kesin dönüş yapıyorum çocukluğa, gazozun gazı kaçmadan, bisikletin havası inmeden, söz, üç cümleye kadar ordayım! Geldim bile, burası çocukluğum işte! Annem, ben ve kardeşlerim yazlık sinemadayız, **Belgin Doruk'un** oynadığı "**Kırık Hayatlar**" filmini seyrediyoruz, bir yandan da hızla elimizdeki çekirdeği tüketiyoruz, çekirdek tüketimi yavaşlayınca bilin ki gözyaşı üretimi başlamak üzeredir, şimdi bile sesim titriyor, demeye kalmadan gözyaşına boğuluyoruz. Gece ıslak gözlerimizle uyurken sabahı düşünüyoruz. **Kemalettin Tuğcu** amca bizi daha fazla ağlatma! Sabah olsun, o 'cennet çayır-ları'na benzeyen, üstelik evimizin hemen önündeki kıra gideriz, bisiklet kiralayan adamların yolunu gözleriz, onlar uzak-tan görününce de ne gözyaşı kalır, ne kırık hayatlar! Paramızın yettiğince bisiklete biner, sonra yarın ödemek üzere bir kez daha binmek isteriz, yarını dü-

şünen kim, çocukluğun bisiklete borcu olur mu, çocuklar olmasa kim biner bisiklete, yalan söyleriz, cebimizde hâlâ biraz para vardır, ama o gazoz içindir, çocukluğun şanındandır, bisikletten sonra koştura koştura gidip köpürte köpürte gazoz içmek! Bütün çocuklar yalan söyler ve herkes bilir, fakat çocukluğun yalanları güzeldir, çünkü ertesi sabaha kadar sürer. Büyük yalanlara ne demeli? Keşke şimdi her şey, o uğruna yalan söylediğimiz yeşil şişeli etem gazozu gibi, yolunu gözleye gözleye bir hâl olduğumuz, gelir gelmez hemhâl olduğumuz bisiklet gibi mistik olsa! Mistik gazoz, mistik bisiklet!

Bir ilgisi var mıdır bilmiyorum ama, **Sami Baydar'ın** son kitabı "**Çiçek Dünyalar**"da okuduğum bir şiir, sanki eski, güzel ve çocukluğa dair olan şeylere pek dokunuyor, bana:

"bulabilirdik arasaydık bir birimizin yitirdiklerini / ama kendimizin olanlar daha çoktu yorulduk / topladıklarımızla ağırlaş-tık, nefret ettik birbirimizden / tanrım ne kadar çoktu yeminle bile kaldıramayacağımız şeyler / bıraktık ve gittik, lanet olsun /

Bir toplumdan çok 'adam' çıkıyorsa, ben korkarım! Bir toplumdan biraz da çocuk çıkmalı, çıkmalı ki adam gibi adam olunsun, yoksa kabalıktan başka kibirleri olmayan, horozlanmaktan başka büyüklüğü olmayan, sövmekten, dövmekten başka ağalığı olmayan, azardan, şiddetten başka babalığı olmayan bir sürü adam çıkar ki ortaya, eski çocukluktan vazgeçtim, henüz doğmamış çocukların bile hayatı kararır. Öyle olunca da çocuk kıymetini kim bilecek?

karış karış bilirdik eskiden, keşke tutunmak zorunda / kalmasaydık bildiklerimize, bir tekimiz için böyle olsaydı / hep toplanan ve yitirilen duygu / yeri glemeyecek m0i eski ve güzel şeylerin..." (Yeni ve Güzel'den)

Hayat her şeye çok dokunmaya, çok müdahale etmeye başladı son zamanlarda. Hayat bir vasatın altında seyrettikçe her şey nasibini alıyor bundan, eski çocukluk ve çocukluk hayatının ikizleri olan gazoz ile bisiklet de, bir bisiklet alıp da adına "Mistik" deseniz de çocukluğa yetişemiyorsunuz. Bu kadar çok şey mi girdi çocuklukla aramıza diye şaşımak da cabası. Kendime bir zaman önce, "sen bu çocuğu bir yerden hatırlıyorsun / ben bu çocuğu bir yerden unutmuyum" dediğim şey oldu galiba, 'günlerin köpüğü'nde öyle boğulduk ki, gazozun köpüğü küçük bir su kabarcığı olup sönuveriyor. Bir umudum bisiklette, sevgilime aldık, adını da "Mistik" koyduk, o bizi taşımazsa biz onu taşıyacağız, mistik vadiye filan değil, o Conan'ın kitaplarında kaldı, çocukluk resimlerimize kadar bir uzanabilsek yeter! Belki o arada bisiklet de adını hakeder, biz de bundan kendimize ve birbirimize pay çıkarırız. Hiç olmazsa haf-tasonları içimizdeki büyüğü tatile çıkarır, içimizdeki çocuğu yaşatırız! Eh, zamane mistiklerine de bu yakışır zaten!

Paramızın yettiğince bisiklete biner, sonra yarın ödemek üzere bir kez daha binmek isteriz, cebimizde hâlâ biraz para vardır, ama o gazoz içindir, çocukluğun şanındandır, bisikletten sonra koştura koştura gidip köpürte köpürte gazoz içmek! Bütün çocuklar yalan söyler ve herkes bilir, fakat çocukluğun yalanları güzeldir, çünkü ertesi sabaha kadar sürer.

ARİSTO TELES ATINA'DAN BİLDİRİYOR

27 Mayıs vesilesiyle...

Yaşlılığa dair...

Bu haberin özeti:

Yaşlıların karakterleri nasıldır, hareketlerinin esin kaynağı nedir, niçin kıt düşüncelidirler, gevezeliklerinin sebebi nedir? Üstad bu soruları enine boyuna irdeliyor.

ARİSTO TELES

Yaşlıların -olgunluk dönemlerini geçirmiş olanların- karakterlerinin, büyük çoğunluğuyla, gençlerin karakterlerinin tersi öğelerden oluştuğu söylenebilir. Çok yıl yaşamışlardır, çok aldatılmışlardır, çok hata yapmışlardır; yaşamsa genellikle kötü bir iştir. Sonuç olarak hiçbir şeyden emin değildirler, her şeyi gereğinden az yaparlar. "Sanırlar", ama hiçbir zaman "bilmezler". İkircimli oldukları için de her zaman bir "olasılıkla" veya bir "belki" eklerler sözlerine. Her şeyi bu şekilde koyarlar, hiçbir şeyi kesin olarak koymazlar. Kiniktirler, yani her şeyi en kötü tarafından yorumlamak isterler. Ayrıca, yaşantıları onları başkalarına güvensiz ve dolayısıyla kötülük bekler yapmıştır. Sonuç olarak, ne sıcak bir sevgi, ne de acı bir nefret duyarlar. Ama, bir gün nefret edecekmiş gibi severler, bir gün sevecekmiş gibi nefret ederler. (Dostlarına gelecekteki düşmanları, düşmanlarına ise gelecekteki dostları gözüyle bakarlar).

Yaşamın tokadını yedikleri için kıt düşüncelidirler: Arzuları, kendilerini hayatta tutacak şeyin ötesinde daha yüce ya da sıradışı hiçbir şeyin üzerinde kurulu değildir. Eli açık değildirler, çünkü para, mutlaka sahip olmaları gereken şeylerden biridir. Ve aynı zamanda, yaşantıları onlara parayı ka-

zanmanın ne kadar zor, yitirmenin ise ne kadar kolay olduğunu öğretmiştir. Korkaktırlar, her zaman bir tehlike beklentisi içindedirler, sıcakkanlı gençlerin aksine soğuk mizaçlıdır. İleri yaş korkaklığa giden yolu döşemiştir önlerine. Aslında korku bir ürpertidir. Yaşamı severler. Son günleri gelip çatığında daha da çok severler. Çünkü bütün arzuların amacı, sahip olmadığımız bir şeydir ve yine çünkü bizler en gereksinim duyduğumuz şeyi en güçlü biçimde arzu ederiz.

Kendilerine çok düşkündürler, kıt düşünceliliğin aldığı şekillerden biri de budur. Bu yüzden yaşamlarına, daha çok neyin yararlı olduğu, pek az da neyin soylu olduğu düşünceleriyle yön verirler. Çünkü yararlı, insanın kendisi için iyi olan şeydir. Soylu ise, saltık olarak iyi olan şeydir. Mahcup değildirler, daha çok arsızdırlar. Soylu olana yararlı olandan daha az değer verdikleri için, insanların kendileri hakkında ne düşüneceği umurlarında değildir. Geleceğe güven duymazlar, kısmen yaşantılarından dolayı -çünkü her şey kötüye gider ya da her nasılsa beklenilenden daha kötü olur- kısmen de kendi korkaklıklarından dolayı. Umuttan çok anlarla yaşarlar. Çünkü onlara yaşamdan geri kalan şey, uzun geçmişle karşılaştırıldığında, çok azdır. Umut geleceğindir, anılar ise geçmişin. Bu da onların gevezeliğinin nedenidir,

boyuna geçmişten konusurlar, çünkü geçmişini anımsamak hoşlarına gider.

Öfke nöbetleri ani fakat zayıftır. Kösnül tutkuları ya tamamen kaybolmuştur, ya da şiddetini yitirmiştir. Bunun sonucu olarak tutkularını fazla hissetmezler. Hareketlerine esin veren şey, hissettiklerinden çok çıkar düşkünlükleridir. Bundan dolayı, yaşamın bu dönemindeki insanların çoğu kez kendilerini denetleyebilecek bir karaktere sahip oldukları varsayılır. Gerçek şu ki, tutkuları sönmüştür, çıkar düşkünlüğünün köleleri olmuşlardır artık.

Yaşamlarını ahlaki duygulardan çok usamlama ile yönlendirirler. Usamlama çıkara, ahlaki duygular ise ahlaki iyiliğe yöneliktir çünkü. Başkalarına kötü davranırlarsa, bunu onlara zarar vermek için yaparlar, onları aşağılamak için değil. Yaşlılar gençler kadar acıma duygusu duyabilirler, ama aynı nedenle değil. Gençler bunu sevecenliklerinden duyarlar, yaşlılar ise zayıflıktan. Herhangi bir insanın başına gelen şeyin kendilerinin başına da pekala gelebileceğini düşünürler de ondan. Bu da gördüğümüz gibi, acıma duygusunu uyandıran bir düşüncedir. Dolayısıyla huysuzdurlar. Şakadan, gülmeden hoşlanmazlar. Gülme sevgisi huysuzluğun tam tersidir çünkü. Yaşlıların karakterleri böyledir işte...

Tarihi-diyalektik harbi materyalist dergi

Merakla bekleyiniz
Üç vakte kadar bayillerde

merhaba

haberleşmeyeli çok oldu
söz birikti, yazı birikti...
kitaplar birikti, koskoca "kitaplık" oldu!
sizi bekliyor, bizi bekliyor.
Telos Yayıncılık, yeni yerinde,
yayın dünyasına, yazı dünyasına, sizlere,
bir kez daha merhaba diyor...

telos yayıncılık

İmam Adnan Sokak, No: 2, Kat: 4, 80080 Beyoğlu - İstanbul
Telefon: (0212) 249 24 80 Faks: (0212) 249 25 48

Teori ve Politika

BAHAR '96

Tarih Biliminin Devrimleştirilmesi Sorunu
Yılmaz Sezer

ÇIKTI

Felsefi Aklın Eleştirisi
Orhan Gökdemir

Ezilenler ve Marksizm
Metin Kayaoğlu

Felsefi ve Bilimsel Açıdan Devlet Üzerine
Osman Albayrak

Kuantum Mekaniğine Bohm Alternatifi
David Z. Albert

"Marksist Politikanın Teorik Öncülleri" Eleştirisi Jale Karakaş
Mülkiyet Üzerine Değinmeler Vedat Aytığ
"Marksizmin Bunalımı" ya da "Teorik Kriz" Serhat Gültekin

YAZIŞMA ADRESİ: Şubat Ajansı Selanik Caddesi 69/4
Kızılay ANKARA • Tel: (312) 418 59 12

Meğer o davudi sesin sa
hibi Tanju Okan'mış.

Piyanonun başında, bir fasıldır
gidiyordu...

